

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gróf Apponyi miniszter válasza Br. Bánffy Dezső orsz. gyűlési beszédére.

Mult számunkban közöltük volt azt a nagyjelentőségű beszédet, melyet Br. Bánffy Dezső főgondnok az országgyűlésen, főleg a protestánsok igényeiről az 1848. XX. t.-c. alapján, mondott.

Leközöljük most azt a választ, melyet erre gr. Apponyi kultuszminiszter adott, mert ehhez még refleksiókat kell fűznünk.

A beszéd minket érdeklő részletei szószerint a következők:

Bánffy Dezső báró t. képviselőtársam felemlítette az 1848. XX. t.-c. 2. szakaszának kérdését, t. i. a bevett vallásfelekezetek között elvileg fennálló létesítendő teljes egyenlőséget és viszonyosságot. Mondván, hogy erre vonatkozólag is a két protestáns egyháznak felirataiban panaszok foglaltattak és hogy a kérdésnek ez a része nem nyert elintézészt azzal az intézkedéssel, amelyet ugyanezen törvény harmadik szakaszának végrehajtása tekintetében tettem.

Tökéletesen igaz. A jogegyenlőség és viszonyosság szempontjából panaszok érkeznek hozzá, de nemcsak a protestáns egyházak részéről, hanem katolikus, görög-katolikus, görög-keleti részről is. E tekintetben csak azt mondhatom, hogy az elvi alap tisztázva van; az elvi alap az, amely az 1848. XX. t.-c. 2. szakaszában le van fektetve, hogy t. i. az a teljes jogegyenlőség és viszonyosság alkalmazandó. A törvény mindenkivel szemben egyenlően végrehajtandó. Hát én csak azt mondhatom, hogy minden egyes felmerülő esetben ez az én intézkedéseimnek vezérsillaga, amelyet a legnagyobb igazságossággal és elfogulatlansággal iparkodom mindenkivel szemben érvényesíteni.

Ami már most a 3. szakaszt illeti és azt a 3 milliót, amelyet a két protestáns egyház fölsegélyezésére kilátásba helyeztem, erre nézve is engedjék meg, hogy röviden nyilatkozzam.

Arra a kérdésre vonatkozólag; mennyiben végleges, mennyiben ideiglenes az az ismert három milliónyi segély, erre nézve én semmivel sem akarok, sem többet, sem kevesebbet mondani, mint a mit úgy én, mint velem egyetértőleg a t. miniszterelnök úr is azon egyházak közös bizottágához intézet leiratában mondott. Én igenis azt hiszem, hogy ezen segélyezésnek állandósítása által egy bizonyos állandósághoz, egy bizonyos nyugvó ponthoz jutott a kérdés és nagyon közel jutottunk ahhoz a kiegyenlítéshez a bevett hitfelekezetek anyagi viszonyai tekintetében, amely kiegyenlítést természetesen nem szószerinti, nem szociálistikus, nem kommunistikus értelemben, hanem méltányossági szempontok szerint törekszünk elérni.

Hozzátettem, hogy ezek az intézkedések nem zárják ki azt, hogy az említett költségvetési tételek a szükséghez képest fel is emeltessenek. Ez az, amit mondtam, ez az, amit fentartok.

Törvényben akarom konszolidálni ezt a három milliónyi segélyt, valamint azokat a segélyeket, amelyeket az 1904. évi költségvetésben vettek fel egyházi segélyek címén. Hogy ez a törvény mikor fog benyújtatni, arra nézve csak azt mondhatom, hogy akkor, amikor minden előmunkálat, amely azzal összekötöttesben van, be fog fejeztetni és be fognak fejeztetni a tárgyalások éppen azzal az egyházzal, amelyhez a felszólaló Veres József t. képviselőtársam is tartozik. *Be fog nyújtatni a törvény akkor, amikor egyházaink ügyének az a párhuzamos rendezése, amelyre törekszem, olyan stádiumba jutott, hogy annak egyértelműséggel és teljes harmóniában való elfogadása ebben a Házban is biztosítva legyen.* Ez nem hosszú időre való éltőlást jelent, mert hiszen foglalkozom ezekkel a párhuzamosan és együttesen más egyházaknál, különösen a katolikus egyháznál megoldandó kérdésekkel és ambicióm, hogy azokat a lehető legrövidebb idő alatt dűlőre vigyem. Olyan szándékot, hogy halasztás által a teljes meggyőződéssel vállalt kötelezettség alól ki akarnék bujni, tudom, hogy a t. képviselő úr legkevésbé akar nekem imputálni, de tudom azt is, hogy fel kell használnom ezeknek a kérdéseknek a rendezésére azt az időt, amely rendelkezésünkre áll, amely alatt tudjuk, hogy a mi kezünkben van e kérdésnek a megoldása és már abból a szempontból is mindezeknek a kérdéseknek megoldását óhajtom mentül hamarabb dűlőre juttatni. Azt hiszem, hogy az érzés, amelylyel ki-ki, különösen aki megett már hosszú politikai pálya van, saját politikai reputációja iránt viseltetik, az is garancia a tekintetben, hogy nem rajtam fog mulni, hogy ezek a kérdések mentül gyorsabban, mentül hamarabb és kielégítőleg megoldassanak.

De legyen szabad t. Ház ezekkel kapcsolatban egy általános figyelmeztetést intéznom a t. Házhoz. Báró Bánffy Dezső t. képviselőtársam már rámutatott arra, hogy a tanítói fizetésnek mostani rendezése mellett hogyan állhasson meg a lelkeszi kongruának az a minimuma, amelyet megállapított az 1898-iki törvény. Azt hiszem, hogy talán tuloz a t. képviselőtársam e tekintetben, mert hiszen azoknak a tanítói fizetéseknek magasabb fokozataiba a néptanító csak hosszú idei szolgálat után jut.

Ez mutatja, hogy mennyire van igazam, és mennyire van igaza a kormánynak, midőn mindezeknek — a bár jogosult igényeknek megoldásában és kielégítésében bizony mértéktartásra int, mert ha már most hivatkoznak a most keresztülvitt tanítói

fizetésrendezéssel szemben a támadható és netán támadt párhuzamos igényekre, akkor mi lett volna, ha egy radikálisabb megoldás terére léptem volna? Milyen görgeteg az, amely megindul, ha minden ilyen pénzügyileg terhes igénynek megoldásában nem járunk el a legnagyobb körültekintéssel és nem nézünk nem csupán azt, hogy milyen teherrel nehezedik közvetlenül annak a konkrét igénynek a kielégítése az államra, hanem azt is, hogy milyen párhuzamos igények támadására és keletkezésére ad okot! Hát éppen azért, midőn báró Bánffy Dezső is kevesli most az egyházak segítyezésére felvett tételt, s én az ilyen és hasonló felszólalásokkal szemben csak ezt mondom: kérem az urakat, méltóztassanak mértéket tartani.

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiainak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészítésére — a theol. tantervrevízió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készített, a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbízásából és a tanáriszék tárgyalásának alapjául: Nagy Károly ref. theol. tanár.)

(Folytatás.)

III. Rész.

Vizsgálatok.

1. A theologiai szaktanfolyam alatt.

22. §. A tanulmányi előhaladás számbavételére a szaktanfolyam alatt a hallgatók a tanár előtt minden előadott tárgyból minden félév végén kollokviumot tenni tartoznak — ami nem zárja ki, hogy a szükséghez képest félév folyamán is részleges kikérdezések tartassanak —. A kollokviumok végeztével félévi zárvizsga tartatik — legfejebb minden évfolyammal egy napon át — az egyházkerületi elnökség és tanárkar jelenlétében, amelyre meghívandók az akadémia, illetőleg fakultás igazgatótanácsának (Előljáróság; theol. választmány) tagjai is.

23. §. A félévi kollokviumoknak, esetleg a zárvizsgák helyesbített eredményét, a tanárkar minden rendes hallgatóra nézve minden tárgyból megállapítja s az igazgató az e célra szolgáló kimutatásba bevezeti; a tanárok pedig a hallgatók Leckekönyvébe beírják és pedig a következő szigoruan megtartandó jelzéssel:

A szorgalomra nézve: „igen szorgalmas“ (1); „szorgalmas“ (2); „kielégítő“ (3); „nem kielégítő“ (4).

Az előmenetelre nézve: „jeles“ (1); „jó“ (2); „elégséges“ (3); „elégtelen“ (4).

24. §. Aki a félévi kollokviumot elmulasztja, csak a tanári széktől, indokolt kérelem alapján nyert engedéllyel állhat pót-kollokviumra. Az indokolatlanul mulasztó úgy tekintetik, mintha sikertelenül kollokvált volna.

24. §. Aki az első félév végén sikertelenül kollokvál, a második félév négy első hetében, — aki a második félév végén kap elégtelen, az a következő év két első napján egy ízben javító kollokviumra állhat s ha kísérlete ekkor is sikertelen maradna az illető tárgy tényleges újból hallgatására köteleztetik, ami ha kötelezett tantárgyról van szó, csoportosított évfolyamokon kétfévenként visszatérő tananyagbeosztás mellett egyet jelent az év elvesztésével.

Akinek kettőnél több tárgyból van elégtelen osztályzata: a javító kollokvium nem is engedélyezhető, hanem azonnal a tárgyak újra hallgatására s így az év ismétlésére utasítatik.

IV. A theologiai vizsgákról.

25. §. A theologiai szaktanfolyam alatt a két első év teljes befejezése után minden hallgató alapvizsgát tenni köteles.

26. §. Az alapvizsgát vezető bizottságot a püspök, vagy helyettesének elnöke alatt a theologiai fakultás tanárai és az egyházkerületi közgyűlés által három évre választott három tag alkotják.

2. Theologiai alapvizsga.

27. A theol. alapvizsga tárgyai:

a) Bibliái (ó- és újszövetségi) bevezetéstán, a történeti könyvek magyarázatával, magyar szöveg alapján.

b) Egyetemes ker egyháztörténelem.

c) Vallásbölcsezet.

d) Modern nyelv. (Egy könnyebb szakmunka részleteinek fordítása.)

28. §. Az alapvizsga két részből áll, u. m. írásbeli és szóbeli vizsgálatból.

29. §. Az írásbeli vizsgálatot illetőleg a másodéves hittanhallgatóknak mindjárt a tanév elején az alapvizsga tárgyait képező tanulmányok köréből három feladat tűzetik theologiai értekezésre feldolgozásul. A három feladat közül minden vizsgázó egyet szabadon kiválasztván, értekezését a tanév második felében, már a feladatok kiadása alkalmával a tanári szék által meghatározott időre elkészíteni és az igazgatónak beadni tartozik. A feladatok tanári széki ülésen közösen állapítanak meg.

30. §. A kinek írásbeli dolgozata a kellő mértéket nem üti meg, szóbeli vizsgára nem bocsáttathatik s újabb feladatot kapván értekezés írására, a szóbeli vizsga idejétől számított három hónap alatt a vizsga megismétlésére utasítatik.

31. §. A szóbeli vizsga eredménye a vizsga befejezése után azonnal tárgyanként külön-külön osztályjeggyel állapítatik meg és ezen osztályjegyek alapján általános osztályzatot is nyer a vizsgát tevő: jeles (1), jó (2), vagy elégséges (3) eredménnyel (1886. conv. jk. 75.)

Jeles osztályzatot csak az a jelölt kaphat, akinek minden osztály-jegye jeles, legfőbb egy jó; jó osztályzatot, a kinek minden osztályzata jó legfőbb egy elégséges.

32. §. Aki az alapvizsgán egy tantárgyból elégtelen osztályzatot kap: az e tárgyból 3. hó múlva lehető pótvizsgára utasítatik; ha a pótvizsgán sem sikerül a kijavítás, ismétlésre utasítatik.

Aki két, vagy több tantárgyból kapott a szóbeli vizsgán elégtelen osztály-jegyet, annak pótvizsga nem engedélyezhető s azonnal az egész vizsga megismétlésére utasítandó.

33. §. Az ismétlésre utasított hittanhallgató, ha a rendes, vagy javító-vizsgán újlag elégtelen osztályzatot kap: a theologiai tanfolyamon való tovább haladástól eltiltatik.

34. §. Az alapvizsga kollokváló modorban, tárgyanként egy-egy hallgatóval 15 percig foglalkozva, tartatik.

35. §. Az alapvizsga letételének ideje és eredménye általános osztályzat alakjában a hittanhallgatók leckekönyvébe a két első évi tanfolyam befejezését igazoló adatok után az igazgató által mindig bevezetendő.

36. §. Az alapvizsgákról a vizsgáló-bizottság jegyzője által jegyzőkönyv vezetetik; ezen kívül az igazgató a fakultás levéltára számára a e vizsgákról külön osztályzati anyakönyvet tartozik vezetni.

37. §. A theologiai tanfolyam mind a négy évnek bevégezése után *theologiai szakvizsga* tartatik, a 26. §. szerint összeállított vizsgáló-bizottság előtt, amelyre csak oly theol. rendes hallgatók bocsáttat-

nak, a kik a hittanszéki tanfolyam négy évi hallgatását lecke-könyvvel és végbizonyítvánnyal (absolutorium) igazolják. E vizsgálat az absolutorium kiállítását követő legközelebbi vizsgálaton letehető és két év alatt mindenesetre leteendő. A ki két év alatt sem teszi le a III. és IV. év újraképzésére köteleztetik.

3. Theologiai szakvizsga.

38. §. A vizsgát tenni szándékozó köteles a vizsgát megelőző napon az illető theol. akadémia vagy fakultás igazgatójánál személyesen jelentkezni, okmányait u. m. végbizonyítványát, s ha az két hónapnál régebbi keletű; egyházi alkalmaztatásáról szóló hivatalos szolgálati bizonyítványát; amennyiben más theol. intézettől nyerte a végbizonyítványt: Elbocsátó bizonyítványát bemutatni.

39. §. Oly egyének, a kik a négy évi tanfolyam egy részét külföldi vagy hazai egyetemen bölcsészeti és theologiai tudományok hallgatásával töltöttek, kötelesek azt indexeikkel igazolni; e mellett azt is kimutatni, hogy minden köteles tantárgyból valamelyik hazai ev. ref. theologiai akadémián, illetőleg egyetemen szabályszerű vizsgát (félévi kollokviumokat) tettek.

40. §. Minden theol. szakvizsgára jelentkező tartozik mindazokat a dolgozatait, amelyeket a theol. tanfolyam alatt a seminariumokban készíteni kötelezve volt, sőt esetleg más szabad választás szerinti magán dolgozatait is lecke-könyvével és végbizonyítványával együtt bemutatni s az illető helyre a meghatározott időre beadni.

41. §. A theol. szakvizsga tudományos írásbeli dolgozatok készítésével van egybekötve. E dolgozatokra kiváló gond és súly helyezendő; amennyiben a dolgozatok elégtelensége esetében az illető szóbeli vizsgára nem bocsátható.

42. §. A theol. szakvizsgálatra írásbeli dolgozatul a theol. tanári kar minden iskolai év kezdetén, október 15-ig annak tárgyaiból választott három tételt terjeszt fel a püspöknek, aki azokat október hó végéig megfelelő nyilvánossággal közzé teszi.

A vizsgát tevő e tételek közül köteles egyet értekezési alakban kidolgozni és azt a vizsga napja előtt 6 héttel az intézet igazgatójához beadni, azon túl semmiféle írásbeli dolgozat el nem fogadható.

A dolgozatok az igazgató által a szaktanároknak megbírálás végett kiosztatnak; akiknek véleményes jelentése alapján a vizsgáló-bizottság állapítja meg az osztályzatot. A kinek írásbeli dolgozata nem kielégítő, az szóbeli vizsgára nem bocsátható.

(Folyt. köv.)

Nyílt levél a szerkesztőséghez, az olvasó közönség számára.

Minden előtt köszönjük a „Szabad lyceum“ kérdésében adott hivatalos felvilágosításunk közlését. Nagyon szeretnők, ha a hozzákapcsolt megjegyzést is megköszönhetnők, de, sajnos, ebben már nincs köszönet. Ugyanis a nagytsit. Szerkesztő úr, ahelyett, hogy a hivatalosan leleplezett és megcáfolt gyanúsítást maga is elítélné, újabb vádakkal tetézi.

Első vádja: hogy a tanárkarban meg hasonlítás van még ilyen kis kérdésben is; de nem kérdezi: „hányan vannak az egyik oldalon s hányan a másikon.“ Pedig a jelen esetben éppen ez a kérdés dönti el a kérdést. A Bethlen-kollégium közös tanárkara 24 tagból áll. Ebből 16 szavazó is, a többi tanácskozó. Az utóbbiak részint helyettes, részint gyakorló tanárok, kik csak véleményükkel járulnak a határozatokhoz. Ha már most a 24-ből 22-nek egyetértő véleménye van, 1 semleges kíván maradni, tehát nem számítható, 1 pedig merev elutasító maga-

tartást tanusít s így az egyik oldalon van 22, a másikon 1, ezt még a legmerészebb fantáziával sem lehet meg hasonlításnak nevezni; ez renitentia, de nem a 22 részéről. Még az sem meg hasonlítás, ha valamely határozatot csekély többséggel hoznak, mert ez a kisebbséget is kötelezi. A meg hasonlítás ott kezdődik, ahol nem tudnak döntő határozatot hozni. Itt pedig ilyesmiről szó sincs.

Azonban a vád nem elégszik meg ennyivel. Így folyik tovább: „Mert az enyedi kollégium nagy hívatását fényes jövődjét főleg ezek tették tönkre, amelyeknek indító oka szinte minden esetben kimutathatólag az anyagi érdekek voltak.“ Egyszerre elég. Óvatosan bánjunk a hangzatos szavakkal! Ismerjük a multat, de mi nem lehetünk felelősek érte. Annál inkább felelünk a jelenért. Mik azok az „anyagi érdekek“, melyek a jelen tanárkart terhelik? Mi fájhat a nagytsitületű Szerkesztő úr szívének?...

Ha az utóbbi 2 évre gondolunk s nézzük a „Mégjegyzésben“ foglalt későbbi felkiáltásokat, nem találunk egyebet, mint az enyedi tanárok fizetésrendezését.

A mult év őszén tartott egyházker. közgyűlés megállapította, hogy ez nem fizetés — hanem nyugdíjrendezés volt. Olyan hang is hallszott, hogy csinalhattak volna okosabban is.

Hogy is történt?

Lemondtunk minden officiummal járó honorariumról, le a földszinti szállások haszonélvezetéről és a kertrészek használatáról, hogy a nagyobb végző fizetés révén már a legidősebb tanárok is, az országos nyugdíjintézet terhére hárított, nagyobb nyugdíjjal vonulhassanak nyugalomba.

Megsértettük tehát kollégiumunk anyagi érdekeit azzal, hogy nyugdíjunkt a közpénztár egyetlen fillérnyi megterhelése nélkül rendeztük?! Többi kollégiumunk tanárainak nemsokára meg lesz 5400 korona végző fizetésök s megmarad minden más illetményük. Mi viseljük az officiumokat teljesen díjtalanul s társainknak szerencsét kívánunk.

És a kérdés tetejében még azt az, úgy látszik, feledésbe ment felvilágosítást is megadjuk, hogy a fizetés, — illetve nyugdíjrendezést nem is mi indítottuk meg, hanem maga a főhatóság 1904—2948. sz. leiratával, melyben hivatkozva az egyet. konvent 1903. júniusában tartott ülésének 21. jkvi pontjára, felhívja elüljáróságunkat, hogy a fizetéseket már 1905-re szóló költségvetésbe fölemeljen illesszük be. E felhívást akkor elüljáróságunk nem teljesíthette. Az igazgató-tanács azonban az 1905-re szóló költségvetés helybenhagyásakor a fizetésrendezést ismét megsürgette.

Tettünk mi még különösebbet is az „anyagi érdekek“ terén. Lemondtunk a ma már 100.000 (száz ezer) koronát meghaladó *kebli özvegyárvai alapról*, a tanárkarnak erről az elvitázhatatlan tulajdonáról, lemondtunk a tanári ízetés egy negyedét képező *mortalis angariáról*, lemondtunk a *vizsgálati díjakról*. Ezekből teremtettük meg a *gazdasági tisztviselők nyugdíjalapját* olyan ellenszolgáltatás fejében, melynek pénzürtéke messze alul marad azon, a mit feláldoztunk. És a lemondó tanárok még ma is 72 koronát fizetnek évenként a kollégium tanári özvegyeinek ellátására.

Ismételten felemlítjük, (mert az emberek nagyon feledékenyek) hogy lemondtunk az *ifjúsági kirándulási alap* javára a szabad lyceumi előadások jutalmazására felajánlott húsz (20) koronáról is.

Nos hát ezek a tények talán csak nem azt bizonyítják, hogy mi a kollégium érdekei ellen dolgozunk!

De a vád még tovább fokozódik eképen: „Ez fosztotta meg a kollégiumot egykori egyetem- és akadémiai jellegétől, ez vitte odáig, hogy már-már a tanuló ifjúság kedvezményeit is veszély fenyegette,

odáig, hogy ha a dolog úgy halad, a mint az utolsó két évben megindult, a kollégium gimnáziumának, mely mindent felemésztett, még a fele sem lesz református tanuló s így egyházunkra való hatása a minimumra csökken."

Mennyi tájékozatlanság, mennyi gyanusítás egy rövid lélegzetre!

Hát miféle veszély fenyegette a tanuló ifjúság kedvezményeit?

Kollégiumunk inspector professora Bartha Zsigmond az Erd. Pr. L. 1905. 25—6. számában „Legyen világosság” címen meg nem cáfol, mert megcáfolatlan számadatokban mutatta ki, hogy mennyivel több és értékesebb kedvezményt élvez a tanuló ifjúság ma, mint régen. De ez a kimutatás süket fülekre, azaz behunyt szemekre talált, mert a vád következetesen és konokul ismétlődik. Micsoda vakmerőség az enyedi tanárkartól, hogy a vádakat megcáfolja és visszaütésítja?! Neki, bizonyos felfogás szerint, az az egyik rendeltetése, hogy a megcáfolt vádak ismétlését ne vegye rossz néven.

Az ifjúság létszámának hullámzásában történetesen akkor mutatkozik némi, de éppen nem aggasztó, csökkenés, amikor hivatalosan is meg van állapítva, hogy a kedvezményeket senki sem bántotta.

Az idegen vallású, részben oláh fajú tanulók száma (az alsó osztályokban, hová a magyar nyelv megtanulásáért jőnek) éppen akkor és azután emelkedik egy kissé, amikor a tanárkar, illetőleg előjáróság, főhatóságilag is jóváhagyott intézkedése szerint a *nem magyar ajkú* (görög kel., görög kath. stb.) *tanulók a vallást sem tanulhatják más, mint magyar nyelven.* Nem gondoljuk, hogy ez az intézkedés tartaná vissza a református tanulókat az idejövételől. A létszámhullámzás természetes okaira már rámutattunk más alkalommal (nekünk mindig van alkalomunk) az E. Pr. L. hasábjain.

De mi indult meg hát az „utolsó két évben”?

A nagytiszteletű szerkesztő úrnak e szavak leírásakor éreznie kellett, hogy ez a rejtelmes gyanusítás milyen súlyos erkölcsi felelősséggel jár. A mi tiszta és nyugodt lelkiismeretünk megfelelt rá a fennebbieken. Feleljen meg a nagytiszteletű szerkesztő úr is! Ez feltétlen kötelessége.

A folytatás így hangzik: „Az a visszavonás, a kollegiállitásnak az a hiánya, mely — úgy látszik — örök átka ennek az intézetnek . . . mégis csak méltó az egyházi krónikás feljegyzésére, mert ez újabb igazolása annak, hogy kollégiumaink kormányzatának megváltoztatása — belső szükség”.

Talán a messi, vagy nem olyan messi multba tévedett a szerkesztő úr gondolata? Talán a Coccejanus-harc a Szász Károly—Péterfi-féle per vagy „Infandum” a 70-nes évek jutottak eszébe?!

Nem tudjuk. A Szász K.—Péterfi-féle per nem adna szerencsés argumentumokat jelen vállalatában, ha ismeri a Főconsistorium ítéletét s mondjuk, az egész pert. A jelen pedig agyon cáfolja. A legjobb emlékezetünk szerint soha sem volt kollégiumunk tanárkarában teljesebb collégiállitás, mint most.

A fennforgó esetben elég a fenn is említett arányra hivatkoznunk. Ám erre az apróságra mi sem sokat adunk, ha még oly súlyos következtetéseket is vonnak belőle. Az egér farkába még a „közéletünkben előkellő vezető szerepet betöltő emberek” is hiába kapaszkodnak. Nagy és nemes az az ok, mely tanárkarunkban a különben sem hiányos, collégiállítást biztosítja: a Bethlen-kollégium jóhírnevének, tekintélyének, jövőjének védelme az ellen a sok igazságtalan, alaptalan és amint látjuk, az álnév pinceablakából lövöldöző, nemtelen támadás ellen, mely megindult, főleg a múlt évben s folyik tovább a jelenben is. Legkülönösebb, de legjellemzőbb is az,

hogy a támadó a maga *subjektív* okait azzal akarja *objektív színe*be öltöztetni, hogy ő is a kollégium érdekeit védi s az ő támadásának képzelt következményeiért azokat teszi felelősekké, akik másképen is merik képzelni a kollégium érdekeinek biztosítását, mint az, aki az önteltség és gyűlölködés zöld szemüvegét használja, akik az ő souverenitását nem hajlandók elismerni. Hát bizony az ilyen emberek nem vezető-, hanem félrevezető szerepet játszanak közéletünkben. Ezt a betegséget igyekezzék gyógyítani a nagytiszteletű szerkesztőség is és ne mutasson rá tájékozatlan kézzel, „az enyedi tanárkar egészségtelen belső állapotaira”, melyek sohasem voltak egészségesebbek, mint most. Fődolog, hogy mindenki a jóindulat, az elfogulatlanság és teljes tájékozottság tiszta szemüvegén keresztül nézze. Pártoskodásról se beszéljünk. Hiszen azt csak tudjuk, hogy egy ember nem párt.

Van a „Megjegyzésnek” egy olyan részecskéje, amely már nem vád, hanem a vádakra alapított következtetés, hogy „*ez újabb igazolása annak, hogy kollégiumaink kormányzatának megváltoztatása belső szükség.*” Ez már összes kollégiumainkat érdekli. Azt nem mondja, hogy a nem újabb igazolások mik volnának, tehát ezuttal nem is szólhatunk róluk, de a következtetés általánosítása mutatja, hogy az az „örök átka” nemcsak az enyedi kollégiumra nehezedik, mintha mondaná: „*ex uno disce omnes.*” Többi kollégiumunk tanárai megfelelnek magukért, ha szükségesnek tartják. Mi kimutattuk, hogy a praemissa nem igaz, tehát a belőle vont következtetés magától elesik. Nagy a gyanunk, hogy a kormányzat megváltoztatásának szándékával szemben sokkal nagyobb baj a tanárkarok és előjáróságok egyetértése, solidaritása, mint a suggerált „visszavonás” és „meghasonlás”.

Nyilatkozatunk kezdetén azt mondtuk, hogy a „megjegyzésben” nincs köszönet. Hát hogy mégis meglegyen az imputált „visszavonás”, most a végén visszavonjuk ezt az állításunkat és köszönjük a szerkesztőnek, hogy mindezek elmondására jó alkalmat adott.

A Bethlen-kollégium közös tanárkarának 1907. január 14-én tartott üléséből:

Elekes Viktor tanárkari jegyző, *Fogarasi Albert* rector-professor, elnök, *Bartha Zsigmond*, *Fogarasi Béla*, *Báthori Gyula*, *Székely Ödön*, *Molnár Károly*, *Hegedűs Zsigmond*, *Felméri Sándor*, *Lázár István*, *dr. Farnos Dezső*, *Halmágyi Antal*, *Bodrogi János*, *Zayson János*, *Veress Gábor* a tanárkar szavazó tagjai.

Igazolásul.

Egyik előző számban nyilvánosan nyugtáztam volt a fenti „Nyilt levél” beérkezését, jelezve, hogy azonnali kiadását technikai okok gátolták. Azóta a dologban fontos változás történt. A Bethlen-kollégium közös tanárkara, az Előjáróság mai szervezete mellett nem nehezen, módot talált arra, hogy az ügyet „hivatalos” útra terelje. A dolog érdemére nézve ez ellen természetesen semmi kifogásunk sincs. A felelősség hangoztatása a mi szájunkban nem frázis. Ott leszünk mindenütt, a hol felelnünk kell azért, amit tettünk, vagy irtunk. — Formailag azonban különösen tartunk két dolgot, ami a Bethlen-kollégium „közös tanárkarának” a mesebeli királyleány privilégizált alakváltoztatásával van összefüggésben.

Az egyik az, hogy ez a testület, mint „közös tanárkar” sérelmez egy hirlapi cikket, az ellen hirlapi polemia kezd s „nemtelen gyanusításnak és rágalom”-nak bélyegzi; mint „közvetett Előjáróság” hivatalos eljárást indít a „gyanusító megjegyzések” és „az Előjáróságot kompromittálni látszó vádak”

miatt. Mint „közvetett Előljáróság“ nem elégszik meg a „hivatalos“ eljárással, hanem, mint „közös tanárkar“ jogot tart továbbra is a hírlapi nyilatkozásokhoz s követeli a hírlapi nyilatkozást oly ügyben, melyet pedig „hivatalos“ útra terelt. Hát ez, az én szerény véleményem szerint, egy kicsit — sok. Mert legfeljebb a hivatalos eredménynek közzétételére formálhatja jogot, de nem arra, hogy mint „közös tanárkar“ nyilvánosan sértessen s mint „közvetett Előljáróság“ higgadtan a dolog közigazgatási tisztázását nyilvánosság nélküli aktákban kérje. Vagy az egyik, vagy a másik tisztelt „közös tanárkar — közvetett Előljáróság“.

A másik egy hasonló kamelenkodás. Privatim az Erd. Prot. Lap „hivatalos“ jellegét — mely csak a „Hivatalos Rész“-re vonatkozik — a szerkesztő függetlenségének meggyanusítására használni fel; „hivatalosan“ pedig sajtóbírósi eljárás helyett közigazgatási cenzurát követelni: hát ez sem egészen járja.

Hát ez a két dolog az, ami ellen a formálítás szempontjából súlyos kifogásom van.

Ezért tehettem volna joggal, hogy a „közös tanárkarnak“ beküldött „Nyílt levelét“ azzal utasítsam vissza, hogy miután az ügyet hivatalos útra terelték: várják be annak az eredményét.

Ám nem akartam, hogy a „közös tanárkar“ az E. P. L. „olvasó közönségtől“ való önkényes elzáratása miatt is panasz legyen s kiadtam *ez ügyben utoljára*.

Egyebekre megjegyzésem ez:

A mit én *meghasonlásnak* neveztem, a közös tanárkar „renitentia“-nak nevezni. Lehet. Nekem számszerű adatok a pártok állásáról nem álltak rendelkezésemre. A renitentia az E. T. 301 § 4. p. szerint fegyelmi vétséget képez. Ezt igazítsák el egymás közt az érdekeltek. Én ragaszkodom a „meghasonlás“ kifejezéshez. Mert az én felfogásom szerint s a közhasználat szerint is, meghasonlás alatt egy testületben azt értjük, a mikor a véleményeltérések odáig mennek, hogy a tisztán felfogásbeli különbségek az érzelmi ellentéteket is oly fokra emelik, hogy az eltérések jelentkezései kilépnek a testület köréből s más tényezők bevonásával keresnek érvényesülést és a döntést közöttük mások hatalmi szavának kell kimondani. A „szabad lyceum“ ügye pedig így áll az enyedi közös tanárkarban, még akkor is, ha egyik oldalon egyetlen-egy tanár áll is. A meghasonlás egészségtelen kollegiális állapot bizonyossága s én ezt állítottam. Nem vádoltam senkit büntetendő cselekvénnyel, csak egy szomorú tényt konstatáltam, melynek jelenségei az Előljáróságon, Igazgatótanácson keresztül feljutottak a kultuszminiszterig.

Hogy „e meghasonlások indító okai szinte minden esetben kimutathatólag az anyagi érdekek voltak, a melyek oly sokat ártottak a Bethlen-kollégiumnak!“ Erre azt mondják: „a multat ugyan ismerjük, de nem lehetünk felelősök érte.“ Egy kis szerény beismerés — a mások rovására. Ez is elég; mert hiszen mi nem „bünbakkot“ kerestünk, csak okulást kértünk a jelennek a multból, szorult légyen az okulásra akár a „renitens“-nek mondott egy tag, akár más. Igen, attól a multtól is, a melyet a Coccejanus harcra méltóztattak vonatkoztatni, a Szász Károly—Péterfi-féle politikai vonatkozásuaktól is; de attól a közelmulttól is, mikor dr. Kovács Ödön s a theol. akadémia volt a közös préda tárgya, vagy a 90-es évek enyedi gimnáziumi életétől, a mely időkből a „minta-gimnázium“ volt az a meghasonlást (most „renitentia“) előidéző indító ok, a mely minta gimnázium, — hogy Bartha Zsigmond kollegát idézzük — „első sorban a tanárok javadalmazásának függvénye.“ Hic Rhodus! Mert ez az „első sor“ oly nagy sor, hogy utánna következik egy hosszú semmi — s csak

azután jön egy picike valami: a mintagimnázium szegény tanulóinak az a morzsácskája, melynek fejében egykori „teljes ingyenes“-ségükről — élelmezés, ruházat, tanulmányi eszközök, állandó otthon — le kellett mondaniok jobb módu társaik javára, oly annyira, hogy a semmi nélkül való szülőtlén árva egyházi főhatósága támogatásával is hiába zörgetett az „alma mater“ kapuján. Emlékezzünk csak az Igazgatótanácsnak a ref. árva tanulók elhelyezése és gondozása körüli javaslatára! És azután jön a „minta gimnázium“ ama második semmije, mely abban áll vala, hogy prot. előkelőink gyermekeit a kath. léggörű „Ferencz József nevelőintézet“-től elvonja. Pedig erről is álmodoztunk hajdanán; legalább azok, akik akkor úgy gondoltuk, hogy a „minta gimnázium“ nem kizárólag „a tanárok javadalmazásának függvénye“! Nő hát igenis az fáj nemcsak az én szívemnek, de erdélyi kerületünk jövődjén tündő minden léleknek, hogy a híres Bethlen-kollégium gimnáziuma a tanári fizetéseket kivéve nem az igért „minta gimnázium“ felé halad főleg *felekezeti* szempontból és az egyházkerület egyetemes szempontjából, hanem *megdöbentő* gyorsasággal sülyed egy helyi és vidéki gimnázium színvonalára és pedig az utolsó két év statisztikai adatai szerint — *rohamosan*. S hogy ez nem „rejtelmes gyanúsítás“, hanem szomorú valóság, mely kell hogy széles körben érdeklődést keltsen, érzem, hogy ennek bizonyítása „feltétlen kötelességem.“

Tehát ime futólag egy pár *hivatalos* adat: 1. A Bethlen-kollégiumban a néhány év előtti párhuzamos osztályok megszűntek. 2. Népeisége *ez évben* a marosvásárhelyinél 120-al, a kolozsvárinál 40-el kevesebb; csak 2-vel több, mint a szászvárosié, 4-el, mint a zilahié, 14-el, mint a sepsiszentgyörgyié. 3. Tandíja nem páratlanul csekély, mert annyi, mint a kolozsvárié és m.-vásárhelyié. 4. Konviktusa drágább, mint a sz.-udvarhelyié és sepsiszentgyörgyié. 5. Benlakása drágább, mint a kolozsvárié, sepsiszentgyörgyié és sz.-udvarhelyié. 6. Intézeti ösztöndíjasa 29 el kevesebb, mint a sz.-udvarhelyié. 7. Konviktusában (ha a szám nem téves s aligha az!) 1905—6-ban *101-el* kevesebben voltak, mint a megelőző évben. 8. Ref. tanulói száma 1905—6-ban 70%-ra szállt; 6—7%-al kedvezőtlenebb, mint Kolozsvárt és Sz.-Udvarhelyt. 9. 1902—1906 ig az I. gimn. osztály református növendékei 78%-ról 56%-ra szálltak le; míg a nem reformátusok 22%-ról 44%-ra emelkedtek; az oláhok 25%-ról 15%-ra szaporodtak. Hát ezek nem megdöbentő adatok! Ám a létszám-hullámlás (mindig lefelé!) „természetes“ okaira mindenik kollegiumunk hivatkozhatnék, csak épen az enyedi nem, mert ezt *felekezeti* érdekeinkszolgálatára tettük „minta gimnáziummá“, elutasítva az államsegélynek még gondolatát is.

A theologia megszüntetésével felhasználásra visszamaradt jövedelemből, mint a 4—1905. évi felterjesztés mondja, összesen 4000 korona fordított a tanulók javára directe (convictus): csak ily arányban emelkedtek a tanári fizetések is? Ám — mondja a közös tanárkar — minket erre az Ig.-tanács kényszerített a konvent rendelkezésére s nem is fizetés — csak nyugdíj rendezés volt s azt is a magunk mellékjavadalmainkból rendeztünk. Szép. Nős — miután a Nyílt levél nekünk ismételten szemünkre veti a „feledékenységet“ — legyen szabad nekünk is emlékeztetni arra, hogy a Konvent hivatkozott leírata a rendezést „*az állami tanárok fizetésének mérlekei szerint*“ kívánta s az Ig.-tanács is erre ismételten figyelmeztette az enyediakat Hanem azért az enyediak „szerencsekívánataira“ társaiknak még jóideig szükségük lesz az 5800 koronás fizetésig az államnál is. Hát az feledésbe ment, hogy az ugynevezett nyugdíjrendezés fedezeti részének helyi tervezetében a tanulók kedvezményének 50%-ról 40%-ra való

leszállítása terveltetett? S más egyebek. És mégsem fenyegette a tanulók kedvezményeit semmi veszedelem?! Tájékoztatlanok és gyanúsítók a hivatalos feltevések adatai! S az utolsó két év eredményei a ref. tanulók szempontjából talán emelkedő irányzatát mutatják e gimnázium hatásának egyházunkra?

Egyebekre nem kívánok szólni; lesz alkalmam egyebütt. A tanárok sokféle „lemondásáról” sem. Hiszen a dolgokkal ismerősök tudják azoknak értékét. De kimondom azt a sokunk lelkében élő meggyőződést, hogy kerületünknek az az irtózatos erőfeszítéssel meghozott áldozata, melylyel a papképzés terheit egészen új forrásokból magára vette s ezzel sok vitális egyházi érdekét hosszú időre pótolhatatlanul visszaszorította: nem áll egyenes arányban azzal a váradalommal, melyet a Bethlen-gimnázium államsegélytől való függetlenségéhez kapcsolunk. Nem, főleg felekezeti szempontokból. S ennek egyik oka abban a kormányzati szervezetben is keresendő, mely lehetővé teszi, hogy a tanárok közt lévő s legtöbbször éppen kormányzati ügyekből származó ellentétet, sokszor érdekösszeütközések messzebb nyúljanak, mintsem az, a közérdek sérelme nélkül elhordozható. Még ez a polemia is, melybe én igazán akaratom ellenére sodródtam bele s kerültem plane homlokterbe: aligha nem egy ily jelenségnek tünete. Egy újabbtól akartam óvni a tanárkart a tudósítás alapján s úgy látszik, csak egy réginek kelevénye fakadt ki megint. Ha több, mint személyes torzsalakodás, sőt ha csak ennyi is: meg kell gyógyítani vagy bár izolálni. Hogy nekem kellett a „kutasz” szerepét betöltenem: az az én — szerencsétlenségem. De — ez is szolgálat. S én megtettem őszintén, nyíltan; de — „rágalom” nélkül. Lehet, hogy a mit én mondtam, némelyeknek még jobban fáj, de ez már egyetemes közérdek. És én ennek a szolgálatára vállalkoztam s teljesítem mig tudom s lehet — felelősséggel, de censura nélkül.

Nagy Károly.
felelős szerkesztő.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldött, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Református Prédikátori Tár” címen kiadandó egyházi beszédgyűjteményre hirdet előfizetést ifj. Péter Károly alsósófalvi lelkész és udvarhelyi e. m. esperes. A jelzett gyűjtemény mintegy 14 íven, részint eredeti, részint jelesebb külföldi egyházi szónokok (Hausrath, Lang, Reville, Robertson, Schwarz stb.) után átdolgozott közönséges, ünnepi és alkalmi prédikációkat, ágendákat, temetési beszédeket és bibliamagyarásokat fog tartalmazni. Az I. kötet, ha iránta kellő érdeklődés mutatkozik, f. évi április hóban jelenik meg. A szerkesztő-kiadó bizton számít arra, hogy lelkészársai úgy anyagi, mint szellemi támogatással a „Prédikátori Tár” kiadását lehetővé teszik. Az I. kötet előfizetési ára, bérmentes küldéssel, 3 (három) korona, mely összeg február 20-ig a szerkesztőhöz (Alsósófalva, u. p. Parajd) küldendő.

Ezen vállalatot, mely a szabadelvű protestáns irányú igehirdetés ügyét kívánja szolgálni, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

GYÁSZROVAT.

Belle Lajosné szül. Fekete Jolán ajtoni ref. papné folyó hó 1 én életének 30-ik, boldog házasságának 10-ik évében a kolozsvári Károlina orsz. kórház nőgyógyászati osztályán elhunyt. Egy keletkező élet követelte áldozatul az édes anyát — mondja a gyászjelentés. Temetése f. hó 3-án volt Ajtonban az egész község és a környék intelligenciájának nagy részvételével. Mélyen megható volt az a jelenet, hogy a koporsóban hazaérkező papné az egész község a falu határánál mély szomorúsággal

fogadta és kísérte a nyáron épített diszes új paplakba, melynek örömteljes felavatása éppen a temetés napjára volt tervezve. A temetési szertartást Nagy Károly theol. tanár végezte a templomban, hol az egész nép zokogva siratta áldott lelkü ifjú papnéját. Férje s négy kis árvája mellett özvegy édes anyja, négy testvére s nagyszámú rokonság állta körül ravatalát. Legyen nyugalm a csendes, mint emléke áldott s gyászolóinak küldjön a Kegyelem Atyja erőt, vigasztalást!

KÜLÖNFÉLÉK.

A dunántúli ref. egyházkerület jan. 31-én tartotta Komáromban volt főgondnoka gyászánepélyével kapcsolatos kerületi rendkívüli gyűlését. A gyászánepélyen egyházkerületünk képviselőjében dr. Kecskeméthy István th. tanár volt jelen. A gyűlés megörökítve feledhetetlen főgondnoka emlékére jegyzőkönyvileg, a gyászánepély után főgondnokul egyhangú lelkesedéssel gróf Tisza Istvánt jelölte. Méltó jelölés. Csak némely elvakult politikai lap kifogásolhatta. Egyhangú megválasztásával a kerület a mily megtiszteltetést ad Tisza grófnak, úgy megtisztelteti önmagát is, a mikor csak a férfias szeplőtlen jellemet, hitbuzgóságot és vezéri talentumot nézi a nagy férfiban!

A budapesti ref. egyházközség főgondnokául Hegedüs Sándor örökébe dr. Kovácsy Sándor ny. min. tanácsost, eddigi főgondnokát jelölte. Erre a jelölésre büszkék vagyunk, mert Kovácsy Sándor is erdélyi ember.

Theol. fakultásunkon — a félévi kolloviumok január végéig lejárván — a záró vizsgák február 1-ső és 2-dik napjain tartottak meg Dr. Bartók György püspök úr jelenlétében. A vizsgák eredménye úgy a tanári karra, mint a fiukra nézve megnyugtató volt, eltekintve attól, hogy többen betegség vagy családi szerencsétlenség miatt nem tudtak kötelezettségüknek megfelelni. Azonban a régi hanyagságokból való mulasztások — örömmel konstatáljuk — elmúltak. A II. félévi beiratkozások febr. 4-ig tartottak, 5-én újra megkezdődtek az előadások.

Theologus ifjak mulatsága Zilahon. A theol. fakultás ifjsága engedélyt kért és nyert a március 2-án Zilahon rendezendő mulatságra. — A zilahiak magyaros vendégszeretettel várják a kedélyes fiataliságot, kik esetleg több tanár vezetése mellett fogják megtenni ezt az érdekes és sokat ígérő kirándulást.

Öröm egy papi házban. G. Diószeghy Mór érkvási paptársunk kedves leányát Erzsikét eljegyezte Horváth Endre bogdándi körjegyző. A sok gyermekű, nehéz családú apának most kezd fizetni az Isten a sok gondért, küzdelemért — igazi nagy, szülői örömmel. Legyen öröme tartós, zavartalan. Szerencsét kívánunk.

Bottháza és Magyarlénre vonatkozólag az „Erdélyi Hírlap” hiráda tekintetében, kérdésbe tettük volt, hogy „mit szól hozzá Herepei Gergely kolozsvári esperes?”

Két feleletet is kaptunk. Az egyiket Herepei esperes urtól, a másikat Nagy Albert mócsi lelkésztől. Terünk nem engedi meg, hogy az egészet leközzöljük, de főbb részei ezek:

A Herepei esperes urénak:

„Hogy a jelzett két egyházközségben a szó legteljesebb értelmében a harangok nem némultak éppen el, annak tanúsága az, hogy az a m.-légeni egyházközségnek ezelőtt két évvel m.-szováthi birtokos tek. Sándorházi János úr és neje 200 koronát ajándékozott, a meglévő harang mellé egy másiknak is beszerzésére. A m.-légeniek pedig, hogy az újabb harang öszhangzóbb legyen a meglévővel: egy 507 koronába került harangot állítottak. Bottházán pedig alkalom adtán szól a harang. A m.-légeni egyházban, mely társközsége M.-Keszűnek igaz, hogy csak 68, és Bottházán, mely Mocs leányegyháza 131 ref. léleknek szól a harang! És hogy — fájdalom — a mezőségen több ilyen leapadt látszámú egyházközségünk van: az is bizonyos. Mindennek oka-foka: ezer és többféle körülménynek tulajdonítható.

Én, nem tíz, hanem csak 3 éve, hogy esperese vagyok a kolozsvári egyházmegyének. E 3 év alatt tettem, amit tettem és egész lélekkel lehetőleg ezután is megfogok tenni egyházam és Hazám érdekében mindent, nagyok és kicsinyek összetett erejével, hogy „a szétszórórt csontok megelevenedjenek.” De hát a pusztuló magyarságnak a lélek mellett terühmentes föld és kenyér is kell!”

A Nagy Albert mócsi lelkész urának: Jogosult szólni, mert Botháza az ő filiája. Az E. H. hírszolgálatos. A dolog így áll: Botháza utolsó papja Dósa Elek 1883-ban halt el. Már akkor 150-en alól volt a ref. lélekszám. Azóta léviták látják el a szolgálatot előbb a szováti, 1897. óta a mócsi ref. pap felügyelete alatt — elég buzgón. Templomozás van vasárnap kétszer és hétfőn, szombaton egyszer, rendszeren 40—50 hívő részvételével. Az utóbbi években ő maga észrevette a hitbuzgóság megcsappanásának első jeleit. Okát: a szegénységet igyekszik is ellensúlyozni. Magyarleán harangjainak is meg van a nyelvük. A 82 éves keszüi ref. pap gondjai alá tartozik, ki mellett Nagy Gyula áll. tanító-lévita buzgódik úgy, hogy „sok paptársra példájául állíthatná oda.” Templomozás minden vasárnap kétszer van s Nagy Albert tapasztalathól mondja, hogy a betegeknek és csecsszopókön kívül mindenki részt vesz azon, sőt a közönség fele oláhokból telik ki, mert aki egy keveset ért magyarul, az is elmegy. Ennyi ami a dologra tartozik. A többiben egyfelől mi kapunk oktatást az illemből, „ollózás”-ból evangéliumból s figyelmeztetést arról, hogy Mócs-ról írjunk, hol 10 év előtt Nagy Albert kondította meg a harangokat. Végül Herepei esperes urat nyugtatja meg, hogy „ezek felől ugyan nyugodtan alhatik.” De szükségét érzi a püspök ébresztésének, mert itt Szász Domokos óta eleven ref. püspököt nem láttak, csak róm. kath.-t, gör. kath.-t és gör. kel. érseket. Meg is invitálja az eleven ref. püspököt, hogy „hallhassa az elnémult harangok szavát” saját füleivel. Ennyi a bő és legtöbb helyt szó-hü tartalom, melyet szívesen ajánlunk az Erdélyi Hírlap figyelmébe is. Azonban meg kell állapítanunk, hogy sem mi, sem az E. H. nem ezt vártuk. Mi felhívni akartuk az érdekelt körök figyelmét egy oly lap közleményére, a melyről talán nem értesülhettek. Figyelmeztetni akartuk arra, hogy a mikor a római kath.-ok a maguk érdekei védelmére „Pázmány-irodát” szerveztek: ne kicsinyeljék mi se a hírlapok közleményeit, hanem használjuk fel érdekeink védelmére.

Már most, mi lett volna e jelen esetben a mi érdekünk? Ugy-e hogy az, miszerint a bajokra őszintén reá mutatva, hivatkozunk arra, hogy két ősi anyae gyházunk a nyomorúságos viszonyok miatt leányegyházá szüledt, hogy pap nem létében természetes a tovább hanyatlás, hogy garmadával vannak a mezőségen s egész erdélyi hazarészünkben ilyen jelenségek, a melyeknek lábraállítását a kultuszminiszterium szűkkeblű értelmezése miatt a kongruatörvénynek, nem tudjuk eszközölni. Reámutatni arra, hogy az Ig. tanács — a mint az E. P. L. 1904. évi 43. sz. mutatja — egy erre irányuló nagyobb szabású előterjesztést tett a kultuszminiszterhez, a melyre azonban még maig sem jött válasz és eredménye nincs, a mit Br. Bánffy Dezső főgondnokunk orsz. gyűlési beszédében is újolag figyelmébe ajánlt a miniszternek. Az, hogy felkérték volna az E. H.-t, hogy mint a speciális erdélyi magyarság érdekei védelmére alakult lap, méltassa tovább is szíves figyelmére ezeket a szomorú jelenségeket és sürgesse orvoslásukat, melyhez magunk is szívesen szolgálunk megbízható adatokkal. — Meg akartuk tenni mi. De a mikor az Ig. tanácsban és püspöki hivatalokban adatok után kerestünk csak régiéket és iskolatügyieket találtunk, mert — a mint halljuk — Herepei esperes úr három évi esperessége alatt esperesi vizsgálati jelentéseket nem tett. Hová fordulhattunk hát? A nyilvános felszólításhoz. És erre kapunk: nevetséges kicsinyeskedést, épen nem szellemes szójátékot, rendreutasítást, megleckéztetést, kötelességmulasztás vádjához hasonló szemrehányást fel egész a püspökig és az elmaradhatatlan — öndicsőítést frázisokban a „Hazá”-ról és „édes, zengzetes magyar nyelvől”. Hát jól van; „megtesznek mindent, hogy a szét-szórt csontok megelevedjenek s a nyomor enyhíthessék”. Nó hát mit tettek? Mit „a terüh-mentes föld és kenyér” érdekében? És mit a „lélekért”? Van-e a keszüi 82 esztendő öreg szolgának káplánja, mert az világos, hogy ő akcióra képtelen agg? Kértek-e számára káplántartási segélyt? Azok a kantorok, a kiket Nagy Albert olyan könnyen nevez lévitáknak, hol tettek levitai-vizsgát? Ez alapon honnan és mely összegű külön segélyt kértek a számukra, hogy buzgón dolgozhassanak? Mikor és kitől kérték az egyházak újra való anyásítását? Mely intézkedéseket tettek a botházai „öreg, talán épen műkincs számbamenő templom” restaurációja iránt? És a nép szegénysége és nyomora enyhítésére, mi „minden” eszközt próbált meg Nagy Albert kollega? Hítszövetkezeti, bérleti, gazdasági, háziipari stb. téren ugyan mit? Pedig

lám; ezeken egyik püspök sem segíthet egy vizitációval. A miénk sem. Hanem a pap, ki együtt él a hívekkel. Ezért kell állandó pap, önálló, munkabíró, lelkes.

De hagyjuk már. Igazán lelkünk mélyéig el vagyunk már keseredve a felett, hogy nálunk már semmi közügyet nem lehet érinteni a nélkül, hogy röktön maguk ellen ne zudítsuk az érdekelteket. Csak dicséretnek és hízelgések kellene. Ha más nem adja: — kiállítjuk a bizonyítványt mi magunknak. Csakhogy nem vesszük észre, hogy a sok frázis a „magyar vallás”-ról, egyházunk „nemzeti, magyarsági védbástyájáról”, már kritikával fogadtatik s némelyek már hangosan beszélnek „a folyton oláhosodó kálvinista gyülekezetek”-ről? Nem lehet ám a világ végéig élni szóból és — szeretetből, mely maga is csak szó, kötelességteljesítés nélkül.

Mi a feltétele a községi iskolai adótól való mentességnek? E tárgyban a Kuria 2392—1906. szám alatt kimondja, hogy az 1868: XXXVIII. t.-c. 36. §-a csupán hitfelekezeti iskolát említi ugyan, mint a melyet fentartó községi tagokat és birtokosokat a mentesség megillet, azonban tekintve a törvény által adott mentességnek alapját, nyilvánvaló, hogy az ilyen mentesség eldöntésénél nem az iskola hitfelekezeti jellege a lényeges, hanem az, hogy a törvényben megkivánt kellékeknek megfelelő iskola tartassék fenn; a tanítókra nézve pedig a közg. bir. 2330 1906. szám alatt kimondja, hogy az 1868: XXXVIII. 142. és az 1893: XXVI. t.-c. 1. §-nak az a rendelkezése, mely szerint a tanítónak lakásra is van igénye egyáltalán nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy természetben adható lakás híján ez megfelelő lakpénzzel helyettesíthessék. Az állami tisztviselőkre nézve érvényben levő szabályok szerint azok az állami tisztviselők, kiknek természetben van lakásuk, ebből a közérdekre való tekintettel bármikor kimozdíthatók.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szeő-Demeteren — Kölcsey Ferencz születése helyén — építendő ref. templomra alulirottakhoz újabban ismét a következő kegyes adományok érkeztek: Ref. egyház, Szabad-Szállás: 10 kor., ref. egyház, H.-Szovát 2 kor., ref. egyház To Dob 2 kor., az érkörözi ref. egyházközség hívei között eszközölt gyűjtés eredménye 21 kor., m.-csaholyi ref. lelkész gyűjtése 6.60 kor., Katona Mihály ref. főgymn. igazgató Kecskemét 5 kor., ref. egyház Cservenka 2 kor., Szilágy vármegyei „Wesselényi-Egylet” 25 kor., Csák Emil ref. kovácsházai lelkész adománya 10 kor., gyűjtése 1.50 kor., nagys. Noszlapy Elvira urnó (Mantan) adománya 50 kor., Szatmár vármegye alispáni hivatalától 21.48 kor., államségélyből postadíj levonásával 99.56 kor., ref. egyház Fúzes-Gyarmat 2 kor., kunszentmiklósi gimnázium 1 kor., ujfehértói hit. szövetkezet 1 kor., tak.-pénztár 2 kor. — Midőn ez újabb adományokért is hálás szívünk egész melegével mondunk a jólelkű adakozóknak őszinte köszönetet, ugyanekkor a gyűjtést ez alkalommal immár befejezettnek remélve jelentjük, hogy elszámolásunkat felettes hatóságunk elé terjesztettük. Ez elszámolás szerint begyűlt összesen 1968.81 kor., kiadás volt 133.28 kor., takpénztárban elhelyezve van 1835.53 kor., mely 1907 jan. 17-ig kamataival 1939.31 koronára emelkedett. Kelt Szeődemeter, 1907 január 22. Kovács Zsigmond ref. körlelkész, Bikfalvy Elek gondnok.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 91—1907. Ref. Püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *ozdi* egyházközség lelkészi állására pályázatot hirdetek.

Javadalom: Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 1 h. 358 □-öl kerttel; 8 h. 202 □-öl szántó, 1 h. 1220 □-öl rét, 4 h. 1427 □-öl kaszáló, 414 □-öl szőlő haszonélvezete 133 kor. A földet a lelkész művelteti, az utána fizetendő adót az egyház fizeti. Br. Radák Ádám-féle 7200 kor. alapítványi tőké 4°/o-os kamatai címen félévi utólagos részletekben 288 kor. Terményjövedelem pénzürtéke az 1/6 rész levonásával 999 korona 67 fillér, ebben br. Radák-féle udvartól gróf Teleki József főpatronus 40 k. búza, 226 l. must, 4 szekér széna, 2 hosszú öl fa; az egyháztagok ingatlan birtokuk és vagyoni viszonyaiknak megfelelőleg I—IX. osztályba sorozva fizetnek; munkabeli szol-

gáltatások pénzértéke az $\frac{1}{6}$ rész levonásával 50 kor.; stóla átlagos pénzértéke 30 kor., ebben keresztelésért egy kenyér és egy tyúk, más egyházközségi esküvő féltől 1 kor., levelezésért 2 kor.; minden konfirmáló növendéktől egy napszám. Összes jövedelem 1501 kor. 39 f., engedélyezett kiadás 57 kor. 66 fillér; marad kiegészítendő 1443. kor. 73 fillér; állami fizetésekiegészítés 1410—1901. sz. leirattal megállapítva 156 kor. 27 fill. Összes jövedelem 1600 kor.; 2876—1905. ig. tanácsi sz. a megerősített díjvel értelmében.

Kötelességek: az ózdi egyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő 1907. március 10.

A minősítvényel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodások Nt. Jancsó Lajos esperes aához terjesztendők be, Maros-Ujvárra.

Kolozsvárt, 1907. február 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 552—1907.

KÖRLEVEL

az összes egyházaink és tanintézeteink elöljáróságaihoz.

Igazgatótanácsunk 1906. évi 1420. sz. határozatával kimondta, hogy az egyházkerületi *Névtár* jövőre csak minden ötödik évben fog kiadatni, közben pedig évről-évre csak a változások jegyzéke közöltetik a hivatalos lap újévi első számában. Ennek pontos eszközölhetése céljából fölhivattak az összes esperesek, valamint a kollégiumok (és theologia) igazgatói, hogy minden évi december hó 31-ig kimaradhatatlanul terjesszék föl főtiszt. Püspök aához az évközi változások részletes és pontos jegyzékét.

Sajnálattal kellett tapasztalnunk, hogy ezen intézkedés megfelelő eredményre nem vezetett, mert a jelentések nagyobb része elkésve érkezvén be: a névtári változásokról fölvett jegyzék csak hiányosan jelenhetett meg.

Ez okból 1906. évi 1420. sz. körrendeletünknek az évközi névtári változások együttes felterjesztésére vonatkozó rendelkezését hatályon kívül helyezve, felhívjuk összes espereseinket, valamint a kollégiumok (és theologia) igazgatóit, hogy minden egyes változást, mely valamely névtári adat igazítását vonja maga után, — úgy a lelkészek, tanárok, tanítók, kántorok, egyházmegyei vagy kollégiumi tisztviselők személyére, mint az iskolák jellegére (államivá vagy községivé alakulás esetén) vonatkozólag, — esetrő-esetre, haladék nélkül és pontosan jelentsék be *ig. tanácsunkhoz*.

Ezen adatok nyilvántartásáról, egyházmegyéenként és kollégiámonként egybeállításáról s év végén leendő közrebocsátásáról kebli irodánk utján fogunk gondoskodni.

Kolozsvárt, 1907. január hó 30.

Bartók,
elnök.

Elek
titkárhelyettes,
előadó.

111—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az orsz. közalapjárulékokról szóló bevallási íveket, valamint a 10 kor. parochiális könyvtárdíjakat legkésőbb *február 15-ig* küldjék be hozzám. Felkérem továbbá arra is, hogy az 1906. évre vonatkozó lelkészi jelentéseket *f. hó végéig* terjesszék be és pedig azon egyházközségekből, amelyek az idén vizsgálat alá kerülnek 2—2 példányban, a többi egyházakból 1—1 példányban. A lelkészi jelentés, felolvasás és tárgyalás alkalmával, az egyházközség jegyzőkönyvébe is bevezetendő.

Alsósófalva, 1907. február 3.

Ifj. Péter Károly, esperes.

PÁLYÁZAT.

A debreceni főiskola bölcsészeti szakán akadémiai tanári állásra ev. ref. egyének részére pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanár a középiskolai tanárképzés követelményeinek megfelelő előadásokat köteles tartani a következő tudományok köréből.

Latin és görög rendszeres nyelvészet, összehasonlító alapon irodalomtörténet szövegmagyarázatok.

Mind ez előadások összesen *kötelezőleg* legfeljebb heti 10 órán adandók elő.

A pályázók minősítését illetőleg megkivántatik az egyetemi magántanári képesítés a classica-philologiai szak-

csoportból, a mennyiben ez utóbbi a megválasztottnál hiányzanék, annak utólagos megszerzés a megválasztástól számított négy éven belül feltétlenül kötelező.

Magántanári képesítés birtokában nem lévő pályázók közül csak olyanok kérvénye vétetik figyelembe, kik szakbeli doktorok és középiskolai tanári oklevelők van.

A megválasztott tanár az 1894. évi XXVII. törvény-cikkben szervezett országos tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagja.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés, évenként 4800 korona, mely öt év után 5400, tíz év után 6000 koronára emelkedik; lakáspénz 840 korona, 5-öd éves korpótlék 400 korona, melynek összege azonban 2000 koronánál többre nem terjedhet.

E fizetésből azonban nyugdíj-jogosultság szempontjából egyelőre csak 4000 korona alapfizetés és öt ízben 200-200 korona korpótlék számíttatik be.

Míg a megválasztott tanár meg nem szerzi az egyetemi magántanári képesítést, javadalmazása 4000 korona alapfizetés, 800 korona lakbér és öt ízben 200-200 korona korpótlék lesz.

A közvetlenül megelőzőleg rendes tanári minőségben közép- vagy felsőbb iskolánál eltöltött szolgálati idő a korpótlék- és nyugdíj-jogosultság szempontjából beszámíttatik.

A pályázati kérvények közhivatalban levők által fellettes hatóságuk utján, mások által közvetlenül kellőleg felszerelten, életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyítvánnyal, az irodalmi működést is föltüntető mellékletekkel ellátva, hivatalomba folyó évi február hó 25-ig nyújtandók be.

Debrecen, 1907. január hó 23-án.

Kiss Áron, püspök.

PÁLYÁZAT.

A debreceni főiskola bölcsészeti szakán akadémiai tanári állásra ev. ref. egyének részére pályázat hirdettetik. A megválasztandó tanár a középiskolai tanárképzés követelményeinek megfelelő előadásokat köteles tartani a következő tudományok köréből:

Magyar nyelvészet irodalomtörténet szövegmagyarázat.

Mindez előadások kötelezőleg összesen legfeljebb heti 10 órán adandók elő.

A pályázók minősítését illetőleg megkivántatik az egyetemi magántanári képesítés a magyar irodalomtörténeti, vagy nyelvészeti szakcsoportból, amennyiben ez utóbbi a megválasztottnál hiányzanék, annak utólagos megszerzése a megválasztástól számított négy éven belül feltétlenül kötelező.

Magántanári képesítés birtokában nem lévő pályázók közül csak olyanok kérvénye vétetik figyelembe, akik szakbeli doktorok és középiskolai tanári oklevelők van.

A megválasztott tanár az 1894. évi XXVII t.-c.-ben szervezett országos tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagja.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés, évenként 4800 korona, mely öt év után 5400, tíz év után 6000 koronára emelkedik; lakáspénz 840 korona, 5-öd éves korpótlék 400 korona, melynek összege azonban 2000 koronánál többre nem terjedhet.

E fizetésből azonban nyugdíj-jogosultság szempontjából egyelőre csak 4000 korona alapfizetés és öt ízben 200-200 korona korpótlék számíttatik be.

Míg a megválasztott tanár meg nem szerzi az egyetemi magántanári képesítést, javadalmazása 4000 korona alapfizetés, 800 korona lakbér és öt ízben 200-200 korona korpótlék lesz.

A közvetlenül megelőzőleg rendes tanári minőségben közép- vagy felsőbb iskolánál töltött szolgálati idő a korpótlék- és nyugdíj-jogosultság szempontjából beszámíttatik.

A pályázati kérvények közhivatalban levők által fellettes hatóságuk utján, mások által közvetlenül kellőleg felszerelve, életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyítvánnyal, az irodalmi működést is föltüntető mellékletekkel ellátva, hivatalomba folyó év február hó 25-ig nyújtandók be.

Debrecen, 1907. január 23-án.

Kiss Áron, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Félelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gyakorlati kérdések.

A legújabb időben a mellékfoglalkozások korlátozása foglalkoztatja egyházi életünk iránt melegen érdeklődő egyháztagjainkat. Nem zárkozhatunk el e kérdésnek részletes boncolgatásától mi sem. Igyekezünk tehát a legtárgyilagosabb véleményt alkotni ebben az ügyben, távol állván minden személyi vonatkozástól. Nem támadó fegyverrel lépek fel, hanem ellenkezőleg, egyházam és lelkésztársaimnak jól felfogott érdekében igyekszem e kérdést megvilágosítani.

A mellékfoglalkozások korlátozásánál teljesen ki van zárva az a feltevés, mintha ezáltal a lelkészek és tanárok munkaszeretetéét korlátoznák s az ebből kifolyó nemes törekvések szabadságát óhajtának kibébiteni. Hiszen akkor a foglalkozásnak, a munkának morális értékét, erkölcsi jótékony hatását csökkentenék. Ismeretes dolog az, hogy nem a munka meríti ki az embert, hanem a tétlenség. Egy protesztáns püspök jegyezte meg nagyon elmésen azt, hogy az emberek szive olyan, mint a malomkő, ha búzát öntesz belé, szép lisztté őrli azt, de ha semmit sem tesz belé, akkor önmagát emészti fel.

Azt nem lehet elfogadni, hogy vannak emberek, akit a túlságba vitt tevékenység visz a korai sírba, de még sokkal többen vannak olyanok, akik a tétlenség, az önzés, a munkátlan puhaság miatt pusztulnak el. Ha valaki a túlságba vitt munka következtében roskad össze, annak csak az az oka, hogy nem a helyes rend és beosztás szerint vállalkozott a nagy munkára és a testi egészségnek legegyszerűbb szabályait is figyelmen kívül hagyta.

Gyakran csodálkozunk azon, hogy közöttünk is egyik-másik oly nagy arányú munkásságot fejt ki. Szinte természeti képtelenségnek tartjuk egyes embernek nagy munkaerejét. Pedig ezt csak a helyes munkabeosztásnak és az idő pontos felhasználásának lehet tulajdonítani.

Egy amerikai lelkész a következőleg írja le az ő sokoldalú elfoglaltságát:

„Elvégeztem reggelimet. Az asztal mellett ültek gyermekeim és cselédeim. Egy pár útasító szót szólítottam hozzájuk, ami után rohanva siettem az iskolába, hogy ott elvégezzem a női vallásoktatást. Alig jöttem ki az iskolából, a kocsni már várt, hogy temetésre vigyen. Egy szegény szülőnek negyedik gyermekét temettem el, mind a négy ugyanabban a hónapban halt meg és én temettem el mind a négyet, a roncsoló toroklobbnak szánandó áldozatait. Azután hivatal szobámba fogadtam mindenféle embereknek látogatásait, akik a leghetetlenebb kérdésekkel ostro mólta, panaszkodtak, kételkedtek, vágyakoztak. Pár perc múlva már a fiuknak vallásoktatása következett. Ezt elvégezve, a fogorvoshoz kellett sietnem, mert

hiszen a papnak is vannak magánügyei. Erre következett a betegek látogatása. Először a betegeket látogattam meg, azután az egészségeseket, mert ezeknek is szükségük van a lelkészre. Azután a kórházba kellett mennem, ami után az ideggyógyintézetben végeztem el lelki vigasztalásaimat. Alig keltek fel a gyorsan elfogyasztott délebről, egy gyermeket kellett megkeresztelnem és még az nap este egy temetésnél kellett Isten áldását az új pár életére lekönyörögnöm. A belmisszióra, az egyház terjeszkedésre szánt látogatásaimat más napra kellett hagynom, mert a foghúzás ideje megakadályozott ebben a tevékenységemben.”

Nem tudjuk, hogy mit irigyelünk amerikai kollégánknak ez egy napi sokoldalú munkásságából, — a nagy stólat-e vagy a nagy életváltozatosságot? A fogorvosnál tejesített látogatását senki se fogja irigyelni, ez természetes dolog.

De annyi bizonyos, hogy rengeteg tennivalót egy nap csakis a legpontosabb munkabeosztás mellett lehet elvégezni.

A legtanuságosabb része azonban ez egy napi foglalkozásnak az, hogy abból láthatjuk a lelkészi cura pastorálisnak sokoldalúságát, amely mindig újabb és újabb működési mezőt talál, ahol Isten országának terjesztésében és Krisztus evangéliumának hirdetésében fáradhatatlanul működhetik.

Ezen kívül a még a következő mellékfoglalkozásokat láttam Angliában a skót lelkészek részéről: Egyik egy tengeri fürdő porondjában játszó gyermek-seregnek tartott gyermek-istentiszteletet a szabad ég alatt, a tenger habjain futó szél orgona-kisérete mellett. — A másik egy vendéglőben kereste fel a munkás népet s oktató beszédével, barátságos társalkodás révén igyekezett az eltévedőt jó útra vezérelni s a elkövetendő bűnt megakadályozni.

Nálunk a csendőr és a börtönőr végzi ezt a feladatot, mert mi nem érünk rá az efélékre. Tulán a mellékfoglalkozások miatt nem érünk reá? Vagy talán szokatlan ez?

Ha e mellett pontosan teljesítjük hivatalos kötelességeinket, mégis az az óhajtás él mindnyájunk lelkében, bár jönne el az a boldog állapot, hogy a mellék útakra ne lennénk reá kényszerítve, hanem kizárólag és teljesen papi hivatásunknak élhetnénk.

Bár jönne el az az idő, amikor a mi egyszerű falusi székelyeink is olyan műveltek lesznek, hogy a szerényebb postamesteri állásokat betölthetik. Az az idő, mikor egy pár 100 korona mellett akad ön-feláldozó ember, aki egy falusi hitelszövetkezet elnökségével járó terhet és kellemetlenséget el képes viselni.

Bár jönne el végül az az idő, amikor a lelkészi fizetés jobb arányban lenne szervezve, mint most van.

Mert a mostani drágaság mellett az életviszonyok megnehezédtek a lelkészre nézve is. A szerény kongrua inkább a népen segít, mint a lelkészen.

A nép sokhelyt így gondolkozik: A tiszteletes úr úgy is kap államsegélyt, tehát az én képémmel várhat. Pedig az az államsegély, hogy be van táblázva! Hányan utaznak arra a kis kongruára? kezdve az életbiztosítási ügynöktől, aki jobban tudja a kongrua törvényt, a kiutalást, az összeget, mint sok keblbi ember, egészen addig a kereskedőig, aki váltóinak elintézését a kongrua megérkezéséhez kötötte határnapul. Ha tehát a lelkésztől szociális irányu, a társadalom szenvedését enyhítő munkásságot kívánunk, akkor törődünk egy kissé a lelkészek anyagi helyzetének javításával is. Mert nehéz dolog mások megkönnyítése akkor, a mikor a vigasztaló pap maga is a társadalmi szenvedések sulya alatt le van nyugözve. E szenvedésnek oka a legtöbbször, nem mondom, hogy mindig, de leggyakrabban az anyagiak hiányában gyökerezik. Hogyan hirdesse most az a pap a keresztyén élet örömeit és boldogságát? Hogyan tehet az maga jót? Miképen gyakorolhatja a jótékonyt, a mikor meg van kötve keze a nervus rerum hiányában.

Ideiglenesen, átmenetileg rá van utalva tehát a lelkész a mellékfoglalkozásra. Szívünkben óhajtuk, hogy ez a mellékfoglalkozás megszűnjék, ami nézetem szerint a lelkészek fizetés-rendezésével szoros kapcsolatban áll.

De addig is készítsük elé a teret, a melyen a munka szerető lelkészek dolgozhatnak. Nyissuk fel a cura pastoralis ismeretlen világát a hivek előtt, hogy elő legyen készítve arra a talaj a nagy közönség előtt is. Mert ma még nincs bevezetve egyházi életünknek olyan teljességében, mint a hogy azt a nyugoti miveltség megkívánja. Meglepetést és idegenkedést idéz elő még a mai viszonyok szerint, ha a nyugoti protestantizmus szellemében gyakorolnók a cura pastoralist. Különösen falusi népünk közt sokan idegenkedéssel fogadják azt és a lelkészek fáradtságos munkába kerül, amíg megszoktatják reá a népet. Lesz alkalmam arra, hogy ezekre a nehézségekre részletesebben is reá mutathassak.

De addig is míg a mellékfoglalkozások átmeneti korában élünk, egyet-mást fel kell említenem annak lehetséges korlátozására nézve. Azzal tisztában vagyunk, hogy erkölcsi szempontból csakis a *tisztesség, közhasznú, a lelkész társadalmi állásának is megfelelő mellékfoglalkozás* vállalható el, a mely a lelkipásztori működésében a legkisebb mértékben sem hat zavarólag.

A népszerűséghez, a békés egyetértéshez nem kötném a mellékfoglalkozás lehetőségét. Mert ez naponként változik a népnél. Ma dicsőit, 3 nap mulva a sárba ránt a nagy tömeg.

A kinek pedig természete a megférhetetlenség, az a legnemesebb foglalkozás közben is ellenségre talál.

Az igazság szempontjából pedig vigyázni kell arra, hogy ne legyen ez a mellékfoglalkozás fegyverül felhasználva és fogantyuja az egymás ellen való vádaskodásnak.

Ebből kijutott eléggé a legutóbbi nemzeti küzdelemben. Biblia ellenes, a krisztusi érületet sértő és bántó törekvés volna az, ha a mellékfoglalkozást pártszempontból ítélnők meg. Ezzel az elfogultsággal óriási kárt okoznánk egyházunknak. Tehát csak is abból a szempontból bírálható meg az egyes mellékfoglalkozások kérdése, hogy vajjon az illető mellékfoglalkozás káros-e az egyház vallás-erkölcsi feladataira nézve és nem képez-e tényleg valami akadályt kálvinista egyházunknak vallás-erkölcsi haladásában?

Végül még egy fontos kelléket szükséges megemlítenünk a mellékfoglalkozás megválogatásában.

A lelkiismeretes lelkipásztor csak arra a foglalkozásra vállalkozhatik, a mihez teljes *szakértelemmel* bír, — mert csak így válik becsületére egyházunknak és csak így támogathatja a közérdeket is. Szakértelem nélkül kockára teszi még azokat az előnyöket is, a melyeket a lelkészi téren, a szószéken vagy a társas életben szerzett magának.

Különösen gazdasági és szövetkezeti vállalatokban ma már nélkülözhetetlen a biztos szakismeret és a megfelelő szaktudás. A nagy közönség élesen bíráló szeme nagyon hamar észre veszi a kereskedelmi és közgazdasági ismereteket nélkülöző, a sötétben való tapogatózást és szárnypróbálgatást. Elveszti összes bizalmát a lelkész iránt, ha nem látja a kellő biztosságot az ügy vezetésében és teljesen megbotránkozik, ha a kellő szakértelmet nélkülöző ügyvezetés miatt anyagi károkat kell elszenvednie.

Király Béla,
ev. ref. lelkész.

Egyházi törvényeink királyi jóváhagyása.

E tárgyban, amely tudvalevőleg a zsinat utolsó ülési szakán is élénk vitára adott alkalmat, a P. E. I. L. legutóbb két érdekes cikket közöl, egyiket dr. Székely József, másikat Pokoly József tollából.

A kérdés akörül forog, hogy *közjogilag* mennyiben volt helyes vagy sérelmes a minisztérium azon eljárása, hogy a zsinat által meghozott egyházi törvényeket a kívánt változtatásra a maga nevében küldötte vissza a zsinathoz s nem — mint korábban a két előbbi zsinat folyamán — Ő Felsége, a király nevében.

Ezt az eljárást a zsinat többsége Sass Béla ellenkező indítványával szemben — főként a királyi jóváhagyás gyorsabb megnyerése érdekében — nem kifogásolta. A kérdés vitatása így legalább e zsinat tartamára csak akadémiai jellegű. Mindazáltal nagyfontosságú a dolog tisztázására nézve. A két cikk tartalmát azért főbb vonásaiban a következőkben ismertetjük:

Dr. Székely József a kérdés eldöntésének alapjául az 1790/91-iki 26. t.-c.-et veszi s főleg annak 4. §-ból ezt a részt: „Az így alkotott törvények és szabályok csak miután a királyi felülvizsgálaton átmentek és jóváhagyásban részesültek nyerjenek hatályos erőt, épségben maradván egyébiránt mindenekben az ország törvényes kormányzói útján gyakorlandó legfelsőbb királyi felügyelésnek hatalma, s vaia mint a többi királyi jog is, melyek ő felségét mind a két hitvallású evangéliumi egyház körül illetik, melyeknek valamiképen megcsorbítását ő felsége soha meg nem engedi.”

Ebből azt következteti, hogy e törvény egy speciális királyi jogot állapít meg, mely a királyt a zsinat mellé az egyházi törvényhozás másik faktorává teszi, amely nem „a legfőbb felügyelet”, — jus supraeae inspectionis — jogából származik s amelyet Székely a végrehajtó hatalomhoz tartozónak tekint, hanem külön statualt joga a királynak az egyházi törvényhozásban való részvételre.

A zsinat által alkotott törvények felülvizsgálása és jóváhagyása királyi jog lévén, csakis a király által gyakorolható, mint például kinevezés, jóváhagyás, engedélyezés, amelyek a király személyes elintézésének tartattak fenn s így kötelező személyes királyi hatáskört képeznek. Ennélfogva, miután a törvény nemcsak a jóváhagyást, hanem a felülvizsgálást is a király személyes elintézésé alá utasítja, világos, hogy ezt semminemű más hatóság sem meg nem előzheti, sem nem helyettesítheti, ennek pontosan megfelelt az eddigi gyakorlat. A budai zsinat e felfogás alapján deputációval adta munkálatát közvetlenül a király kezébe, a debreceni zsinat a kor-

mány útján küldte föl. A királyi felülvizsgálat eredményét ugyan nem miniszteri ellenjegyzéssel ellátott királyi leíratban, mint ahogy a törvény szelleme megkívánta volna, hanem csak miniszteri leíratban, de a király nevében értesítette a zsinatot. Ugyanigy volt az 1891—93-iki budapesti zsinat munkálataival is. Most azonban ez a kormány ennek a zsinatnak a munkálatát csak a minisztérium nevében adott észrevételekkel küldötte vissza átdolgozásra a zsinatnak és az a magyarázat ehhez, mely ezt „csak a szentesítés előkészítésének nevezte, nem egyéb a szavakkal való játszásnál, mert az előkészítés főlényege éppen a felülvizsgálatban áll s ezt az 1790—91-iki XXVI. t. c. 4. §-a világosan a király személyes elintézése alá utasítja.

Ezen — nérelyek szerint — „formahiba“ dr. Székely szerint mélyebb jelentőségű. Mert ellenséges érzületű kormány kezében elzárja, vagy legalább is háttérbe szorítja a zsinat elől a királyt, előzetes cenzurát gyakorol a kormány nevében, megfélemlítheti a zsinat munkálatát s korlátozhatja a király jogát az evang. egyházak törvényhozásában való részvételében. Kifogásolja a zsinati többség oportunitását a sürgősség érdekében, valamint a kormánynak jóhiszemű tévedését s az a felfogása, hogy a zsinatnak legközelebbi ülészakában ki kellene jelentenie, hogy a kormány ezúttal követett eljárását, sem az 1790—91. XXVI. t.-cikkel, sem a multban követett gyakorlattal összeegyeztethetőnek nem tartja, s ha ezúttal a kormány kívánságának időkímélés szempontjából s jóhiszeműségében nem kételkedve eleget tett is; a jövőre nézve tiltakozik az 1790—91. XXVI. t.-c. hasonló megsértése ellen, valamint az ellen, hogy egyházunkat a zsinat mostani magatartásár mint precedensre hivatkozva, a kormány részéről bármily jogsérelem érhesse.

Pokoly József szerint a dolog helyes felfogása éppen azon fordul meg, hogy az egyházi törvények legfőbb jóváhagyásának joga *egyedül és kizárólag a legfőbb felügyeleti felségjog folyománya*. Éppen azért minden olyan felfogás, amely a felséget az egyházi törvényhozásban a zsinat mellett a törvényhozás másik faktorának tekintti — téves; nemcsak, hanem autonomiánk elvi megszüntetésére vezetne, midőn az „ecclesiastica protestas“-t az egyház egyetemén kívül álló faktorról is megosztaná és a consistoriális elvek felé való elhajlást jelenti. Minden ilyen érvelés téves alapú, amely autonomiánkat nem-hogy megvédené, sőt kiszolgáltatja a királyi, azaz az állami hatalomnak. Ennélfogva kell kifogásolni azt is, hogy egyh. törvényeink legfőbb jóváhagyása „szentesítés“-nek neveztessek, mert ez csak az állami törvényhozásban fordulhat elő, ahol a király egyenjogú törvényhozó faktor, a nemzet képviselőjével. A királynak az a joga, hogy az egyh. törvényeket hozzá kell terjesztenünk legfőbb jóváhagyás végett, a legfőbb felügyeleti felségjogból származik; ő az állami szuverenitás megtestesítője, aki éppen ennélfogva áll felette az egyházaknak, de nem törvényhozó. Ez a jóváhagyás joga az autonómianak korlátjaként állítottatott fel az 1790/91. XXVI. t.-c. által s így gyakorlatára annál inkább vigyáznunk kell, nehogy meg nem felelő gyakorlatából közjogi helyzetünknek s vele autonomiánknak sérelme támadjon. Az 1790/1. évi 26. t.-c. 4. §. szerint egyházi törvényeink csak akkor érvényesek, ha királyi felülvizsgálaton mentek át és helybenhagyást nyertek. A nevezett törvénycikk nevezett §-a tehát világosan kimondja, hogy a jóváhagyás kizárólag királyi jog s ebből következik, hogy eo ipso a jóvá nem hagyás is csak királyi jog, s *közjogilag egyedül helyes eljárás* csupán az, amikor e jog — természetesen, az érvényes alkotmányos formák mellett — *személyesen* gyakoroltatik. Ez nem azt teszi, hogy a királynak, mint

személynek felségjoga ugynevezett „királyi felségjog“, hanem *államfelség-jog*, melyet az állam szuverenitásának képviselője — a király gyakorol. Gyakorlatában az államfelség jelentkező: ennek képviselője, a király által gyakorolandó.

A mily fontos a gyakorlat jogának forrása: nem kevésbé a gyakorlat *módja*. S itt meg kell állapítani, hogy „intézmények, hivatalok s tevékenységek szabadsága-s jogai is annál több tiszteletben és oltalomban részesülnek, minél közelebb van a legfőbb felügyeleti jogot gyakorló tényező, magának ennek a jognak forrásához.“ Legközelebb áll pedig a király személyes joggyakorlatában. Abban tehát, hogy törvényeink felülvizsgálatát és jóváhagyását a törvény az állam szuverenitás egyetlen képviselőjének, a királynak személyes ténykedéséhez köti: az egyház súlya, méltósága és államjogilag elismert nagy fontossága nyer kifejezést. Az, hogy a törvényhozásban jelentkező *summa ecclesiastica potestas* nem alárendelt és átszarmaztatott hatalmú kormányzati közegnek és szervnek, hanem kizárólag az állami potestas közvetlen megtestesítőjének személyes ellenőrzése alá rendeltetik. Ebben egyházunknak nemcsak közjogi helyzete és méltósága nyer kifejezést, hanem autonomiánk biztonságára nézve, hanem autonomiánk erejének és épségének is nagy garanciája foglalatik. Mert az az állami ténykedés, melyet a kormány a király személyes ténykedésében érvényesít, sokkal nagyobb garanciát nyújt autonomiánk biztonságára nézve, mint az, amelyben a királyi személy állandó tényezőjét is változó politikai tényezők helyettesítik. Ezért megnyugtatóbb és törvényesebb a Trefort és Csáky eljárása, mint az Apponyié. Apponyi látszólagos „nemzeti vívmány“-t akart a királyi jogok korlátozásával a mi bőrünkön. S a zsinat ebben beugrott neki és hozzájárult egyházunk államjogi méltóságának leszállításához s autonomiánk erejének csökkentéséhez, amikor úgy a jogfolytonosság megromlását, mint a tételes törvénytől való eltérést megengedte. Hogy történhetett ez? — Úgy, hogy ebben a fontos kérdésben az egyház egyeteme előzőleg nem nyert tájékoztatást, hanem bevégzett tények elébe állított. Hogy mivel lehetne ezt reperálni: arról Pokoly cikke nem szól; pedig a meggyőző argumentációja után, mely a sérelmet kimutatja: erről is gondolkodni kellene. Kíváncsiak vagyunk a dolog folytatására, mert most már a kultuszminisztérium is kell, hogy módját találja eljárása igazolása nyilvánítására.

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészítésére — a theol. tantervrevízió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készített, a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbízásából és a tanáriszék tárgyalásának alapjául: *Nagy Károly* ref. theol. tanár.)

(Folytatás.)

43. §. A theol. szakvizsga tárgyai:

- szakszerű tudományos bibliamagyarázat (exegezis), főként a prófétai, költői és oktató könyvek az ó-szövetség magyar, az új-szövetség görög szöveg alapján. Aki az ó-szövetséget héber szöveg alapján képes magyarázni: ez bizonyítványában külön kitüntetendő.
- ó- és új testamentumi biblica theologia;
- keresztyén hittan, symbolikával együtt;
- keresztyén erkölcsstan;
- szónoklati gyakorlat;
- Modern nyelv; egy theol. szakmunka kijelölt részének fordítása előszóval.

Szónoklati gyakorlatul köteles a vizsgálatot tevő egy saját szerzésű közönséges, vagy alkalmi egyházi

beszédet és imát jól betanulni s a beszédből egy részletet, az imát egészen elmondani a bizottság előtt.

44. §. A theol. szakvizsga sikeres letételével az illető „Theologiai diplomát” kap a vizsgálóbizottság tagjainak aláírásával s az intézet pecsétjével ellátva. Ez alapon az illető lelkészjelölt lesz s megkapja a jogosultságot arra, hogy bármely egyházkerület püspöke segédlelkésznek kinevezhesse és segédlelkézi szolgálatokra felhatalmazhassa, illetőleg csak a „Theologiai diploma” alapján kinevezett segédlelkész szolgálat évei számíthatnak be az egyházi törvényekben megkívánt két évi segédlelkézi szolgálatba.

4. Lelkészképesítő vizsga.

45. §. A lelkész-képesítő vizsga a theol. szakvizsga után legalább két évre tehető s legfőlegb három évre teendő le, mely idő segédlelkézi gyakorlatban, vagy külföldi egyetemeken való tanulmányozással és magán-nevelői vagy nyilvános tanítói, illetőleg tanári állásban tölthető. Az ezen vizsgára álló lelkészjelölt köteles okmányilag bizonyítani, hogy az első képesítő vizsgát annak idejében sikerrel letette és hogy idejét lelkészjelölthöz illő és megengedett foglalkozással töltötte és bármely állásban működött is, a lelkézi szolgálatokban magát gyakorolta.

46. §. Erre a vizsgálatra is írásbeli dolgozatul három kérdés tüzetik ki a vizsga tárgyaiból, melyek közül a vizsgálattevő egyet kidolgoz értekezés alakjában; ezeken kívül három textus jelöltetik ki egyházi beszéd írására és három nagyobb bibliai szakasz gyakorlati biblia-magyarázat írására. E három-három textus, illetőleg szakasz közül egyet-egyet a jelölt teljesen kidolgoz. Beadja továbbá segéd-lelkésze alatt készített összes tudományos és gyakorlati írásbeli munkáit, a vizsgai tételen kívül legalább 3-at.

E dolgozatok kitűzése, beadása és megbirálása épen azon határidőkben és módzatok szerint történik, mint a theol. szakvizsgánál.

47. §. A lelkész-képesítő vizsga tárgyai:

a) Gyakorlati theologia (homiletika, liturgika, katechetika és cura pastoralis) az Egyházi törvényekben kifejezett gyakorlati elvekre és szempontokra való tekintettel;

b) Egyházjog;

c) Magyar protestáns egyháztörténelem;

d) Gyakorlati bibliamagyarázat;

e) Gyakorlati katekhezis.

A gyakorlati bibliamagyarázatból az írásbeli dolgozatok kitűzésével egyidejűleg 15—20 gyakorlati magyarázatra való anyag is jelöltetik ki, amelyre a vizsgálatot tevő úgy tartozik elkészülni, hogy a vizsgálaton a magyarázathoz szükséges tárgyi ismereteket és gyakorlati tanulságokat előszóval előadhassa.

48. §. Úgy a theol. szakvizsgát, mint a lelkész-képesítő vizsgát bevevő vizsgálóbizottság ugyanaz, mint a 26. §-ban jelzett; a vizsgák eredményének megállapítására a 31. §., a javító és ismétlő vizsgákra a 32. §., a vizsgálat módjára a 34. és 36. §. az irányadó.

Úgy a javító, mint az ismétlő vizsgának mindkét vizsgálatnál csak egyszer van helye. Aki a javító vizsgán is megbukik, a teljes vizsga megismétlésére utasítatik; aki az ismétlő vizsgán is két vagy több tárgyból kap elégtelent, a további vizsgálatra állhatástól elzáratik, ha egy tárgyból kap elégtelent, még egyszeri javítóvizsgálatra állhat, ha ekkor is elégtelen osztályzatot nyerne: a további vizsgálatra állhatástól eltiltatik.

49. §. A lelkézi vizsgálatról annak sikeres bevégezésekor a lelkészjelölt „Lelkészi oklevél”-et kap, a vizsgálóbizottság tagjainak aláírásával s az illető egyházkerület pecsétjével ellátva. Ez képezi a rendes lelkézi oklevet.

50. §. A vizsgálatok idejét s díját az egyházkerületek állapítják meg; a „Theologiai diploma” és

„Lelkészi oklevél” formáját és szövegét a konvent állapítja meg mind az öt egyházkerületre kötelezőleg.

5. A theologiai magántanári vizsga.

51. §. Theologiai magántanári vizsgát tehetnek az oly lelkészi oklevéllel bíró egyének, akiknek úgy Theol. diplomájuk, mint Lelkészi oklevelük általános „jeles” osztályzatú s legalább egy iskolai évet valamely külföldi egyetemen theologiai és bölcsészeti tudományok hallgatásával töltöttek.

52. §. Aki magántanárságra való képesítést (facultas docendi) akar nyerni, e végből tartozik a theol. tanári karhoz írásban folyamodni, folyamodványában az ezen szabályzat 51 §-ában előirt kellékek meglétét okmányilag beigazolni, választott szakcsoportjait kijelölni és írásbeli dolgozatát teljesen elkészítve bemutatni, vagy ha az már nyomtatásban megjelent volna, annak egy példányát mellékelni.

53. §. A magántanárrá képesítő vizsgát bevevő bizottságot a püspök, vagy annak helyettese, az egyházkerületi közgyűlés által évenként kiküldött három tag és a theol. akadémia vagy fakultás tanárai alkotják.

54. §. A magántanári vizsga rendes ideje a rendes lelkész-képesítő vizsgálat ideje. Az egyházkerületi közgyűlés által megszabott feltételek mellett lehet ily vizsgát rendkívüli időben is tartani.

55. §. A jelentkezők írásbeli és szóbeli vizsgát tartoznak tenni.

56. §. Írásbeli vizsgálat: szakszerű tudományos dolgozat magyar nyelven legalább 4—6 nyomtatott ív terjedelemben. E dolgozat a szaktanár írásbeli jelentése alapján, illetőleg a vizsgálóbizottság tagjai által megvizsgáltatván és írásban bírálattván, ha a kivánalomnak kellőleg megfelel, az illető szóbeli vizsgára bocsáttatik.

57. §. Az írásbeli dolgozat bírálattára, ha 4—6 nyomtatott ívnél nem terjedelmesebb, legfennebb 6 havi idő igényelhető és ha a dolgozatot a bizottság tagjainak többsége elfogadhatónak ítélte, a szóbeli vizsgálat egy, legfennebb 2 hónapon belüli határidőre kitűzendő a püspök által.

58. §. A szóbeli vizsgán a theol. tanárok és főleg a szaktanár részéről a magántanári képesítést (facultas docendi) nyerni óhajtó kérdéseket kap az általa készített dolgozat köréből; állításait, tételeit bővebben fejtegetni, magyarázni és megvitatni köteles; ezenkívül megvizsgáltatik az általa felvett tudomány szakcsoportba tartozó tudományokból.

59. §. A theologiai szaktanfolyamban előadott tudományok 10 csoportra osztatnak; s a magántanári képesítést megszerezni óhajtó e csoportok közül kettőt köteles választani.

A tiz csoport a következő:

1. Ó-szövetségi; 2. új-szövetségi exegetikai; 3. hittani; 4. erkölcsstani; 5. egyetemes egyháztörténelmi; 6. dogmatörténelmi; 7. hazai egyháztörténelmi; 8. gyakorlati theologiai; 9. egyházjogi; 10. bölcsészeti csoport.

60. §. Aki mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgát sikeresen kiállotta, választott tudományzaka köréből a tanárok és tanuló ifjúság előtt akadémiai színvonalon álló előadást tart; írásbeli dolgozatából 40—45 nyomtatott példányt tartozik az illető theol. intézet rendelkezésére bocsátani, hogy a munka más theol. akadémiaikhoz is megküldhető legyen.

61. §. A sikeresen letett theol. magántanári vizsgáról „Theologiai magántanári diploma” állítatik ki, melynek szövegét a konvent állapítja meg, mind az 5 egyházkerületre kötelezőleg.

62. §. Aki theol. magántanári előadások tartására *szabadalmat* (venia docendi) akar nyerni, annak azt „Theol. magántanári diplomája” és nyomtatásban megjelent értekezése 5 példányának csatolása mellett

az egyházkerületi közgyűléstől kell kérnie. Hasonlóan annak is, aki külföldön szerzett ily oklevelet vagy valamelyik hazai egyetemen szerzett bölcsészettudori vizsga alapján kíván a theol. akadémián magántanári előadásokat tartani.

63. §. A szabadalom megadása felett az egyh. ker. közgyűlés a theol. tanárkar véleménye alapján dönt s a felhatalmazási okmányt a ker. közgyűlés határozatára való hivatkozással a püspök és főgondnok állítják ki és írják alá az egyházkerület pecsétjével ellátva.

64. §. A szabadalmat nyert magántanár bármelyik theol. akadémián vagy fakultáson jogosult előadások tartására s kérésére legalább heti 2 óra, privát kollegium tartására kijelölendő.

(Folyt. köv.)

Az egyetemes „Énekeskönyv“ ügye.

Olvasóink emlékezni fognak, hogy a több mint 30 éve vajudó egyetemes egyházi »Énekeskönyv« ügye, mely irodalmilag a »Próba-Énekeskönyv« kiadásáig jutott, a Zsinat határozata folytán a zsinati énekeskönyv-ügyi bizottsághoz jutott. Ez a bizottság a múlt hó végén tartott ülésében kimondta, hogy a »Próba-énekeskönyv« új revízió alá veendő és átdolgozandó. Az alapelvekre nézve a Zsinathoz adott javaslat így szól:

Főtiszteletű és Méltóságos Zsinat!

1042. sz. határozata alapján van szerencsénk a próba énekeskönyv revíziójának alapelveire vonatkozó javaslatunkat a következőkben terjeszteni elő:

I. Az anyag terjedelme.

a) Az új énekeskönyvbe mind a 150 zsoltár felveendő; egyes zsoltárok rövidítve, az eddig sem használt versek elhagyásával.

b) A próba-énekeskönyv gyengébb s a könyv árát és terjedelmét szükségtelenül növelő darabjai az új énekeskönyvbe nem veendőek fel.

c) A katekizmusi énekek mind az 52 urnapra felveendőek.

d) Temetési énekek mérsékelt számban az új énekeskönyvbe felveendőek.

e) A »Hymnus« mellé a »Szózat« is felveendő.

f) Az erdélyi énekeskönyvnek több hely biztosítandó; belőle minden közhasználatba átment darab felveendő.

II. Az átdolgozás szelleme.

a) A magyarországi és erdélyi énekeskönyv felveendő darabjai lehetőleg változatlanul hagyandók; csak a legérzékenyebb szükség esetén az értelmet zavaró avult vagy izlést sértő helyek és szavak változtatandók.

b) A dogmatikai hűségre kiváló gond fordítandó; különös tekintettel a váltság tanára.

III. A beosztás.

A magyarországi énekeskönyv beosztása megtartandó; vagyis az első részbe jöjjenek római számokkal jelölve a zsoltárok; második részbe az összes kezdő illetve felálló énekek: »Hymnus«, »Szózat«. A harmadik részbe pedig arabszámokkal jelölve a dicséreték és folytatásul 239 és köv. sorszámozással a fölvehető erdélyi és új énekek évkör szerint beosztással; negyedik részbe a temetési énekek.

IV. A külső.

a) A próba-énekeskönyv szélességi és hosszúsági méretei maradjanak.

b) A nyomásnál a próba-énekeskönyv betűi maradhatnak.

V. A dallam.

a) A rithmosos mérték alkalmazása lehetőleg kerültesse; valamint a világi dallamok felvétele is; általában a choral mérték tartandó fenn.

b) A dallam és szöveg rithmikus egyezésére nagyobb gond fordítandó.

c) Az egyházi vagy plagal hangnemekben irt dallamok az általánosan használt hangnemeknek megfelelő előjegyzéssel hangjegyzendők.

d) Melizmák csak ott veendőek fel, ahol a dallam törzsébe tartoznak, vagy ahol a dallam-menet simasága és egyenletessége megköveteli.

Az énekeskönyvi bizottság nevében, annak 1907. január 30-án tartott üléséből.

Budapest, 1907. január 30.

Dr. Baltazár Deszö s. k.
esperes, előadó.

Baksay Sándor s. k.
püspök, elnök.

Reméljük, hogy végre-valahára ez a sokat hányatott ügy is révbe jut, ami már nagyon kívánatos is. Jövőre azonban a természetes kiválasztásnak azt az útját kellene követni, hogy sikerült új énekekből minden új kiadás alkalmával egy »Függelék“-et kellene csatolni, s ha annak egyes darabjai általános használatra tesznek szert, bevételnének a kevésbé használt rendes énekek helyébe s így biztosítanék a folytonos, de lassú megújulás.

Ajánljuk az ügyet az érdeklődők figyelmébe s különösen a zsinati tagoknak, mert a március elején tartandó zsinati ülésen ez is tárgysorozatra kerül.

TÁRCZA.

„Társaságbeli“.

Luk. ev. XIV. 12–14. „Mikor ebédet vagy vacsorát adsz, ne hívd arra barátaidat, se rokonaidat, se atyádfiát, se gazdag szomszédaidat; hogy ők viszont téged ne hívjanak és ilyen módon a jótétemény megfizetessék. Hanem mikor vendégséget készítesz, hívd a szegényeket, csónkabonkákat, sántákat, vakokat. Es boldog léssz; mivelhogy nem fizetnek meg neked a jótéteményt, hanem megfizettetik neked az igazak feltámadásakor.“

Farsang van. Folynek a vendégeskedések. Társaság itt, társaság amott. Egyik maga után vonja a másikat: a meghívást viszonzni kell! Aki nem vak-tában csinálja — s ki csinál ma valamit számítás nélkül! — az jól összeválogatja a meghívandókat. A terv kész. Egyik estvére a kollegák; másokra a rokonok; a harmadikra, negyedekre stb., az érdekkörök szerint csoportosuló ismerősök. De a főszempont, hogy csak — „társaságbeli“k.“ Az asszony felülvizsgálja a csillárt, a teritékeket, szalont, ebédlőt, kiszolgáló személyzetet, a meglevőket, a kölcsön kérendőket és felfogadandókat s gondtól fáradtan a diványba dobva magát felsóhajt. Es az ura: Hja, kedvesem, ilyen a világ! Aki farkasok közé kerül: együtt kell üvöltönie velük!

Ki ez az ember? Nó lám, még nem is valami könnyelmű világi! Nem az; sőt az x...i nemcs és szent eklésia papja. Maga több szociális ellentétek kiegyenlítésére hivatott intézmény vezetője, neje a szegényeket segélyező nőegyletnek elnöke. A férfi dolgozószobája falán ott csung a tábla, fekete alapról ezüst betűk hirdetik: „Aki hiszen és megkeresztelkedik: — üdvözü!“ Az ebédlőben a másik: „Ne félj, csak higgy!“ Minden mutatja, hogy itt komolyan veszik az idvesség kérdését és a keresztyén kötelességek teljesítését. Itt igazhitű keresztyén család-

ban vagyunk, hoi divatos még (vagy már?) a házi ájtatosság s az estvéli biblia — olvasás.

Ma a nagy könyvet mi tesszük elébük. Rányítunk: Luk. ev. XIV. Olvassuk, alkalmazzuk az életre, mérjük magunkat az örök normához. Az eleje még jól megy. 1—6 vers. Ugy van. Nemcsak szabad, kötelességünk „sabbath“ (nyugodalom) napján is a jótétel, a könyörület. Epen a mult vasárnap volt templomozás után a szegényeknek a kenyérosztás s az árvák felruházása a „Rongyos egyesület“ által. 7—11. vers. Igaz. Ha mindenki, vagy bár a kollegámék a tiszteletes asszonytól vennének ebben példát! Mily szerényen vonul háttérbe mindig, ahol titkon mindenki a rangsor-helyesbítésért eped! S igaza van az írásnak: rendesen mindig „megtiszteltetik.“

12—14. vers. — Nő ez, épen a mai megbeszélés után, nagyon furcsán hangzik. Hisz egyenesen a „társaságbeliek“ ellen szól! Itt ugyan az igazhitű bibliás-kereszténynek módjára szívesen veszik a bibliát szó szerinti értelemben; e helyet azonban lehetetlen. Nem, igazán nem azért, mert azok a szegények „bizsonozni“ nem tudnák. Ezt a kiegyenlítést szívesen bízzák az „igazak feltámadása napjára“; de a társaság, .. a társaság...!! A személyüket sem vetik itt meg; hiszen hányszor álltak az elhagyatott szegények mellett nemcsak „segélyosztáskor“, hanem saját házukban, betegágyuk mellett is! A kisasszony még a szegény kócos gyermekek haját is rendbe szedte a multkori látogatáskor. De „egy társaságban“ velük a szalon divánján, az ebédlő asztalánál: ez már mégis lehetetlen. Természetellenes helyzet is lenne, melyre ő maguk sem gondolnak. És mégis... Jézus világosan mondja: ha *ezt* teszed: boldog léssz!

Jézus Krisztusnak szokása kívánalmait igen élesen, sokszor túlhajtottan, paradoxonokig menőleg fejteni ki. „Aki kér tőled: annak adj s aki kölcsön kér meg ne tagadd!“: ki az, aki ezt mindig szó szerinti betöltheti?! Vagy: „Aki nem gyűlöli atyját, anyját én érettem nem méltó az énhozzám“?! Am ő az *izzó* lelkéből szól egy jég hideg, *fagyos* világhoz. Gyakran, amit mond, azt mi csak részben — ah, mennyire lealkudva! — vagyunk képesek megvalósítani. S lám, épen ezért, mert tudja, hogy szívünk mily hajlandó a felületességre, s ismer bennünket, hogy mily „balgatók és rest szívűek“ vagyunk, épen azért szól oly metsző élességgel, kihívó ellentéttel! Vendégségre ne a te barátaidat hívd, hanem — a szegényeket.

Mit akar ezzel nekünk mondani? — Azt, hogy valójában a „társaságbeliség“, a megkülönböztető elzárkózottság rang, születés, hivatás, műveltség, vagyon stb. alapján, ellenkezik a keresztény társadalmi felfogással és étellel. Azt, hogy az ugynevezett „jó társaság“ kizárólagossága és elszigeteltsége a keresztény testvériséggel ellenkezik s a társadalmi széttagoltság, sőt ellentétek kiélesítésére s a kaszt-szellem pogány uralmára vezet. S példánkban a kegyes papi-család azt akarja jelezni, hogy ez a méreg mennyire átjárta és megromtotta még a vezetésre, példaadásra hivatott jobbakat is. Hogy a keresztény testvériség egyetemlegességét mennyire háttérbe szorította a megújult pogányság partikulárizmusa, nem is szólva a gseftelő zsidó „megfizetésről“ itt vagy a más világon. Azt, hogy sem a szegénység, sem annak az ugynevezett „műveltség“-nek hiánya, amely conventionális hazugságokból, táncmesteri parkett mozdulatokból, szellemességnek látszó üres fecsegésből, sokszor illatszerekkel szagosított erkölcsi rothadásból van összetákolva, nem elfogadható ok arra, hogy felebarátaink közt a társaságos érintkezésben különbséget tegyünk. Keresztény ember előtt a „tiszteletes szegénység“ ép' oly kvalifikáció a társaságos érintkezésre, „mint a tisztességtelen gazdagság“ diskvalifikáló. A műveltségnek pedig csak

egy jogosult mértéke van: a nemes gondolkodás és jóakarattal telt szív.

Hogy aztán ezt a társaságos érintkezést abban a formában ápoljuk-e, hogy „a szegényeket, csonkabonkákat, vakokat, sántákat“ személyszerint asztalunkhoz ültetjük vagy más formában: az csak a kivétel kérdése. Az akkori egyszerűbb viszonyok közt, kevés lakóhelyeken, lehet, hogy gyakorlati kivételre is alkalmas volt a Jézus kívánsága, s falusi viszonyok közt itt-ott az lehet ma is; nagyobb városok komplikáltabb viszonyai mellett azonban, privát-meghívások alakjában kivihetetlen. Azonban nem is a formán és nem a szavakon fordul meg a dolog lényege. A mi ellen Jézus szól: az egyfelől a társaságos érintkezés *üzleties* kezelése, amely manapság a tullicitálás reklám-formájában érezteti káros hatását; másfelől és főként annak az egyetemes ker. testvériséget nélkülöző, pogányos *kaszt-szellemet ápoló érületnek* ostromozása, amely Jézus korában is a hasonrangúakon túl csak *felfelé* nézett s manapság is ugyanazon lélektől vezetve ápolja a gőgöt a „társaságbeliek“ fogalma alatt. S még a jótékonyosság is ennek a kereszténytelen társadalmi felfogásnak áll szolgálatában, mert — különösen újabb időben — nagyon érzik rajta az üzleti szag (juttat egy keveset, hogy a sokat biztosítsa) s főleg a sport-szerű jótékonyoságon az, — mi keresztényen értékétől teljesen megfosztja —, hogy — *leereszkedés*.

Ennek a farizeuskodó, kegyeskedő jótékonyoságnak önelégült nyugalomát zavarják — tudom — a Jézus szavai. De csak hadd zavarják! Azért mondatnak. Jézus lerántja a leplet a lelkek mélyen elrejtett farizeuskodásról is. Ő tiszta keresztényiséget kíván: felebaráti szerectetet a lelkekben éreztet egyenlőség alapján.

Hogy ezt nem juttathatod kifejezésre abban, hogy asztalodhoz ültes minden szegényt?! De hát csak ez az egy módja van annak, hogy személyes társaságos érintkezést szerezz velük? S az igazi, a valóban keresztényi, a legszegényebbekig elérő társaságos érintkezésnek csak ezen a téren volnának még ledöntésre váró korlátai? Gondolkozzunk nézzünk magunk körül . . . ! S kik fogják ledönteni: a demokraták? szociálisták? a *keresztények*? Nem. Ezek csak variálni tudják. Hanem: a *keresztények*.

Naumann után:

N. K.

Közérdekű kérdések.

I.

Kántortanítónknak júliusra, augusztusra be kell vonulnia katonáékhoz. A tanítás akkor, tudvalevőleg, szünetel, de a kántorság nem szünetel, sőt még egy bűnbánati hét is esik arra az időre. Az egyháznak tehát kántorhelyettesről kell gondoskodni.

A helyettes díjazását ki tartozik fizetni?

A kántor-tanító azt mondja, ő nem fizeti, mert nem szabadságra megy, hanem katonakötelezettségének kell eleget tennie.

Az egyház azt mondja, ő nem fizet, mert neki van rendes kántor-tanítója.

Mint hogy ilyen esetre vonatkozólag nem ismerek sem precedenst, sem egyházkerületi vagy igazgatótanácsi rendeletet, utbaigazítást kérek kartársaimtól: Ki tartozik fizetni a helyetteset?

II.

A tanítói fizetéshez járuló állami kiegészítés (1893. évi XXVI. t.) tudvalevőleg, az iskolaszéki elnök nyugtájára adatik ki az adóhivataltól. Az iskolaszéki elnök aztán kiadja a tanítónak, havi vagy negyedévi előleges részletekben. A pénz takarékbba teendő

A takarékbba tett pénz utáni kevés kamat kitillet meg?

A tanító azzal argumentál, hogy őt illeti meg, mert az ő pénze utáni kamat az. Az iskolaszék azt mondja, hogy ez a kamat nem illeti meg a tanítót, mert a tanítót csak is a miniszter által kiutalt összeg illeti meg, egy fillérrel sem több. Kinek van igazsága? Kollegái szives tájékoztatását kéri:

szilágyi pap.

GYÁSZROVAT.

Kádár Imre most egrespataki paptársunk és neje micskei Cseh Ilona kis leánykája Iluczi 5 hónapos korában febr. 11-én meghalt. A bánatos szülőknek őszinte szívvel kívánunk megnyugovást, vigasztalást!

KÜLÖNFÉLÉK.

A kolozsvári ref. iskolák államosítása ügyében a presbiterium f. hó 11-én szokatlanul népes gyűlést tartott a theol. disztermében Inoze Gerő főgondnok elnökléte alatt. Az iskolaszék javaslatát Benedek Árpád lelkész terjesztette elő. Ennek tartalma oda megy ki, hogy mivel meglevő iskoláinknak korszerű berendezésére 138 ezer korona beruházás és 30 ezer korona évi fentartás kellene, amit — eltekintve a tanítók számára igénybevehető államségélytől — egészen az egyháznak kellene fedeznie, miután a várostól kapott eddigi segély mintegy 7 ezer korona, meg fog szűnni — az egyháznak pedig anyagi ereje ezt meg nem engedi: mondja ki az egyh. község, hogy iskoláit átadja az államnak s utasítja az iskolaszéket, hogy a feltételekre nézve részletes javaslatot terjesszen elő. A kérdés felett hosszú vita folyt, melyben résztvettek Nagy Károly, Fekete Nagy Béla, Somodi István, Pallos Albert, Sándor József. Nagy Károly azt az álláspontot képviselte, hogy az egyháznak iskoláiról, főleg az állam jelen kulturpolitikai iránya s az újabb egyházi törvények adóteherkönnyítési módosítai mellett lemondani az egyházi tudat szomorú ellanyhulását jelentené s lemondást arról a nagy vallás-erkölcsi befolyásról, melyet az iskola és tanítói révén a társadalomra gyakorolhat. A kényszerű szükség előtt meg lehet ugyan hajolni, de az előterjesztés e kényszerű szükségét nem mutatja ki. Határozati javaslatában utasítani kívánt egy kiküldendő bizottságot, hogy jogilag és pénzügyileg részletesen indokolt javaslatban tárja fel az egyházközség berendezkedésének és jövő fejlődésének képét és feltételeit, úgy az államosítás esetén, mint az iskolák fentartása és korszerű színvonalra emelése esetén s a kérdést a presbiterium ezen munkáját alapján vegye részletes tárgyalás alá. — A nagy többség azonban nem tartotta szükségesnek a kolozsvári egyház sorsáról alapos tájékozódás alapján dönteni s elfogadta az iskolaszék javaslatát. Mit szól hozzá az egyház községi közgyűlés, mit az egyház megyei és kerületi hatóságok nem tudjuk. Reméljük azonban, hogy a kérdéshez az egyház kerületi közgyűlésnek is szava lesz. A közgyűlés ugyanis 1906. évi 74. sz. határozatával utasította az egyh. ker. Igazgatótanácsot, hogy „semmi esetre se engedélyezzen államosítást olyan helyeken, ahol az egyházi és iskolai szükségletekre most fizetett évi adózása a híveknek, az azon helyen lakó reform. hívek állami egyenes adójának 5 %-át eléri.“ Kolozsvárt az egyházi adó kivételének kulcsa: az állami egyenes adó 5 %-a. Ennél fogva az Igazgatótanács nem engedélyezheti az államosítást, hanem a dolognak a ker. gyűlés elébe kell kerülnie. Itt pedig — reméljük — alaposabban fognak érdeklődni a kolozsvári ref. egyházközség jövő sorsa felől, melynek 10 tanító s 3 iskolájáról s legalább 150 ezer koronát érő telkeiről és épületeiről van szó, nem számítva azt a — legalább 120 ezer koronát érő — iskolát, melyet úgy 10 év előtt adott át az államnak polgári leányiskola céljaira.

Ref. elemi iskolai államosítási mozgalom Szászvároson. Szászvárosról írja lapunk egyik munkatársa, hogy ottani Kún-kollegiumunk vezetősége is „egyhangulag“ kimondta a kollegiummal kapcsolatos elemi fiú-iskola államosításának szükségét s felterjesztést is tett az Igazgatótanácshoz ennek engedélyezése iránt. Ugy tud-

juk, hogy a Kún-kollegium elemi iskolája az ottani ref. egyházközség régi partikulájának örököse, amelyből a gimnázium is kifejlődött s most is viszonyban van ottani egyházközségünkben a kántor és segédkántor (civicus) tanítótsága révén. Nem tudjuk, hogy mit szól az egyházközség az iskola államosításához, amelynek már leányiskolája államosítása révén nem valami bízható tapasztalata van az államosításról. Szeretnők az egyházközségnek a tanárok szavazata nélküli véleményét is ismerni ez ügyben. Lehetetlen, hogy ő is helyeselje. De még abban az esetben is, mi a mint a helyzetet innen látjuk, úgy gondoljuk, hogy a Kún-kollegium mellett, ha nem volna, fel kellene állítani az elemi iskolát. Ezt kívánna a hunyadmegyei elszórt magyarság gyermekeinek internátusban való összegyűjtése s gimnáziumi előkészítésének érdeke. Gimnáziumaink mellett az internátusos elemi iskolák végtelen nagy szolgálatokat tettek a nemzetiségi vidékeken elszórt magyar családok gyermekei magyar és ref. nevelése körül. S most hagynánk fel vele, mikor az államot is hasonló eljárásra kérjük, buzdítjuk. S épen a szászvárosi kollégium, melyet anyagi nehézségek sem szorongathatnak, miután épen most kapott évi 30 ezer korona járadékot. Nem, ez lehetetlenség. Lehetetlen, hogy kollégiumaink vezetői a gimnáziumon túl egyházunknak semmi más érdekét ne látnák és ne akarnák szolgálni. Ez érdekét — reméljük — látja a szászvárosi egyházközség is. Mi látjuk és küzdeni fogunk érte, — a szászvárosi Kún-kollegium elemi iskolájának államosítása ellen.

Debrecenben nem mérnek pálinkát szombat estétől hétfőn reggelig. Ilyen határozatot hozott nemrégiben Debrecen város közgyűlése, nem csekély bosszúságára a szomjas közönségnek, mely botokkal felfegyverkezve a városház elé vonult és olcsó húst, fát és pálinkát követelt. A régi római jelenet: a „panem et circenses“ még gonoszabb kiadásban. Hanem azért jól tenné minden törvényhatóság, ha Debrecen példáját követné. Mennyi bünt és mennyi romlást akadályozna meg vele! S tán templomaink hatása is fokozódnék vele. Erre is rászorultunk volna pedig — de nagyon!

Kétségbeejtő számok. 197.510! Végtelenül szomorú hat számjegy ez. Szinte megre megünk tőle. A 197.510 méltán országos gyászt érdemelne; a gyászpompá s a koszorúk mellőzésével 197.510-szer kellene megcsendíteni a lélekharangot. Mert 1906. január 1-sejétől szeptember 30-dikáig 197.510 magyarhonos ment új hazát keresni. Mentek; úzta, hajfotta őket a nyomor, az éhség, a munkahiány s a rabszolga-törvények. A maga teljességében megindult az új, a modern, a nagy arányokat öltő — népvándorlás. A jobb s boldogabb hazában bízkodó kivándorlók az ígéret földje felé vették útjokat: Amerikába. Pustulunk, fogyunk, veszünk. Dolgoskezű magyarok, a honhaza munkabíró emberei, asszonyai kezükbe veszik a vándorbotot s rálépnek az óceánjáró hajókoloszosok fedélzetére. 197.510 magyar bújdosó megint az idegenben! 197.510 magyarral lón kevesebb az ország népessége rövid 10 hónap alatt.

A kolozsvári ref. theol. fak. „Theologus-Kör“-e 1907. február 2-án rendes közgyűlést tartott, melyen az egyes tisztviselők beszámoltak félévi működésükről. A körnek úgy anyagi, mint szellemi gyarapodását a tagok örömmel vették tudomásul s ezek után Tőkés Ernő elnök vulkán s. pappá történt kinevezése folytán állásáról lemondván, helyébe Varga Gyula IV. éves th. választottot, Ilyés Géza főtitkár helyébe Dálnoki Pál Lajos III. éves theologus.

Felsülés. A napokban rossz lelkiismeret mohóságával ujjongtak bizonyos lapok a felett, hogy gróf Tisza István megbukott a budapesti egyh. ker. főgondnokságban. Jellemző ez a botrányos tudatlanság a ref. egyház ügyei körül a magyar sajtóirodában. A budapesti egyh. község főgondnokát választották a múlt vasárnap Hegedüs Sándor helyett. Megállapodás szerint Kovácsy Sándor eddigi algondnokot. Némelyek hangoztatták ugyan gróf Tisza István nevét, de inkább tulbuzgó meggondolatlanságból. De ez távolról sem azt jelenti, hogy Tiszát elhagyták hitfelei egyházi téren is. De nem ily harmadrangú szerepet szántak neki, hanem a legelsőbb rangut, mit világiainknak adhatunk. Tisza gr. a dunántúli egyh. kerület főgondnokai állására van jelölve s lesz megválasztva minden valószínűség szerint — egyhangulag. Fájdalom nem vagyunk oly gazdagok Tisza Istvánokban, hogy sokszor hályagos

szemmel is ne látnók, jellemben és hithűségben kimagasló vezéralakját. Oroszlánra csaholnak a kopók a zárt falak mögül.

Nyugtázás. A magyarfodorházi ev. ref. leány-egyházközség ujonnan épülő templomának fedezeti költségeihez a következők járultak könyöradományaikkal: A nagyenyedi ev. ref. egyház 5 kor., a magy. hermányi ev. ref. egyház 5 kor. 14 fill., az alsórákosi ev. ref. egyház 11 kor. 10 fill., a fogarasi ev. ref. egyház 2 kor., a szilágycsehi ev. ref. egyház 4 kor., a deési ev. ref. egyház 6 kor., Hankó Veress Károly főszolgabíró a körjegyzőség útján gyűjtött 56 kor. 80 fill., összesen 90 kor. 4 fill. Fogadják a nemesszívú és jókedvű adakozók e helyen is a m.-fodorházi leány-egyházközség hálás köszönetét. Ördög-Keresztur, 907 jan. 25. Máthé Sándor ev. ref. s. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

570—1907 szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi esperes, kollégium elüljáráságnak és a szeretetház keblé Tanácsának.

Az 1906. évi Rendeleték Tára és határidőhöz kötött hivatalos teendők kimutatása az 1906. évi december havi Protestáns Lap utolsó számával mellékletként megküldetvén, annak előállítására fejében darabonként 50 fillérrel számítva, az egyházmegyéket, kollégiumokat, szeretetházat és theol. fakultást a következő összegekkel terheltük meg:

Hunyadi egyházmegye 26 egyházzért 13 kor.; gyulafehérvári ehm. 17 egyházzért 8 kor. 50 f.; nagyenyedi ehm. 44 egyházzért 22 kor.; kalotaszegi ehm. 34 egyházzért 17 kor.; kolozsvári ehm. 23 egyházzért 11 kor. 50 f.; szilágy-szolnoki ehm. 64 egyházzért 32 kor.; dési ehm. 18 egyházzért 9 kor.; széki ehm. 30 egyházzért 15 kor.; nagysajói ehm. 17 egyházzért 8 kor. 50 f.; görgényi ehm. 29 egyházzért 14 kor. 50 f.; marosi ehm. 64 egyházzért 32 kor.; kükküllői ehm. 31 egyházzért 15 kor. 50 f.; nagyszebeni ehm. 16 egyházzért 8 kor.; udvarhelyi ehm. 43 egyházzért 21 kor. 50 f.; erdővidéki ehm. 15 egyházzért 7 kor. 50 f.; sepi ehm. 38 egyházzért 19 kor.; orbai ehm. 11 egyházzért 5 kor. 50 f.; kézdi ehm. 14 egyházzért 7 kor.; romániai misszió 5 egyházzért 2 kor. 50 f.; kolozsvári theol. fakultás 1 példányért 50 f.; nagyenyedi kollégium 1 példányért 50 f.; kolozsvári koll. 1 péld. 50 f.; marosvásárhelyi koll. 1 péld. 50 f.; székelyudvarhelyi koll. 1 péld. 50 f.; zilai koll. 1 péld. 50 f.; szászvárosi koll. 1 péld. 50 f.; sepsiszentgyörgyi koll. 1 péld. 50 f.; kolozsvári ref. szeretetház 1 péld. 50 f.

Felkérjük az illetékes hatóságokat, hogy ezen összegeket beszédni és folyó évi július hó 1-ig pénztárunkba befizetni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1907. február hó 5.

Dr. Bartók,
elnök.

Pünkösti,
számvevő h.

651—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljárásághoz.

A nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak az 1907. évi kerületi tornaversenyek ügyében az illetékes kir. főigazgatókhoz intézett rendeletét, melyet másolatban igazgatótanácsunkhoz is megküldött, tudomásul vétel céljából a következőkben közöljük a méltóságos t. Elüljárásághoz:

„Az 1907. évi kerületi ifjúsági tornaversenyek: Egerben, Székesfehérváron, Eperjesen és Temesváron folyó évi május hó 26-án, rendkívüli esetben 27-én lesznek megtartandók.

Egerben: a budapesti fő- és székvárosi, a budapest vidéki és a kolozsvári tankerületek;

Székesfehérváron: a pozsonyi, a győri és a székesfehérvári tankerületek és Fiume város;

Eperjesen: a kassai, a debreceni és a besztercebányai tankerületek;

Temesváron: a szegedi, a nagyváradi és a nagyszebeni tankerületek keretébe eső középfokú intézetek, névszerint: a gimnáziumok a reáliskolák, a tanítóképzők,

a közép-kereskedelmi iskolák, a polgári fiá-iskolák ifjúsága vehetnek részt.

A versenyek adminisztratív ügyeinek vezetését Egerben a budapestvidéki, Székesfehérváron a székesfehérvári, Eperjesen a kassai, Temesváron a nagyváradi tankerületi kir. főigazgatókra bízom és felhívom őket, hogy akadályoztatásuk esetére állandó helyettesről gondoskodjanak.

Egy-egy kerületi versenyben 1500-nál több tanuló csak rendkívüli esetben vehet részt.

A versenyek műszaki részének összeállítása a 699—1893. eln. számú utasítás kereteiben, amennyiben szükséges volna, az illetékes tornafelügyelők meghallgatásával történjék, akik közül legalább egyet, de az egri versenyeknél a budapest fő- és székvárosit, a székesfehérvárinál pedig a fiúmeit okvetlenül hívja meg Nagyságod a bíráló bizottságba.

Egy-egy kerületi verseny költségei egyenkint kétezer-öttszáz (2500) K-t engedélyezvén, egyidejűleg utasítottam az illetékes adóhivatalokat, hogy ez összegeket az illető főigazgatóknak, vagy helyetteseiknek hivatalos nyugtára, számadás kötelezettsége mellett fizessék ki.

Amennyiben a költségek elegendők nem volnának, hasson oda Nagyságod az illető törvényhatóságoknál, városoknál, főként pedig az érdekelt iskolafentartóknál, hogy saját intézeteik versenyeit anyagi támogatással is sziveskedjenek előmozdítani.

Súlyt helyezvén arra, hogy a tornaversenyben résztvevő tanulók kellő ellenőrzés, illetőleg felügyelet alatt álljanak, a főigazgatók, a bíráló bizottságba tartozó tornafelügyelők, továbbá a versenyben résztvevő összes intézetek részéről résztvevő kísérők részére a verseny egy napjára az állami tisztviselőknek megfelelő napidíjat engedélyezek és pedig úgy, hogy 20 tanulóig egy; 21—40 tanulóig két; 41—60 tanulóig három kísérő (igazgató, tanár, tanító) napidíját fizesse ki Nagyságod rendeletemmel utalványozott összegből, kellően bélyegelt nyugta ellenében.

Szorosan megkívánom, hogy a kísérők a tanulókkal együtt utazzanak, folyton a körükben maradjanak s gondukat viseljék.

Az utiköltségeket fedezet hiányában nem engedélyezhetem. Felkérem azonban a kereskedelmi miniszter urat, hogy a versenyre utazó s onnét visszautazó tanulók és kísérők részére kedvezményes, ha csak lehetséges, egészen díjmentes, esetleg külön személyvonatokat, ha lehetne gyorsvonatokat, rendelkezésre bocsájtani, illetőleg a m. á. v. üzemébe nem tartozó vasutaknál ez iránt lépéseket tenni sziveskedjék.

Amennyiben Nagyságod az illetékes helyekről ezek iránt megkerestetnék, közvetlen tárgyalásba bocsájtkozzék.

A verseny helyén a törvényhatóság főispánjának, a polgármesternek s a város sport-vezetőinek egyetértésével helyi rendező bizottság alakítandó, melyben a helyi társadalom vezetőit igyekezzék Nagyságod megnyerni. Súlyt helyezek különösen arra, hogy a bizottság élén társadalmilag is kiváló személy álljon.

A bizottság teendőit a 24974—1894. sz. rendeletem általánosan körvonalozza. Figyelembe lesznek ezenkívül veendő a 61087—1894. sz. rendeletemben összefoglalt tanúságok.

Kolozsvárt, 1907. február 6.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó h.

Sz. 9—1907.

FELHÍVÁS.

Alulírott, tisztelettel kérem mind az öt református egyházkerület mindazon nagytiszteletű lelkészi hivatalait, valamint a magán úton való gyűjtéssel, avagy személyenként való adakozásra megkeresett kegyes szívű jóakaróinkat, hogy a szamosfalvi ev. ref. egyházközség templom-építési gyűjtő-íveit bármilyen csekély adománnyal, avagy úresen is — a szamosfalvi ev. ref. lelkészi hivatalhoz u. p. Kolozsvár — visszaküldeni kegyeskedjenek, hogy felettes hatóságom előtt az elszámolást eszközölhessem.

Szamosfalván, 1907. jan. 15-én.

Kiváló tisztelettel

Muzsnai Miklós, ev. ref. lelkész.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kollégiumok jövőbeli előjáróságai.

Az új egyházi törvények kihirdetésétől talán csak hetek választanak el már, s olyan életbevágó változtatásokat tartalmaz az új törvény, hogy nálunk bizonyára nem lesz könnyű életbeléptetésük s a köztudatba átvitelük. Nagyon jó volna, ha az életbeléptetés módozataira előre kialakulna a közvélemény, hogy az életbeléptetési javaslat előkészítésére hivatottak nyernének tájékoztatást az érdeklődők s tájékoztak kívánalmairól.

Egyike a legfontosabb változásoknak a kollégiumok kormányzatát illeti. A köznevelési és közoktatási szervezeti javaslatnak a középiskolákat tárgyazó harmadik részében az 544. §-t a zsinat a következő szövegben állapította meg:

„A tanári testület felett áll az igazgatótanács, melynek legalább 9, legfeljebb 18 tagja van.

Az igazgatótanács (az erdélyi egyházkerületben előjáróság) áll: a fenntartó testület által választott lelkészi és világi tagokból, akik legalább is középiskolát végzett egyének lehetnek, az intézet igazgató-tanáraiból és a tanári testület választott képviselőiből. Ez utóbbiaknak száma az igazgatóval együtt az igazgatótanács (az erdélyi egyházkerületben előjáróság) tagjai összes számának egyharmadát nem haladhatja meg.

Az alapítványokból fenntartott kollégiumoknál, amennyiben az alapítványlevél másként nem intézkedik, az iskolafenntartó testület jogait az egyházkerületi közgyűlés gyakorolja.

Az igazgatótanács hatáskörébe tartozik: az intézet egész működésének ellenőrzése; az iskolai törvények és rendtartások végrehajtása s általában az intézet vallás erkölcsi életére való felügyelet s a tapasztalt hiányok orvoslása iránti intézkedés; a szükséghez képest, különösen a tanárok netaláni fegyelmi vétségeiről a főhatósághoz való jelentéstétel.

Az igazgatótanács szervezetét, hatáskörét és eljárását az egyházkerület — az illető ta-

nárkarok meghallgatása mellett — szabályrendelettel állapítja meg.

Az igazgatótanács tagjainak saját személyes ügyekben sem tanácskozási, sem szavazati joguk nincs.“

Ez tehát a törvény rendelkezése, ennek életbeléptetése iránt kell az egyházkerületi igazgatótanácsnak megfelelő javaslatot terjesztenie az egyházkerületi közgyűlés elé.

Ami az új előjáróság tagjainak számát illeti, tekintettel arra, hogy az eddigi előjáróság működésében az előkészítés és végrehajtás munkáját a tanárok végezték, s ez ezután sem lehet másként, mert a többi előjárósági tagok tiszteletbeli állást töltenek be, fáradozásaik csak az eismerés jutalmazza s az intézet előhaladásának érdekei ösztönzi, tekintettel arra is, hogy a tanárok közül az igazgatónak, a gazdasági felügyelő tanárnak, az elemi iskolai igazgatónak, a jegyzői tiszt vitelére hivatott tanárnak, s egy-két hivatalt nem viselő tanárnak benn kell lennie az előjáróságban, kétségtelen, hogy a mi viszonyaink között az előjáróságnak a maximális 18, vagy legalább is 15 tagból kell megalakulnia. Kik közül lesz választandó az a 10-12 nem tanár tag, akik készek legyenek az iskola érdekében az előjárósági tagsággal járó nem csekély terhet s felelősséget nemcsak elvállalni, hanem az elvállalt kötelezettségnek meg is felelni. Azt hiszem, ez a kérdés nem hozhat zavarba, mert kollégiumaink mind olyan nagyobb városokban vannak, hogy a jelenlegi gondnokokon kívül még igen könnyű 6—8, helyben, vagy a közel környéken lakó, a kollégium érdekeit szíven hordozó előjárósági tagot választani; de az is igaz, hogy a mai előjáróság gazdag munkaköre s igen nagy terhei nem ruházhatók az új előjáróságra, mert nem lehet kívánni, hogy a kollégiumot csak egyházi s hazafias lelkesedésből szolgáló előjárósági tagok havonként egyszer-kétszer résztvegyenek egy-egy hosszú gyűlésen s döntsének azokban az aprólékos gazdasági kérdésekben, amelyekkel az eddigi előjáróságok is igen sok időt vesztek. Más-

felől a független tagokkal megalakult új előjáróság, az eddigi utasítások szerint az egyházkerületi igazgatótanács ügykörébe osztott ellenőrző feladatok egy részét átvállalhatja, a kívánatos decentralizáció s a kollégiumok önálló egyéni fejlődésének érdekében.

A törvény sehol kifejezetten nem intézkedik arról, hogy az előjáróság miként feleljen meg vagyongazdálkodási feladatának, pedig eddig e volt az előjáróság teendőinek legnagyobb része, de benne van a törvényben, hogy az előjáróság hatáskörébe tartozik az intézet egész működésének ellenőrzése, s ebbe a vagyongazdálkodás ellenőrzése is beletartozik; azonban nem tartozik bele, legalább minden részletével nem, maga a vagyongazdálkodás. A mai előjárósági teendőknek ezt az ágát illetőleg tehát külön kell választani azokat a feladatokat, amelyek az új előjáróságnak is közvetlenül hatáskörébe utalandók, s külön azokat, amelyekben az előjáróságnak csak az ellenőrző szerep jut s ezeknek intézésére megfelelő szervezet vagy szerveket kell találni.

Mindazokat az előjárósági teendőket, amelyeket a kollégiumi rendszabályaink a 14—25. §§-okban sorolnak fel, szoros értelemben véve, elintézheti az új előjáróság is, évenként kétszer, legfeljebb háromszor tartandó üléseiben, de már a részletekbe menve, a költségelőirányzat keretében végezhető apróbb építkezések és javítások engedélyezése s vegrehajtása, kölcsön megszavazása, a bérházak bérbeadása, a bérek felhajtása iránti intézkedések, a számadások elsőfokú vizsgálatása, iskolai tandíj-, lakásdíj- és internátusi díj-kedvezmények megszavazása, a vizsgálatok idejének megállapítása, a vizsgálatok és elnökségeik beosztása s több ilyen intézkedések állandó és felelős bizottságok hatáskörébe volnának utalandók. Két bizottság alakítása feltétlenül szükséges: egyik az igazgatóság, másik a gazdasági tanács. Mind a két bizottság négy vagy öt tagból áll, elnöke egy gondnok, vagy az előjáróságnak egy más, nem tanár tagja, előadója az igazgató, illetőleg a gazdasági felügyelő-tanár, tagjai egy-egy előjárósági tanár-tag, s egy-két olyan tanár, aki az előjáróságnak nem tagja. Az internátusi felügyelő-tanár az igazgatóság címén alakítandó bizottság tagjai közé mindenestre beválasztandó. Mindazon ügyeket, amelyek a tanárszék előkészítését igénylik, az előadó a tanárszék véleményes javaslatával terjeszti elő. Mindenik bizottság működéséről s intézkedéseiről évenként kétszer részletes jelentést terjeszt az előjáróság elé, s megteszi javaslatait azokban az ügyekben, amelyeket a törvény s az annak értelmében megállapítandó egyházkerületi szabályrendelet szerint az előjáróságnak kell elintéznie. A bizottságok a főhatóságtól közvetlenül veszik az őket illető rendelkezéseket, mint az egyházközségi tanács, a közgyűlés kerülésével, s a hatáskörükbe tar-

tozó ügyekben előterjesztéseiket közvetlenül juttatják a főhatóság elé.

Ez, vagy ilyenforma terv bizonyára tökéletesebb alakor nyer még, ha az új törvény életbeléptetése alkalmával tárgyalás alá kerül, talán jobb, a mi viszonyainknak megfelelőbb terv lát napvilágot, s nagyon szívesen csatlakoznám olyanhoz, de jó volna, ha a kollégiumok mai viszonyaival tájékozottak részéről többszörös hozzászólás tárgya lenne az előtünk álló nevezetes átalakulás.

Dr. Sárkány Lajos.

A kepekérdéshez.

A székelyföldi kepe kérdése régóta foglalkoztatja az illetékes egyházi köröket; sőt foglalkozott vele a székelyföldi bajok orvoslásán tanácskozott tusnádi kongresszus is.

Oly súlyos teher ez a népen s annyira idejét mult fizetési forma az egyházi hivatalnokok számára, hogy évtizedes panaszok jogos forrása. Egyházunk kerületi vezetői egyetértve az erdélyi róm. kath. püspöki megye igazgatótanácsával, ismételten felterjesztést tett a kormányhoz a kepe állami megváltása iránt, kifejtve e szolgáltatás jogi természetét s kérve a dézsma-módjára való állami megváltását.

A korábbi kormányok nem foglalkoztak a kérdéssel behatóan vagy sürgősebbnek ítélt dolgokért háttérbe szorították. Most Apponyi gr. kultuszminiszterhez az erdélyi róm. kath. igazgatótanács az alább egész terjedelmében közölt újabb felterjesztéssel és sürgetéssel élt. És elért annyit, hogy Apponyi gr. kultuszminiszter az idei költségvetés tárgyalása során ez ügyben nyilatkozott és pedig úgy, hogy a kepe állami megváltása iránti igényt jogosnak ismerte el és munkabavételét kilátásba helyezte.

Erre a nagyjelentőségű tényre kívánom felhívni az érdekeltek figyelmét. Ezért közlöm a felterjesztést, melynek álláspontját, úgy látszik, a kormány magáévá tette, hogy láthassák, mily szempontból kell a kérdést nézni. Nagyon fontos feladat most az, hogy a kilátásba helyezte kepe megváltásánál egyházunk érdekei megvédessenek. Hogyan és mily eszközök által? a sokban változott viszonyok között, a különböző formákban folyó kepe megváltási akciók mellett: bizony nem kis kérdés.

Nagyon kérjük székelyföldi paptársainkat, egyházmegyeinket, kegyeskedjenek e kérdést beható tanulmány, megbeszélés és tanácskozás tárgyává tenni és a maguk részéről bölcsen előkészíteni. Sőt kérjük, hogy gondolataikat közöljék lapunkban is, hogy egymást kellően tájékoztathassák az állapotokról és teendőkről. Mi magunk is szívesen szólunk majd hozzá.

A róm. kath. egyházmegye hivatkozott felterjesztése így hangzik:

Az erdélyi római katolikus Státus igazgatótanácsa már 1902. évi szeptember 12-én tartott üléséből 1019. szám alatt íelt az akkori magyar királyi vallás- és közoktatásügyi és pénzügyminiszter urakhoz az erdélyrészi Székelyföldön otthonos és kepe néven ismeretes egyházi adózásnak állami megváltása ügyében. Ugyanez ügyben a tisztelettel említett Miniszter urakon kívül még az akkori magy. kir. belügyminiszter úrhoz is 1904. április 25-én 2040. szám alatt az erdélyi püspök újabb indokolt előterjesztéssel élt. Az Erdélyi katolikus Státus igazgatótanácsának 1905. évi június hó 19-éről 1827. szám alatti újabb sürgetésére az akkori közoktatási kormány 52.403. szám alatt azt adta válaszul, hogy mivel a kepe ügye a törvényhozás közreműködését igényli, az utóbbi évek rendkívüli parlamentáris

viszonyai mellett az érintett ügyek érdemlegesen tárgyalhatók nem voltak.

Most azonban, hogy Isten jóvoltából ismét helyreállott az alkotmányos rend, s ennek áldásai annyira nyilvánvalók, hogy az 1848. évi XX. törvénycik végrehajtásaké a hazai magyar protestáns egyházak tetemes államsegélyt nyertek: az erdélyi katolikus Státus is elodázhatatlan kötelességének tekinti, hogy a kepemegváltás ügyében újabb sürgető kérelmet terjesszen föl, annál inkább, mert a népnek rohamosan növekvő szegénysége miatt épen a leginkább veszélyeztetett vidékeken működő erdélyi római katolikus papság az, amelynek megélhetését és így tehát sikeres működését is nagyban bénítja a kepefizetésből eredő sanyarú és lealázó helyzete. Az erdélyi római kath. Státus tehát előbbi fölterjesztései nyomán most újlag sürgősen kéri a Székelyföldön fennálló kepefizetés állami megváltását, még pedig az 1848. évi XIII. t.-c. által eltörölt dézsma kárpótlásának alapján és elvei szerint.

Már az 1848. évi augusztus hó 30. és 31. napjain tartott erdélyi Státusgyűlés és a reá következőt egyházmegyei zsinat is ugyanolyan megváltását sürgette a kepeinek, mint amilyent az 1848. évi XIII. t.-c. előírt a megszüntetett dézsmára nézve. Tette pedig azon a helyes és jogos alapon, mert a kepe ugyanegytermészetű szolgáltatás volt a dézsmával, aminek a dolog természetéből következő tényleges valóságán felül pragmatikus bizonyosága maga az 1848. évi erdélyi VI. t.-c. is, amely az 5. §-ban kimondja, hogy „a dézsmák általános eltörlése nyomán életmódjuk szükségessé menynységétől elesett minden más egyházi személyek is illő kepe nélkül ne maradjanak, a felől a miniszterium addig is, míg a közös törvényhozás a magyarországi folyó 1848. évi XX. t.-c. 3. §-a nyomán intézkedendik, az illető hatóságok közvetítésével haladéktalanul intézkedendik

Látnivaló ebből, hogy az 1848. évi erdélyi törvényhozás

a) a kepeket és a dézsmát egytermészetű szolgáltatásnak tartotta;

b) ugyanazon a törvényes alapon és ugyanazon módon rendelte kárpóttatni egyiket is, a másikat is.

Az erdélyi Székelyföldön ugyanis dézsma sohasem volt; ott kepe néven ma is fennálló szolgáltatás pótolta dézsmát. Sőt a kepe a tizednél is terhesebb szolgáltatás, mert, míg a dézsma csak a tizedrésze szorítkozott, addig a kepe a nagy átlagnál a termés negyedrészt is túlhaladja.

A székelyföldi kepe ugyanis abból áll, hogy minden gazda, akinek az ottani tájszólás szerint 12 kalongya őszgabonája terem, köteles az egyházi személyzetnek 3 kalongya ősz és 3 kalongya tavaszt kepebe adni. Akinek a termése 12 kalongyán alul marad, de hatnál mégis több, az fél kepeket fizet. Ezenkívül a szekeresszerek kötelesek egy-egy terű fát behordatni; a gyalogszerek pedig ezt az egyházi személyzet számára felválni. Látnivaló ebből, hogy a nép legnagyobb részére nézve a kepe aránytalanul nagyobb teher, mint volt a régi dézsma; mert, amíg ezt a törvényben taxatív felsorolt terményeknek csak egy tizedrésze képezte; addig a kepe a beszolgáltatók legnagyobb számánál a termésnek 25%-át is felülhaladta. Mivel pedig az sem fizet többet egy egész kepeknél, akinek 12 ősz-kalongyánál nagyobb a termése, vagyis akár 12, akár 120 vagy több kalongya a termése, egyforma kepeket fizet; világos, hogy, míg a nagy terméssel bírók aránytalanul keveset fizetnek, viszont a kis terméssel bíró többség kepeje amazokéhoz képest aránytalanul terhesebb. Jól látta ezt az 1848. évi egyházmegyei zsinat és a vegyes Státusgyűlés is és azért határozta el, hogy az 1848. évi erdélyi VI. t.-c., az 1848. évi magyarhoni XIII. és

XX. t.-cikkben kimondott elvek és rendelkezések alapján, a kepeinek és a dézsmának mint teljesen azonos természetű szolgáltatásoknak együttes megváltását, illetőleg kárpótlását fogja kérelmezni.

Sajnos, a bekövetkezett szomorú idők ezt lehetetlenné tették s a dézsmakárpótlást foganatosító 1858. évi szeptember hó 15-én kelt pátens, akár a dolog nem ismeréséből, akár a katolikus és református vallású magyar papság iránt való szűkkeblűségből teljesen figyelmen kívül hagyván az erdélyi speciális jogfejlődést és az 1848. évi VI. t.-c. fentjelzett világos rendelkezését, amely bőkezűen kárpótolta az erdélyi ágostai hitű szász papságot a megszünt dézsmáért, épúgy minden kárpótlás nélkül hagyta a székelyföldi római katolikus és ev. ref. papságot, azaz, hogy meghagyta — holott a törvény szerint eltörölni és kártalanítani kellett volna, — a kepeket, amely pedig teljesen azonos természetű életfentartási eszköze volt a székely papságnak a szász papság tízedjövödelmével, amint a következőkből ki fog tűnni.

Erdélyben ugyanis az 1848. évi IV., V. és VI. erdélyi s az 1848. évi magyarhoni XIII. t.-c. életbe léptetése napjáiig volt:

- a) kincstári dézsma;
- b) szászöldi dézsma;
- c) székelyöldi kepe.

Ad a) A kincstári dézsma az u. n. erdélyi magyarföldön, vagyis a székelyföld és a szászoklakta Királyföldet és Barcaságot magába nem foglaló országrészben állott fenn. A régi reformáció előtti erdélyi püspökségnek, a kolozsmonostori apátságának volt ez a régi magyar jog szerint járó jövedelme Erdély magyarföldi részein. A reformáció idejében azonban az 1556. évi szászsebesi országgyűlés 3. articulusa ezt a püspöki dézsmát saecularizálta és az erdélyi fejedelmi (országos) kincstár vagyis a fiskus számára foglalta el. Így keletkezett Erdélyben a kincstári dézsma. Mivel azonban a püspököt illető dézsma egy része (legtöbb helyt egynegyed rész) a helyi lelkészek életfentartására fordítot, a saecularisációt a dézsma ezen részére nem terjesztették ki, hanem ezt a részt meghagyták a helyi lelkészeknek, akik túlnyomó számban már protestánsok voltak. A kincstár kezelése alá jutott dézsmát vagy maga a kincstár kezelte a saját tisztjei által, vagy pedig bérbeadta az egyes földbirtokosoknak, akik az így kiárendált kincstári dézsmáért azonban igen csekély bért fizettek. (A dézsma piaczi árának ^{1/11} részét.) Ez a bérleti rendszer annyira általános lett, hogy így tényleg jóformán az egész kincstári dézsma a földesurak birtokába jutott annyira, hogy I. Leopold hitlevelének (Diploma Leopoldinum) 16. pontja is meghagyta a kincstári dézsmát a földesurak kezén a szokásos csekély árenda mellett. Így jutottak Erdélyben a magyarföldön dézsmajövedelemhez nemcsak a reformáció előtti kath. lelkészek helyébe és jövedelmeibe került protestáns lelkészek s birták azt továbbra is az itt-ott megmaradt kevés számú kath. lelkészek is, hanem így jutottak dézsmajövedelemhez a világi földesurak is, akiknek aztán ezen jövedelmeiket az 1848. évi törvényhozás megszüntetvén, az ugyanazon törvényekben kimondott kártalanítást az 1858. évi pátens révén meg is nyerték.

Ad. b) A szászöldi dézsma azonban már úgy eredetére, mint rendeltetésére nézve egészen más volt, mint a magyarhoni és az erdélyi magyarföldi dézsma. Mert, amíg ez utóbbi írott országos törvény alapján a kath. egyház püspökei részére kirótt rendes adó volt: addig a szászöldi dézsma a szászok részére II. András magyar királynak 1224. évben kiadott kiváltságlevelének azon a rendelkezésén alapszik, hogy ők jogot nyertek arra, hogy hitközségeiket ők maguk szervezzék, papjaikat szabadon választathassák és ezeknek fizetésül dézsmát adhassanak.

hogy a kepe és a dézsma együtt töröltessenek el és együtt kárpótoltassanak.

Most azonban úgy a népre, mint a papságra nézve immár teljesen elviselhetetlenné lett.

A Székelyföld legnagyobb része ugyanis annyira zord és anyira terméketlen, hogy valamely intenzívebb gazdálkodást ott alig lehet foganatosítani; valamely számbavehető nagyipar sincs ott s eléggé ismeretek azok a dolgok, amik onnan eredtek, hogy legújában a nagytőke rávetette magát a székelyföldi őserdőkre s ezzel a nép egyik főjövédelmi és kereseti forrásának is majdnem végét vetette. Ily körülmények közt, bár régi törekvése az erdélyi róm. kath. Státusnak, hogy a székelyföldi kepe megváltását valamiképp a saját hatáskörében rendezze, — bár egy-két hitközségnek sikerült is keresztülvinnie, be kellett látnunk, hogy a megfelelő bajo a magunk erejéből segíteni semmiképp sen tudunk. Alapjaink és alapítványaink jövédelme az alapítás szerint kijelölt szükségleteket sem fedezi már s a haladó kor egyre újabb igényeket támaszt. Egyházi vagyunk a leggondosabb kezelés mellett sem képesek már a fokozott igényeket fedezni és új jövédelmi forrásaink sem nyílnak. Már pedig épen az ország keleti véghatárán, a moldovai, romániai, és erdélyrészi oláhság közé beékelte székelység az, melyet nyelvében, magyar nemzeti mivoltában és vallásában leginkább és legközvetlenebbül fenyeget a veszedelem. Ha a székely népet nem sikerül gazdaságilag ismét talpra állítani: egy-két évtized alatt örökre helyrehozhatatlan nemzeti veszedelembé dönti a Székelyföldet. Már pedig annak, hogy a székely nép gazdaságilag talpra állhasson, egyik elsőrendű feltétele az, hogy megszabaduljon a kepefizetéstől, amely papot és népet egyaránt sanyargató s öröklött nyomorúsága. Nemcsak mi látjuk ezt; látta és érezte azt az 1902. év nyarán Csiktusnádon megtartott székelykongresszus is, amely minden vallásfelekezet kepe-szolgáltatásának állami megváltását sürögős és elengedhetetlen szükségnek nyilvánította. Sajnos, hogy az intéző körök erre az égető nemzeti bajra mi ügyet sem vetettek.

Státusunk még az 1893. évben pontos összeírás alapján fölterjesztette a kepe-szolgáltatás pénzbeli értéke felől való kimutatását, amely szerint a székelyföldi róm. kath. hitközségek kepejének évi egyetemleges értéke 180,212 korona 80 fillér, aminek 4%-os kamatoztatását véve alapul, összesen 4,504,820 kor. váltságtőke felel meg:

Jelen kérésünk előterjesztett okai és a kifejtett törvényes jogcím alapján, tehát a legmélyebb tisztelettel kérelmezzük, hogy az erdélyi Székelyföldön ősidők óta fennálló kepefizetést, amely semmiképp sem azonos a magyarhoni párbérral, hanem igenis azonos az erdélyi szász papnak az 1858. évi pápens által bőségesen kárpótolt dézsmájával: a magyar törvényhozás az 1848. évi erdélyi VI. t.-cz 5. §-a, a hazai 1848. évi XIII. és XX. törvénycikkek rendelkezéseivel képest váltsa meg és kárpótolja akár az egyszerre kifizetendő váltságtőke, akár az országos költségvetésbe felveendő és törvénnyel biztosítandó évi szükséglet fedezésére szolgáló és megfelelő összeg nagyságában.

Kelt Kolozsvárt, az erdélyi róm. kath. státusnak 1906. évi november 15-én tartott gyűléséből.

A szászvárosi Kun-kollégium elemi iskolájának államiosításához.

I.

Nagytiszteletű szerkesztő Ur!

Kedves Barátom!

Becses lapod, folyó évi 7-dik száma „*Ref. elemi iskola államiosítási mozgalom Szászvároson*” című köz-

lemény szerint, a Kun-kollégiumi elemi iskola államiosítására nézve, szeretné ismerni „az egyházközségnek a tanárok szavazata nélküli véleményét is”. (A tanárok szavazatával megalkotott véleményét e szerint bizonyára közölte „az egyik munkatárs.”) Ne vedd zokon, ha kifogást teszek e megkülönböztetés ellen. Nemcsak a tanároknak, de magára az egyháznak nézve is bántó ez. Hisz mint minden testületben, úgy a szászvárosi egyházban is voltak s lesznek némely dolgokban többségi és kisebbségi vélemények, de nem léteznek tanárokkal és tanárok nélkül valók. S ha ezekben a tanárok állásfoglalását kutatni kell: mindenkor találunk tanárokat ez és amaz oldalon. (Az nem lehetetlen, hogy az ilyen piszkálódások folytán lassankint csakugyan minden vélemény tanárok nélkül való leend.) A jelen esetben épen — persze itt még csak véletlenül — az egyház hozott határozata annyira a tanárok szavazata nélkül való, hogy annak egyhangú meghatározásánál a 14 szavazó közül két fungs tanár volt.

E szerint tulajdonképp a tanárok szavazatával hozott határozat hiányzik. Igazán kár tehát — ha már egyházi közéletünknek osztályokat kellett szülni — minden igaz ok nélkül piszkálni a szétválasztó sánccokat.

Az ügy érdemére legyen elég arra hivatkoznom, hogy tudvalevőleg, a Kun-kollégium nem áll a szászvárosi egyházközség hatósága alatt és így ez nem avatkozhatik be, hogy mit tesz a Kun-kollégium elemi iskolájával. Csupán annyit tehetne, hogy egy létesítendő állami iskolának ne nyújtsa a kollégium elemi iskolájának eddig nyújtott támogatását. Am de épen ez az elzárkozottság vezetne — ha az államiosítás megtörténik — a fiú-iskolával is a leányiskola sorsára. Sokkal helyesebb tehát, hogy ha állami iskola létesül: abban az egyház biztosítja érdekeit.

Hogy legyen-e, ne legyen-e? ennek eldöntése a *nem iskola fentartó* egyházközség hatáskörébe nem tartozik. Illetékes tényezők elősegíthetik, akadályozhatják azt. Ezekkel szemben azonban az egyházközség tanácsadónak sem tolhatja fel magát. Az egyházközség figyelme nem irányulhat másra, mint-hogy: ha lesz, érdekei megóvva, biztosítva legyenek. Ez vezette az egyházat határozatának meghozatalánál.

Végül, minthogy lapod közleménye másokban is ébreszthette ugyanazon kívánságot: szívesen kérélek felvilágosító soraim közlésére.

Bodor János,
szászvárosi lelkész.

*

II.

Válaszúl.

Kedves Barátom! Szíves felvilágosító soraidra, melyeket köszönettel véve ím, készséggel közre is adtam, engedd meg, hogy egy pár megjegyzést tehessek. Remélem megértjük egymást, jóllehet te nemcsak felvilágosítást adsz, de egy megjegyzésemre talán túlságosan éles kritikát is alkalmazsz, midőn azt két helyen is „piszkálódás”-nak nevezed és magad is tápot adsz olyan felfogásnak, hogy az a „tanárok” ellen irányul.

Hát bocsáss meg, Kedves Barátom, ezt tőled igazán nem vártam, bár elismerem, hogy egy nem egészen precíz kifejezésem s a te gyanus suppozíciód magyarazzák némileg. Nincs tudomásom ugyanis — mint te feltételezed — a szászvárosi egyházközség idevonatkozó határozatáról; sőt úgy tudom, hogy a kollégium részéről az Igazgatótanácshoz tett felterjesztés iratai között sincs ilyen, legalább ezt következtetem abból, hogy — amint hallom — az Igazgatótanács a felterjesztésnek kiegészítését rendelte el és

pedig az egyházközség idevonatkozó akár már meghozott, akár ezután meghozandó határozatával. Lám tehát, az Igazgatótanács is — ha igaz — beszerendőnek ítélte az egyházközség határozatát is, — mert az én „is“-em is csak erre vonatkozik. A mire — szinte célzatosan — te magyarázod, arra később reflektálok. Tehát itt úgy látszik a dolog érdemére nézve van köztünk alaposabb eltérés s körülbelül ehhez fognak csatlakozni a formaiak, amelyet te bármint megbélyegztél is, én igen fontosnak, sőt jogosúlnak kell, hogy tartsak.

Tudom, hogy a Kun-kollégium nem áll a szászvárosi egyházközség hatósága alatt. S mégis tagadom az ebből vont következtetésedet: „így nem avatkozhatik be, hogy mit tesz a kollégium elemi iskolájával.“ Én ugyan nem ismerhetem annyira a szászvárosi egyház dolgait, mint te, ki, mint annak lelkésze, érdekeit is védeni tartozol, de ha egyebet nem tudnék, a tényleges helyzet is megadja a jogcímet arra, hogy az egyházközség a kollégium elemi iskolája államosításába jogszerűleg beleszólhasson, sőt hogy nála nélkül az elemi iskolát ne államosíthassák.

Nem egészen áll ugyanis Kedves Barátom, hogy ti nem vagytok iskolafentartó egyházközség s csak úgy „támogatjátok“ a kollégium elemi iskoláját. Hiszen nektek az egyházközség által választott és fizetett két tanerőtök működik annál az elemi iskolánál és egyházközségtek elemi tanulói számára tandíjmentesség van ott biztosítva. Van-e a kollégiummal írott szerződésitek erre nézve vagy nincs: nem tudom. De már ebből is legalább a hallgatólagos szerződéses viszony gyakorlata volna megállapítható. Sőt nekem úgy tetszik, hogy lényegében még több vagytok. Szászvárosi egyházközségteknek Apaffi fejedelem „scholája megépítésére és tudós mesterr tartására“ 1663-ban a sebeshelyi dézsmát adományozta, amit egyebekkel együtt 1673-ban megerősített. Hol van ennek a dézsmának a tőkéje? Nem fordították a ti scholátok fentartására? — De hol van a ti scholátok — kérdezed? Hát csak keressétek meg valahol abban az intézetben, melynek talán Dáné elődöd is igazgatója, közvetlen elődöd pedig előljárósági tagja volt. Mert a virágzó leányzó a ti csemetétekből fejlődött; a ti gyerekeketek, ha most másfelé kacsint is és férjhez meneteléhez nem is akar tudni szülői beleegyezésről.

Nós Kedves Barátom. ebből a lényegbeli különbségből, mely a kettőnk felfogása közt fennáll, következik az a formai különbség is, melyet a te bántó megjegyzésed dacára is én „piszkalódás“-nál többnek kell hogy tartsak. Talán nem épen korrektilt fejeztem volt ki magamat, mikor „az egyházközségnek a tanárok szavazata nélküli határozatáról“ írtam. Korigálom magamat. „A kollégium Előljáróságában érdekelt tagok szavazata nélküli“ t kellett volna mondanom. Mert ez a helyes. Azt ugyanis csak belátod magad is, hogy ahol oly ügyletekről van szó, amelyekben a kollégium és egyház ellentétes érdekeiről lehet szó, ott a kollégium előljáróságának tagjai, mint érdekelt felek csak nem érvényesíthetik szavazataikat az egyházközségben. Megjegyzésem erre vonatkozott, amelyről az E. T. is világosan rendelkezik s távol állt tőlem „osztály“ ellen fenekedni. De ezt a szerény vonatkozást nem tartottam feleslegesnek ott, hol a papitelek eladásának ügyleténél a kollegiumi előljárósági tagok, ma itt határozta, mint vásárlók, holnap amott, mint eladók.

Magához az államosítás helyes vagy helytelen voltához nem szólsz; én sem kívánok most erre bővebben kiterjeszkedni. Előbbi cikkem idevonatkozó érvei mellett még csak — mellékesen — arra kívánok reá mutatni, hogy egyik előző évi jelentésében maga a miniszteri iskolalátogató is megjegyezte, hogy e kollégium mellett minél erősebb elemi iskola fentartása, magának a gimnáziumnak is nagy érdeke.

S aztán — minden animositas nélkül — még egyet. Ha — amint a mult kerületi közgyűlés példája mutatja — szászvárosi kollegiumunknál a nemzetiségi helyzetre való hivatkozással különleges elbírálás igényeltetik: nem következik ebből különleges kötelesek teljesítése is? Ebből a szempontból hangsúlyozom, hogy ha minden kollégiumunknál igazolt volna is az elemi osztályok — melyek lényegesen különböznek ám az elemi iskoláktól s mintegy progimnázium jellegűek — államosítása: a szászvárosinál az egyházi érdekek súlyos sérelme nélkül — nem.

Erről is szívesen váltok szót veled itt a nyilvánosság előtt, mert hisz' azt magam is elismerem, hogy te, ki egyházi érdekeink védelmének is, szolgálatának is mindig lelkes bajnoka voltál és vagy, ok nélkül sem erre, sem arra állást nem foglalsz. S pedig az államosításról — úgy tudom — neked is vannak nem épen biztató tapasztalataid. Ha tehát mégis talán amellett vagy magad is: mik az okaid? A köznek, melynek te mindig lelkes munkása vagy, téssz szolgálatot, ha az iskolaállamosításhoz — főleg a mai körülmények között! — általában is s a jelen konkrét esetre nézve hozzászólsz.

Szíves üdvözzellett köszönt barátod:

a szerkesztő.

TÁRCZA.

Székely János kézdívásárhelyi lelkész.

Szül. 1827. szept. 8. megh. 1907. jan. 12.

A kézdívásárhelyi egyházközségnek, mintegy hat évvel ezelőtt záródott le az a korszaka, mely a hamaiból újra ébredő egyházközség diadalmasan küzdő kora volt, s amelyet most rövid pihenés után örök nyugalomra tért lelkipásztornak, a szó betűszerint való értelmében vett önfeláldozó tevékenysége irányított mindig a biztos előhaladás útjain.

1834-ben porrá égett a város, s benne az akkor már meglehetősen anyagi jólétnek örvendő egyházközség minden vagyona. Papp István akkori lelkésze, ki később Szászvárosra ment, utána Fábíán Dániel, emberfeletti erővel dolgoztak az elvesztett anyagi jólét visszaszerzésén. Jött az 1848.49 iki szabadságharc, hogy a szépen indult munkát egy egész évtizedre megakassza, s az addig már összehozott eredmény egy részét megsemmisítse.

Fábíán lelkész, mint a város követe, fogságra jutott, kézdívásárhelyi állását többé el sem is foglalhatta, helyébe Szász Károly, később dunamelléki püspök, választatott az egyház lelkészévé. Az ő lelkészkedése, ép úgy, mint a Fábíán Dánielének utolsó évei, nem volt, nem lehetett az intenzív lelkipásztori tevékenységnek szentelve. Az ifjú, de már akkor nagyszabású, országos hírű embert kiváltságos lelki tehetségei azon magaslaton tartották, melyről az egyházközségi élet apró-cseprő bajaihoz le nem szállhatott, melyen a híven hordozott lelkipásztori „gond“ ülte meg lelkét a maga egész súlyával, anélkül, hogy a lelkipásztori „gondozás“ gyönyörűségét élvezhette, terhét teljes mértékben hordozhatta volna.

Mikor aztán innen nagy tehetségeinek megfelelő, nagyobb szabású hivatás helyéhez közelebb juthatott, a hívek nem nagy, de lelkes többsége Erdély akkori legnevesebb papjai közül Székely János kolozsvári s. papot választotta papjává, ki 1858. okt. 31-én I. Pét. 5:1—3 alapján tartott, mindenkit elragadó be-köszöntő beszédével elfoglalta hivatalát, megkezdte munkásságának szakadatlan sorozatát, melylyel egyházközségét régi, virágzó állapotába emelte.

Mikor e hivatalát elfoglalta, 31 éves volt. Telve az ifjú kor lelkesültségével, s mint alapos készült-

ségű ember nagy erejének érzetével és magasztos hivatásának teljes tudatával. Küzdelmes gyermekévei és ifjúkora alaposan elkészítették őt a nehéz pálya minden harcában való diadalra.

1827. szept. 8 án született Szt.-István és Koncz Borbála nevű Magyar-Macskáson lakó szülőktől. Szülői csikmegyei származású székely emberek voltak, kiknek elei valószínűleg a mádalfalvi vérengzés, „székelyölés“ elől menekülve lettek m.-macskási lakóskká. A fiával várandós anya, atyjának temetésére Kolozsvárra menvén, visszatértében, Kolozsvár és Kajántó között az utazó szekérben adott gyermekének életet, mint rendkívül erős szervezetű nő, minden segítség nélkül, s mind az anya, mind a gyermek egészségesen értek haza.

Rendes életidejében megszerezvén szülőhelyén az elemi ismereteket, szülői kolozsvári lakók voltak. Az édes apja azt akarta, hogy János fia is, mint többi gyermekei, mellette a földművelésben szerezzon jártasságot, s majd azzal keresse kenyerét. Az élénk szellemű, tanulni vágyó gyermek azonban e pálya iránt semmi vonalmat nem érzett, s atyjának egyenes akarata ellenére, sőt az édes szülői gondot nélkülözve, beiratkozott a kolozsvári kollegiumba szolgatanulónak.

Míg eddig az apai akarattal való hosszas küzdelem után elélt, életkora is akkorára emelkedett, hogy kénytelen volt évenként 2—2 osztályból vizsgázva, megfeszített szorgalommal tanulni. Sokszor — mint önmaga mondogatta — ide-oda való küldözés közben, az utcai lámpák fogyatékos világítása mellett tanulgatott.

Gimnáziumi tanulmányainak elvégzése után, a kolozsvári theologia hallgatói közzé iratkozott, s mint papnövendék, házitánítóskodott gr. Mikó Imre és br. Bánffy Dániel családjánál, továbbá egyes gentry családoknál.

Öreg korában, ifjúkori visszaemlékezései között, sokszor megható örömmel mondogatta, hogy az utolsó Mikó: gr. Mikó Ádám, gróf Bethlen Géza és br. Bánffy Dezső, ami kegyelmes főkurátorunk, anyaszentegyházunk büszkesége, az ő privát tanítványa volt. A gr. Mikó Imrétől kapott szép tajtékpipát élete végéig használta, össze-vissza foltozva is legkedvesebb emléktárgyai közt tartogatta.

Tanulótársai közül Gyulai Pált, P. Szathmáry Károlyt, Balázs Sándort és Kócsi Károlyt emlegette gyakran.

Még theologiai tanulmányait folytatta, mikor bekövetkeztek az 1848—9-iki dicső, de küzdelmes napok, melyeknek dicsőségeiből, mint szenvedéseiből sietett kivenni a maga részét a lelkes ifjú. Előbb tűzmester, majd tüzérhadnagy lett, s mint ilyen Borgónál, Urbán katonái által, elfogatott. Mint fogoly vitetett gyalog Galicián, Morvaországon, Alsóausztrián keresztül a steierországi Leobenbe. Azonban fogsága nem tartott soká, mert egy jószívű osztrák tiszt elnézése mellett, sikerült neki kilenced magával a fogságból megszöknie, s kitudja micsoda veszedelmek és szenvedések között a haza földjére jutnia!

Ekkor kolozsvári s. lelkésszé lett, s mint ilyen nőül vette Bothos István kolozsvári orgonista leányát, a 20 éves Málvinát. Tanulási vágya, s talán az újabb elfogatástól való félelem is arra ösztönözte, hogy ifjú nejét annak szüleinél hagyva, egy évet a berlini egyetemen töltsön theologiai tudományok hallgatásában.

Innen hazajövén, ismét elfoglalta kolozsvári s. lelkési állomását. Ott volt akkor is, mikor a nagy cholera düböngött s halált megvető bátorsággal végezte a tömeges temetési funkciókat.

Első, igazán eszményi házasságának boldogsága csak 6 évig tartott. Elragadta a kegyetlen halál Kézdivásárhelyen az őt rajongásig szerető nőt, az ön-

feláldozó édes anyát. 2 élő gyermek maradt az apa gondjaira. Egyik János, most pénzügyi fogalmazó és kat. biztos Dicsőszentmártonban, másik Ilona, az atyjának minden erényeivel tündöklő nő, néh. Szilágyi Gyula nagyenyedi professor korán elmaradott özvegye, jelenben kolozsvári áll. tanítónő.

(Vége. köv.)

GYÁSZROVAT.

Gyulafehérvári Somoggi Albert fölbirtokos, Nagy-Küküllővármegye közgazdasági előadója, a Küküllői Takarékpénztár elnök-igazgatója, az erdélyi ev. ref. egyházkerület és a nagyszebeni ev. ref. egyházmegye képviselője stb. életének 48-ik, boldog házasságának 22-ik évében, folyó évi február hó 18-án d. e. 10 óraker hosszasan szenvedés után jobblétre szenderült. Egyházi és polgári társadalmunk egyik buzgó és önzetlen harcosa, s az övének boldogságát mindig szíven viselő családfő szállt vele sírba, hova kedveseinek mély fájdalma, tisztelőinek őszinte részvéte kíséri. Temetése február hó 20-án délután 2 óraker volt Héjjasfalván. Legyen áldott emlékezete!

KÜLÖNFÉLÉK.

Mai vezércikkünket olvasóinknak külön is szíves figyelmükbe ajánljuk s kérjük az érdeklődőket, különösen tanártársainkat, hogy e nagyfontosságú kérdés helyes megoldására a közvéleményt előkészítendő, szóljanak hozzá a dolgozhoz. Mi — eltekintve a magunk álláspontjától — minden idevonatkozó cikket készséggel adunk közre.

Az Igazgatótanács február havi ülését ma, e hó 21-én tartja. Br. Bánffy Dezső főgondnok öngyméltósága azonban a zsinat — előkészítés munkálataival lévén elfoglalva, személyesen nem jöhetett most el.

Egyházkerületünk alkotmánya a zsinat előtt. A zsinati egyházalkotmányi bizottság előadója Dr. Baksa Lajos az erdélyi egyházkerületnek az egyházi törvények által érintetlenül hagyott alkotmányos szervezetét feltűnítő jelentésére, illetve nyilatkozatára nézve a következő határozati javaslatot terjeszti a zsinat elébe: A zsinat a bemutatott nyilatkozatot azzal veszi tudomásul, hogy az erdélyi egyházkerület alkotmányának tovább fejlesztése iránti jogával csakis a képviselői rendszer elveivel összhangzóan élhet, miért is kívánatos, hogy a kerületi közgyűlés megalkotásánál a képviselői rendszer elveivel összhangzóan a többi egyházkerületekhez alkalmazkodjék. Felhívja a zsinat az egyetemes konventet, hogy a bemutatott nyilatkozatot az egyházi törvények hivatalos kiadásában „Függelék“ címen annak idejében közzétegye.

Zsinati gyűlés. Az 1904. november tizedikén megnyílt második budapesti országos református zsinat *hetedik ülészakát*, amely az összes függő ügyek elintézésén kívül, a legfelsőbb jóváhagyással és megerősítéssel ellátott új egyházi törvények kihirdetésére lesz hivatva, főtiszteletű Kun Bertalan püspök és nagyméltóságú báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az országos zsinat elnökei f. é. március hó 12. (tizenkettő) reggeli 3¹/₁₀ óraker fogják megnyitni Budapesten, az ügyvédi kamara Szemere-utcai épületében, amit elnöki megbízásból addig is ezennel közzéteszek, míg az elnöki meghívók az illető püspöki hivatalok útján szétküldetnének.

Kelt a magyarországi reformátusok debreceni főiskolájában 1907. évi február hó 19.

Sass Béla, s. k.

református theol. akadémiai tanár, mint a második budapesti országos református zsinat egyik egyházi jegyzője.

Tanítók, orgonisták és énekkarok figyelmébe. A *Protestáns Zeneközlöny*, egyházi ének- és zeneügyünk ez első és egyetlen organuma január elsejével III. ik évfolyamába lépett. A megfutott két év alatt bebizonyította e derék vállalat, hogy minden tanítónő, orgonista és énekkar pártfogására érdemes. A lefolyt két év alatt átadott a közhasználatnak 81 egyházi éneket orgonára átírva;

109 első és utójátékot különböző hangnemekben, kizárólag hazai zeneszerzőktől; 7 átmenetet egyik hangnemből a másikba; 17 egyházi éneket férfikarra; 12 egyházi éneket vegyeskarrá; 8 templomi műéneket férfikarra; 31 gyászéneket férfi- és egyet vegyeskarrá; 23 világi műéneket férfikarra; 10 dalegyveleget 25 dallal férfikarra; iskolai használatra nyújtott: 23 egyházi éneket két szólamra; 15-öt három és egyet négy szólamra; 45 világi darabot két és három szólamra. A III-ik évfolyam első számja is telve van a leghasznosabb dolgokkal. A lapban ott találjuk *Ivánka* Sámuel egykori sárospataki ének- és zenetanár s a magyar egyházi ének- és zeneügy úttörő bajnokának arcképét és életrajzát. „Magyar ritmus szövegben és dallamban” címen e számban fejezi be Szügyi József, az új énekeskönyv ügyében írott nagyértékű s tudományos alapokon nyugvó cikkét. „Nyugdíjúgy” címen a szerkesztő válaszol csattanósan ifj. Győre Dánielnek egy, a templomban megjelent s alaptalanul személyeskedő cikkére. A hangjegy-melléklet — melynek metszése, nyomása páratlanul szép és izletes — hoz egyházi énekeket orgonára átírva, művészi elő- és utójátékokat, átmeneteket orgonára. Az énekkar 4 szép darabot s az iskola szintén 4 darabot talál e számban. A Protestáns Zeneközlönyt 32 kiváló egyházi zenész közreműködésével ifj. Fövenyessy Bertalan sárospataki ref. orgonista szerkeszti és adja ki. Társzerkesztő Keviszky Sándor pilisi ex orgonista. Előfizetési ára a gazdag hangjegymellékletekkel együtt egész évre 12 korona. Mutatványszámot ingyen küld a szerk.-kiadó. Mélyen ajánljuk e kiválóan hasznos lapot tanítóinknak, orgonistáinknak s énekkarainknak.

Értesítés Rauwenhoff-Bartha: „A protestantizmus története” című munka ügyében. Az erdélyi ref. egyházkerületi értekezlet elnöksége szíves tudomására kívánja hozni az érdeklődőknek, különösen pedig az előfizetőknek, hogy miután nem jelentkezett annyi előfizető, hogy a nagy művet abból kiadhatta volna, a kiadását más úton próbálta meg biztosítani. Felajánlotta a jelentkezett előfizetők által biztosított összeggel együtt a munka kiadását a Ref. egyház országos parokhiális könyvtár bizottságnak. A bizottság elnöke, előadója és több tagja a mű kiadása mellett állást is foglaltak, de mert a parokhiális könyvtár első kötetei *Varga*, Rauwenhoffra csak azután kerülhet sor. Az idéni áprilisi konventkor tartandó Parokhiális könyvtárbizottságban végleg el fog dőlni, hogy mely év illetményeül fog kiadni Rauwenhoff, miről akkor újabb értesítést ad ki. Addig is az előfizetők szíves türelmét kéri, mert a sok nehézségen csak nagy ügyvel-bajjal tud átvergődni, de mindenképp biztosítani kívánja a nagy értékű munka megjelenését

„Temetés megtagadása” címen egy hír járta be a napokban a kolozsvári lapokat, mely arról szólt, hogy *Székelly* Miklós kidei ref. lelkész egyik hívétől, kit rokonai nem az újabb közös temetőbe, hanem a régi temetőbe, a templom körüli kertbe akartak temetni, megtagadta nemcsak a sírásához szükséges engedélyt, hanem a temetési szertartás teljesítését is, úgy, hogy végre is a hozzátartozók titokban, éjjel ásták meg a sirt s negyednapra pap nélkül temették el a halottat. Az eset, melyről magunk is siettünk részletes értesülést szerezni — fájdalom — igaz. A lelkész azzal védekezik, hogy az 1876. évi XIV. t.-c. megtiltja a halottaknak a városok és községek belterületére való temetését hatósági engedély nélkül. Ő arra utasította a hozzátartozókat, hogy e hatósági engedély nélkül nem engedhetvén meg a cinterembe való temetést, hozzanak ily engedélyt. Ezek azonban makacsul ellenszegülvén, a papi tekintély fentartása érdekében kénytelen volt a temetési szertartást megtagadni. E védekezésnek egy sajnálatos tévedés képezi alapját. A kidei lelkész azt hiszi, hogy az állami törvények végrehajtásának ő az őre; holott az ebben a vonatkozásban a jegyző, a járási orvos, a szolgabíró kötelessége és nem a kidei lelkészé. Látták volna ezek, hogy mit csinálnak azzal, aki a törvényt áthágja. A kidei lelkésznek legfennebb akkor kellett volna a sírhely kérdésébe avatkoznia, ha az egyházközségnek jogerős határozata, vagy hatósági utasítása volna arra, hogy a régi temetőbe többé temetkezni nem lehet. De úgy halljuk, hogy ilyen határozat nincs is, bár tényleg fennáll a gyakorlat, hogy nem oda temetkeznek. Ha már most e gyakorlat ellenére oda akartak valakit temetni, nem kellett volna-e az ügyet a

papnak legalább a presbiterium elébe vinnie? A sírhely kérdése s a temetési szertartás megtagadása minden esetben két különböző dolog, ez utóbbira nincs jogcíme a papnak. A „papi tekintély” itt — mint a legtöbb esetben — fájdalom, a „hatalmaskodás” köpenyegé. Mikor tanulunk meg *szolgálattal uralkodni*?!

A kiadóhivatal üzenetei.

Sz. Gy. — Dés. Az 1906. évi 40. szám nagyon régen elfogyott s így nem küldhetjük el.

B. S. — Kolozs. K. Zs. — Pelekeszi. Kérésüket teljesítettük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 151—1907. Ref. Püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a széki ref. egyházmegyébe kebeleztet *szászszombori* ref. egyházközség lelkészi állomására pályázatot hirdetek.

Javadalom: 1. Lakás és kert; a régi papi telek és kerttel kapcsolatosan egy új telek és kert 2 hold 225 □-öl terjedelemmel, melyet lelkész 74 kor. helyett köteles elfogadni. 2. Hat hold szántó, 3 hold rét, értéke 100 kor. 3. Régi iskolatelek és temető haszonélvezete 16 kor. 20 f. 4. Dézsma 476 kor. 64 f. 5. Gidófalvi-alapítvány kamatai 15 kor. 60 f. 6. Fa- és zabpénz 23 kor. 04 f. 7. Munkabeli szolgáltatások értéke 40 kor. 8. Stóla 1 kor. 60 fillér. Összesen 747 kor. 08 f.; engedélyezett kiadás 29 kor. 67 f.; marad 717 kor. 41 f., mely 882 kor. 59 fillérral egészítették ki 1600 koronára.

Köteltségek: az összes lelkészi és kántori teendők ellátása, vallás- és énektanítás.

Minősítéssel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázatok f. évi márc. hó 14-ig Sófalyv Károly espereshez Retteg (Szolnok-Dobokavármegye) küldendők.

Megválasztandó állomását folyó év április hó 24-ig köteles elfoglalni.

Kolozsvárt, 1907. febr. hó 16.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 160—1906. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebeleztet *gógánváraljai* egyház lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom díjlevél szerint: Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 764 □-öl kerttel. Földhaszonélvezet: 7 hold 696 □-öl szántó, 1422 □-öl szőlő és 800 □-öl erdő, összes bérértéke 39 kor. Kézpénz: dézsma kárpótlás 266 kor. 56 f., alapítvány kamatja 6 kor. 38 f.; terményjövedelem (kepe) 417 kor. 34 f.; munkabeli szolgáltatások értéke 33 kor. 34 f.; stóla átlagos jövedelme 16 korona. Összes jövedelem 778 kor. 62 f., melyből engedélyezett kiadás 34 kor. 45 f. Állami kiegészítés 855 kor. 83 fillér. Együtt 1600 korona.

Pályázati határidő 1907. március 8.

Folyamodványok szabíyaszerű fölszereléssel nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907. február 19.

Bartók, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházunk és gróf Apponyi miniszter.

Lapunk mai száma két olyan, a kultusz-miniszterium ténykedése körébe tartozó állami intézkedésről emlékezik meg, a melyik református egyházunknak az államhoz való viszonyát közelebből érinti.

Az egyik a hitfelekezeti népiskolák jogviszonyaira és állami segélyezésére vonatkozó törvényjavaslat, melyet teljes szövegében közlünk; a másik mostani Zsinatunk által alkotott Egyházi Törvényeinknek királyi jóváhagyása és megerősítése.

A királyi jóváhagyás és megerősítés, melyet a hivatalos lap „legfelső záradék“-nak nevez, így hangzik:

„A magyarországi református egyháznak, legfelsőbb királyi engedelmünkkel 1904. évi november 10-én Budapest székesfővárosunkban megnyílt országos zsinata által alkotott, magyar miniszterelnökünk útján legfelsőbb jóváhagyásunk és királyi megerősítésünk alá hódolattal felterjesztett jelen egyházi törvényeket ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük azzal, hogy e jóváhagyásunk által az állam nem vállal a felekezettel és a felekezet intézményeivel szemben továbbmenő anyagi kötelezettségeket, mint aminőket az 1893: XXVI. és az 1898. évi XIV. törvénycikkek megállapítanak és illetve az 1848: XX. t.-c. végrehajtása érdekében vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem által a két protestáns egyház közös bizottságához intézett 48848—1906. sz. leirat megállapít, illetőleg az ez utóbbinak értelmében megalkotandó törvény, valamint általában a jövőben megalkotandó törvények megállapítani fognak.

Kelt Bécsben, 1907. évi február hó 14-én.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

Wekerle Sándor s. k.“

Az elsővel s azzal a helyzettel, melyet az egyházunk iskoláira teremteni fog, csak később foglalkozhatunk. Az ugynevezett „legfelső záradék“-kal már most foglalkoznunk kell, mert az

már a március 12-iki zsinat tárgysorozatára kerül.

Első tekintetre megállapítható, hogy e tekintetben a mostani „nemzeti kormány“ megint eltért elődei gyakorlatától. Mig ugyanis korábban Ő Felsége jóváhagyása szigorúan azon törvényes joggyakorlatra szorítkozott, hogy hozott törvényeinket „jóváhagyta és megerősítette“ a kultuszminiszter ellenjegyzésével, most az ellenjegyzést a miniszterelnök teljesíti és Ő Felsége egy államnyilatkozattal toldja meg jóváhagyását és megerősítését. Az első változtatás ellen nincs semmi kifogásunk. A miniszteri felelősség hordozását jelentő ellenjegyzés a miniszterelnök részéről még helyesnek is látszik, mikor a jóváhagyás és megerősítés az *állam* nevében történik. Azonban nem szenved kétséget, hogy, miként a korábbi kifogások a kultuszminiszterium ingerenciájára történtek, a jóváhagyás ezen formájáért is a kultuszminiszter elsősorban felelős. Bizonyára onnan eredt a formának terve s így Apponyi gróf felelős érte.

Nós, itt Apponyi gróf megint úgy viselkedik egyházunkkal szemben, amely jogos bizalmatlanságra ad okot. A királyi jóváhagyás és megerősítésen túl levő része a szövegnek, amennyiben általánosságban azon elv kifolyásai, hogy egyházi törvények az államra nézve anyagi kötelezettséget meg nem állapíthatnak: önként értetődők és feleslegesek tartalmilag. Ha pedig több, mint feleslegesek, amennyiben főleg az 1848. XX. t.-c. végrehajtása definitív elintézését akarják jelenteni azzal az évi 3 milliós törvényben biztosítandó járadékkal, ami a két prot. egyháznak kilátásba helyezett: akkor egy oly törvénymagyarázat foglaltatik benne, amelyhez egyfelől Ő Felségének, mint aki a törvényhozásnak s így magyaráznak is csak egyik faktora, a magyar alkotmány jogot miniszteri ellenjegyzéssel sem ad, mert a törvényhozás másik faktorának jogát csorbítaná és amelybe másfelől a magyarországi református egyház sem nyughatnék bele.

Mi a jóváhagyás szövegének a „megerősítjük“ kifejezés után következő részét a dolgok helyes értelmezése mellett önként értendőnek s így feleslegesnek tartjuk tartalmilag. Formailag pedig olyannak, a mely a helytelen törvényt magyarázatnak, főleg az 1848. XX. t.-c.-re vonatkozólag, kaput nyit s így egyházunkra nézve veszedelmessé válhatnak.

A „Magyar Szó“ ez eljárást egyenesen „absolutismus“-nak nevezi s szokatlan formája s a hivatalos lap által „legfelső záradék“-nak való minősítése nagyon sokban emlékeztet annak a törekvésnek szelidebb formájú megújítására, mely az 1604. évi XXII. t.-c.-nél jelentkezett, annyi különbséggel, hogy a királyi szó most így hangzik: „absque tamen obligatione reipublicae...“

Hát szépen vagyunk a Bocskay szabadságharcának 300-ados évfordulóján, az új bécsi békekötés második esztendejében, a nemzeti kormány uralmának reggelén!

Ugy látszik megint működik az ismeretes jezsuita kéz, mely jogaink elhomályosítására, autonómiánk épségének rovására tör!

Erre mutat a záradék nyelvhasználata is, mely a római canon-jog terminológiájával mondja: „a felekezet“ és „a felekezet intézményei“. Nem „ezen felekezet“, mely mellé sorakoznék a többi: az ágost. evang., az unitárius, római kath., gör. kath., és gör. keleti, mint a bevett ker. vallások felekezetei. Nem; itt „a felekezet“-ről van szó, melynek szembevétele: „az egyház“ = róm. kath. felekezet. Pedig, mily könnyű lett volna *e sértést* elkerülni, ha egyszerűen a helyes kifejezést használja vala: „reform. egyház és intézményei“, mert hiszen itt az állam nem a hitfelekezettel, hanem annak sociális megjelenésével, az „egyházzal“ áll szemben, a kettejük közti viszonyról van szó. De itt úgy látszik nyíltan akartak sérteni!

Mi lehetetlennek tartjuk, hogy ez a zsinati elnökség előleges értesülése mellett megtörténhetett volna. De hát akkor miért van a kultuszminiszteriumnak reform. vallású államtitkára? Tóth János államtitkár ur nem kérdezhetne volna meg Tóth János zsinati képviselő felfogását ez ügyben? Vagy a m. kir. kultuszminiszterium közjogásza — Barkóczi?

Mindenesetre, ez ügyben a zsinatnak erélyes állásfoglalásra van szüksége. Nem lehet tünni, hogy egyik pofon-csapás a másik után érjen a bécsi béke s az 1848. XX. t.-c. 2. §-a nagyobb dicsőgére — a nemzeti kormány jóvoltából!

Ha nem tetszik az 1848. XX. t.-c. intencióinak fokozatos megvalósítása annak becsületesen értelmezett szellemében: hát jól van, — állást foglalhatunk annak szószerinti végrehajtása mellett is!

Nagy Károly.

Törvényjavaslat

a nem állami elemi iskolák jogviszonyairól és a községi és felekezeti néptanítók járandóságairól.

1. §. A községi és hitfelekezeti népiskolák tanítói köztisztviselők; és törvényesen megállapított járandóságok közigazgatásilag biztosíthatnak.

2. §. A községi és hitfelekezeti rendes tanítónak évi alapfizetése az első és második polgári lakbérosztályba sorozott községekben legalább 1200 koronában, a harmadik lakbérosztályba sorozott községekben legalább 1100 koronában, a többi községekben pedig legalább 1000 koronában állapítandó meg. Az iparos- és kereskedőtanoncoktatásért, továbbá a gazdasági ismétlő-iskola vezetéseért nyert tiszteletdíj ezen alapfizetésbe be nem számítható. A segédtanítók önállóan külön osztályt csakis a közigazgatási bizottság engedélye folytán, még pedig csak ideiglenesen vezethetnek és legalább évi 800 korona tiszteletdíjban részesítendőek. Minden rendes tanító a fizetésen kívül még természetben tisztos lakás (legalább két szoba, konyha, kamara és a legszükségesebb mellék-helyiségek), továbbá legalább egy negyed holdnyi kert, vagy ennek egyenértéke illet meg; ezek hiányában minden tanítónak a fent megjelölt lakbérosztálynak megfelelő lakáspénz, a lakbérosztályokba nem sorozott községekben évi 200 korona lakáspénz jár. Több tanítóval bíró iskoláknál a nőtlen tanítók és a tanítónők természetben való lakását, illetőleg lakáspénzét a helyi iskolai hatóság a fennebitól eltérőleg is rendezheti. Az 1868:XXXVIII. t.-c. 139. és 140. §-ainak rendelkezése, mely szerint a megürült tanítói állomás legfeljebb félév alatt betöltendő és ezen idő alatt az iskolában segédtanító (tanítójelölt) alkalmazandó, továbbá a tanító halála csetén özvegye és árvái a halálozásnak napjától számított félévig az egész fizetést és lakást élvezik, végre az ugyanazon törvénycikk 138. §-ának első pontjában foglalt rendelkezés, mely szerint a tanítók élethosszig választatnak, a hitfelekezeti elemi népiskolákban működő tanítókra is kiterjesztetik.

3. §. A községi és a hitfelekezeti elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók korpótléka a következőképpen állapíttatik meg:

5 évi szolgálat után	200 K
10 évi szolgálat után ismét	100
15 évi szolgálat után újra	100
20 évi szolgálat után ismét	200
25 évi szolgálat után újra	200
30 évi szolgálat után ismét	200 „

Ezen korpótlék az alapfizetésbe be nem számítható. A korpótlékokra azon szolgálati idő ad igényt, amelyet a rendes tanító szabályszerű képesítéssel az állomás végleges elfoglalásától, legfeljebb azonban 1893. évi október hó 1-től megszakítás nélkül eltöltött; a jelen törvény hatálybalépte után alkalmazott rendes tanítóknál pedig az a szolgálati idő ad igényt, amelyet a tanító a 33. §-ban előírt esküvétele és állomásának véglegesen történt elfoglalása után megszakítás nélkül eltöltött. A szolgálat igazolt megszakításának tekintendő az a körülmény, ha a tanító betegség vagy egyéb tőle nem függő körülmény miatt volt kénytelen tanítói szolgálatát elhagyni és ezt a körülményt távozása alkalmával a kir. tanfelügyelő előtt igazolta. Egyes iskolafentartóknak a korpótlékokra vonatkozólag már fennálló, vagy ezután alkotandó szabályzatai érvényben maradnak, ha azok a tanítókra nézve legalább is az ezen §-ban megállapított kedvezményt biztosítják. A jelen törvény életbeléptétől kezdve minden tanító, aki a megkívánt törvényes képesítéssel bír és a törvény feltételeinek megfelel, az itt megszabott korpótlék élvezetébe lép. Ennélfogva mindazok a tanítók, akik a jelen törvény életbeléptekor az 1893:XXVI. t.-c. 2. §-a alapján már

az első vagy a második 100—100 K-ás évötödös korpótlék élvezetében vannak, a jelen törvény életbeléptétől kezdve 100 K korpótlék kiegészítésben részesítendőek.

4. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter feljogosítatik, hogy a községi és felekezeti elemi népiskoláknál húzamos időn át kiváló érdemeket szerzett néptanítók részére az állami költségvetésben e célra megállapított hitel keretében a közigazgatási bizottság és a kir. tanfelügyelő javaslatára évi 200 K fizetés természetével bíró személyes pótlékot engedélyezhet.

5. §. A tanító fizetése, mint eddig szokában volt, állhat készpénzen kívül természetben szolgáltatott járandóságokból is, vagy földbirtok jövedelméből, a jelen törvény 7. és 8. §-ában foglalt megszorítással.

6. §. A tanító készpénzfizetését az iskolafenntartó köteles havonként vagy évnegyedenként, mindig előlegesen kiszolgáltatni.

7. §. A tanítói fizetés egy részének terményekben való kiszolgáltatása csak oly feltétel alatt engedtetik meg, ha ezen terményeket az iskolafenntartó a tanító közbejötté nélkül szedeti be és előre megállapított mennyiségben szolgáltatja a tanítónak, még pedig úgy, hogy az évi utolsó részletet legkésőbb az év november hava végén átadja. Ha az iskolafenntartó a tanító terménybeli járandóságát nem szolgáltatná e megszabott módon ki, vagy ha az a termés átlagos minőségének meg nem felelne, akkor a termény helyett annak értékét készpénzben köteles fizetni.

8. §. A tanítói javadalmazás kiegészítő részét alkotó iskolai ingatlan haszonélvezetének pénzbeli egyenértékét — nem értve ide a természetben nyújtott lakás és házikert haszonélvezetét minden egyes tanítói állomásra nézve külön-külön kell megállapítani. E megállapodás alapjául — az összes adók levonásával — az ugyanazon községben hasonló minőségű ingatlanért elérhető haszonbér szolgál és ehhez hozzáadandó még a községi (hitközségi) lakosok által az ingatlan megmivelése körül netalán teljesített szolgáltatások pénzbeli értékét. Ugyancsak községenként, az utolsó három évi (1904—1906) átlagának alapján kell megállapítani a tanító által élvezett terményjárandóságok (ételnemüek, fa, jószágtartás, stb.) pénzbeli egyenértékét. Az értékmegállapítások ellen az érdekelt fél 30 napon belül felszólalással élhet a közigazgatási bizottsághoz, melynek határozata ellen, az 1896:XXVI. t.-c. rendelkezéseinek szem előtt tartásával, még a m. kir. közigazgatási bíróság előtt panasznak van helye. Az 1893:XXVI. t.-c. alapján már megtörtént megállapítások, a mennyiben azok alapján a tanító már állami fizetésekiegészítést nyert, érintetlenül maradnak.

9. §. Ezentúl az elemi népiskolákban önálló tanítói teendők ellátására csak rendes tanítói állások rendszeresíthetők és a tanítói állások csak érvényes tanítói oklevéllel bíró egyénekké tölthetők be. A rendes tanítói állásra a jelen törvény 29. §-ában és az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 139. §-ában említett eseteket és a 2. §. 3. bekezdésében engedett ideiglenes intézkedést kivéve, segédtanító nem alkalmazható.

10. §. Az iskolafenntartók kötelesek a tanítói fizetésekről egyenként nyilvántartást vezetni. Ennek alapján kitüntetett hátrálékok a tanító panaszára vagy hivatalból történt feljelentés esetén az egyes adósoktól közigazgatási uton hajtandók be. A végrehajtás módjait a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a belügyi és pénzügyi miniszterekkel egyetértőleg rendeleti úton állapítja meg.

11. §. Ha a hitfelekezeti iskola tanítója az 1868. évi XXVIII. tc. 141. §-ának harmadik bekezdése értelmében kántori teendőt is végez, a tanítói fizetés

megállapításakor a jelen törvény 2. §-ában megállapított legkisebb fizetés erejéig a tanítói és kántori járandóságok együttesen tanítói fizetésnek veendőek, viszont az így együtt számított tanítói és kántori járandóság az országos tanítói nyugdíj- és gyám-alappal szemben a tanítók nyugdíjjogosultságába is beszámítandó.

12. §. Úgy a községi, mint a felekezeti elemi népiskolák fentartói kötelesek az iskolákban alkalmazott rendes tanítóknak járandóságait a jelen törvény életbeléptétől számított 3 éven belül, vagyis 1910 június hó 30-ig, az e törvény 2—3. §-ában megállapított legcsekélyebb összegekig biztosítani. A mennyiben erre a 15. §. rendelkezései szerint megállapított szegénységük miatt nem képesek, tartoznak legkésőbb 1910. szeptember hó 30-ig az alább meghatározott módon a hiányt pótló állami segélyért a vallás- és közoktatási miniszterhez fordulni. Olyan község folyamodványa, mely az 1868:XXXVIII. t.-c. 35. §-a által engedélyezett 5%-os iskolai adót ki nem vetette vagy ki nem merítette, tárgyalás alá nem vehető. Ezt a segélyt az iskolafenntartók jelen törv. életbelépte után mindjárt, bármikor igénybe vehetik minden oly iskolai tanítóira nézve, mely e törvényben megállapított feltételeknek megfelel. Már létező iskolák, ha fentartóik a fentemlített határidőn belül segélyért nem folyamodtak, ilyent később csak akkor nyerhetnek, ha anyagi helyzetüknek időközben beállott rosszabbodását a 15. §-ban körülírt eljárás útján kimutatják. Az előbb említett 3 évi átmeneti idő alatt az iskolafenntartók az iskoláikban alkalmazott tanítóknak csupán az 1893. évi XXVI. t.-c.-ben meghatározott járandóságokat tartoznak biztosítani, amelyek kiegészítése céljából ezen idő alatt az 1907 június hó 30-ig engedélyezett állami segélyek élvezetében 1910 szeptember hó 30-ig meghagyatnak. Az államsegély kiutalása ez esetben is a jelen törvény 32. §-ában körülírt módon történik. A jelen törvény határozatai azonban a 2. 3. és 20. §-ok kivételével, ezekre az iskolákra is kiterjednek. Új állami segély az átmeneti idő alatt is csak a jelen törvényben meghatározott járandóságok kiegészítésére és olyan iskoláknál alkalmazott tanítóknak adható, melyek e törvény összes feltételeinek eleget tesznek.

13. §. Ha a hitfelekezeti iskolafenntartók az előző szakaszban megállapított határidők alatt nem biztosítanak tanítóik legkisebb fizetését, de iskolájukat mindamelllett fentartani kívánják, az ezen törvényben megállapított legkisebb tanítói fizetés az iskolafenntartó hitfelekezeti terhére biztosítottnak tekintetik. Ha pedig a tanítói fizetés behajthatatlan és az iskolafenntartó e körülmény megállapítása után mégsem veszi igénybe az államsegélyt, az iskolafenntartó abban a községben elveszti iskolafenntartási jogát.

14. §. A tanítói fizetéseknek, illetőleg a kántortanítónői egész javadalomnak eddig megállapított és az iskolafenntartók által saját anyagi forrásaikból okmányszerű díjlevél alapján szolgáltatott mennyisége továbbra is csonkíthatlanul kiszolgáltatandó, illetőleg államsegély igénybevételé céljából le nem szállítható. Ellenben jogában áll az iskolafenntartó községnek, illetőleg hitközségnek az államsegéllyel kiegészített tanítói javadalmazást az állami tanítók fizetése arányában saját erejéből felemelni, anélkül, hogy ennek következtében a már megállapított államsegély megvonható, vagy leszállítható lenne. Ha valamely államsegéllyel kiegészített tanítói állásnak jövedelme az iskolafenntartó által el nem hárítható valamely állandó természetű körülmény következtében csökken, az illetékes iskolai hatóság a közigazgatási bizottság útján a vallás- és közoktatásügyi minisztertől az államsegély felemelését kérheti.

15. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a

törvényhozás által ezen célra engedélyezett összegből az arra utalt községek és hitközségek népiskolai tanítóinak fizetését, az illetékes iskolai főhatóság értesítése mellett, a törvényhatósági közigazgatási bizottság útján az ezen törvényben megállapított legkisebb fizetésig, a jelen törvény 16. 17. 18. 19. és 20. §-ában foglalt feltételek mellett, a következő módok szerint egészíti ki:

a) a közigazgatási bizottság a községek vagy a hitközségnek, továbbá az iskolának szabályszerű költségvetése, a tanítói díjlevél és a hitközség anyagi helyzetét igazoló, a járási főszolgabíró (polgármester) által láttamozott helyhatósági bizonyítvány alapján megállapítja a népiskolai hatóságok által bejelentett tanítói fizetésnek, illetőleg kántortanítói egész javadalomnak és az ennek fedezetéül szolgáló jövedelmeknek mennyiségét. Megállapítja továbbá a tanítói törvényes képesítettséget, magyar állampolgárságát, valamint azt, hogy magyar nyelven helyesen beszélni és írni, valamint tanítani is tud és hogy a jelen törvény 33. §-ában előírt esküt letette. Végül azt is megállapítja a közigazgatási bizottság, vajjon az illető iskola megfelel-e az 1868: XXXVIII. t.-c. 27. és 28. §-ában követelt feltételeknek;

b) a közigazgatási bizottság megvizsgálja azt is, hogy az illető iskola tanítási terve és tanulmányi rendje, valamint felszerelése megfelel-e a törvényes kellékeknek, különösen a jelen törvény 16. 17. 18. 19. és 20. §-ai rendelkezéseinek, továbbá azt, hogy az illető tanítónak osztályába, akinek járandóságaihoz az iskolafenntartó állami kiegészítést kér, hány mindennapi (6—12) éves tanköteles lesz utalva. Amennyiben a tankötelesek száma 30-on alúl maradna, a vallás- és közoktatásügyi miniszter csak kivételes esetekben engedélyezhet államsegélyt.

16. §. Állami fizetés-, vagy korpótlék-kiegészítést csak olyan községi vagy hitfelekezeti iskolák tanítói nyerhetnek, melyekben az 1868: XXXVIII. t.-c. 11. és 55. §-ában, valamint a jelen törvény 19. és 20. §-ában felsorolt köteles tantárgyak a mindennapi iskolában, az illető egyházi főhatóság, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiadott tanterv szerint 6 évre felosztva, faluhelyen legalább 8 havi, városokban legalább 9 havi szorgalmi idő alatt taníttatnak.

17. §. Minden iskola és minden tanító, tekintet nélkül az iskola jellegére és arra, hogy állami segélyt élvez-e vagy sem, a gyermekek lelkében a magyar hazához való ragaszkodás szellemét tartozik kifejleszteni és megerősíteni. Ennek a szempontnak az egész tanításban érvényesülni kell; külső kifejezéseül minden iskolában, jellegkülönbség nélkül, úgy a főbejárat fölött, mint megfelelő helyen a tantermekben Magyarország címere helyezendő el, a tantermekben a magyar történetből vett falitáblák alkalmazandók, nemzeti ünnepeken pedig az épületen a magyar nemzeti címeres zászló tűzendő ki. E jelvényeken kívül csak a törvényhatóság és a község címere és az iskola községi, illetőleg felekezeti jellegét a törvényesen megállapított kitételekkel megjelölő külső felirat és a tantermekben vallási jelvények és az oktatáshoz szükséges tanszerek alkalmazása van megengedve, melyek azonban idegen történeti vagy földrajzi vonatkozásokat nem tartalmazhatnak és csakis hazai képmények lehetnek. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a tárcája terhére gondoskodik arról, hogy az összes iskolák a magyar címerrel és zászlóval, valamint az iskolafenntartó hatósággal egyetértőleg megállapítandó magyar történeti képekkel elláttassanak. E történeti képek a tantermekben kellő módon elhelyezendőek és a tanító tartozik jelentőségüket a nyelv- és értelemgyakorlatok, továbbá a földrajz és történelem tanítása során a gyermekeknek megma-

gyarázni. Ezen szakasz azon rendelkezéseinek végrehajtása, amelyek nem a tanító működési körébe esnek, az iskolaszéknek feladata és érette első sorban az iskolaszék elnöke felelős. Ezen rendelkezéseknek szándékos elmulasztása kihágást képez, mely fölött azok a közigazgatási hatóságok illetékesek bíraskodni, melyeket az 1891: XX. t.-cikk kijelölt. Az ilykép megállapított kihágás büntetése 500 koronáig terjedhető pénzbüntetés, melylyel a mulasztás elkövetője újítandó. A befolyó pénzbüntetés az országos néptanítói nyugdíj céljaira fordítandó.

18. §. Az 1868: XLIV. t.-c. 14. §-ának az a rendelkezése, mely szerint az egyházközségek iskoláiban az oktatásnak nyelvét tetszés szerint határozhatják meg, aképp értelmezendő, hogy szabadságukban áll oktatási nyelvül vagy az állam nyelvét, vagy a gyermekek anyanyelvét megállapítani, fenmaradván természetesen az utóbbi esetben a magyar nyelvnek tanítására vonatkozó törvényes intézkedések feltétlen érvénye és hatálya. Mindazon népoktatási tanintézetekben azonban, amelyekben az állam nyelve van tanítási nyelvül bevezetve, ezen állapot többé meg nem változtatható.

19. §. A nem magyar tanítási nyelvű elemi iskolákban, akár részesülnek állami segélyben, akár nem, a magyar nyelv a mindennapi tanfolyam valamennyi osztályában a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított tanítási terv szerint és kijelölt órászámában oly mérvben tanítandó, hogy a nem magyar anyanyelvű gyermek az ő életcéljainak megfelelően gondolatait magyarul érthetően ki tudja fejezni.

20. §. Nem magyar tanítási nyelvű iskoláknál alkalmazott tanítók állami fizetés- vagy korpótlék-kiegészítésben a 16. §-ban megszabott feltételeken kívül csak a következő további feltételek teljesítése mellett részesülhetnek: 1. ha az illető iskolákban a magyar nyelv, a számolás, a hazai földrajz és történelem, továbbá a polgári jogok és kötelességek tanítása a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított tanterv szerint és órászámában, kizárólag az általa engedélyezett tankönyvek és tanítási segéd-eszközök használatával történik; 2. ha az illető iskolában kizárólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter által helybenhagyott hazafias tartalmú olvasókönyvek és tanszerek használatnak.

21. §. Ha az állam valamely községi vagy felekezeti iskola tanítójának fizetésekiegészítéséhez 200 koronát meghaladó államsegélylyel járul, a tanító alkalmazása a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásától függ. Ha ezen tanítói állományokra egyén választatnék, illetőleg oly egyénnek megválasztása terjesztetnék fel jóváhagyás végett, aki ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter törvény alapján, vagy állami szempontból kifogást emelhet, a miniszter 30 napra terjedhető záros határidő kitűzése mellett más egyén választására és újabb felterjesztése tételére szólítja fel a tanító alkalmazására jogosultakat; ha pedig a felszólítás eredménytelen maradna, vagy ha az új felterjesztés a fentebbi szempontokból másodízben is kilógásra szolgáltatna okot: az esetben a tanítót az iskolafenntartó további meghallgatása nélkül a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki, a hitfelekezetek által fentartott népiskolákat illetőleg azonban oly korlátozással, hogy a kinevezendő tanító ugyanahhoz a vallásfelekezethez tartozzék, mint az illető iskola, és hogy e tanító személyére nézve az illetékes egyházi főhatóság előlegesen, záros határidő alatt, nyilatkozattételre hívassék fel. Az államsegélyben részesülő községi elemi népiskoláknál az 1876: XXVIII t.-c. 13. §-ának 1. pontjában körülírt tanítóválasztási eljárás a jelen §. rendelkezéseinek megfelelően módosítatik. Ha pedig az állam valamely községi vagy felekezeti

népiskolánál a tanítói állás alapfizetéséhez e fizetés felénél nagyobb fizetésekiegészítő államsegéllyel járul, ezen tanítói állásra a tanítót a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki, a felekezeti iskolákhoz azonban szintén oly korlátozással, hogy a kinevezendő tanító ugyanahhoz a vallásfelekezethez tartozzék, mint az illető iskola, és hogy a tanító személyére nézve az illetékes egyházi főhatóság előlegesen, záros határidő alatt, nyilatkozattételre hívásuk fel. A 200 koronát meghaladó államsegélyt élvező községi elemi iskolák tanítóinak választása körül felmerült vitás ügyek végérvényes elintézése a vallás- és közoktatásügyi miniszter hatáskörébe tartozik.

22. §. Ha az állam valamely községben állami elemi népiskolát tart fenn, a helyben levő községi és hitfelekezeti elemi népiskola tanítói fizetésének kiegészítésére és korpótlékaira csak abban az esetben engedélyezendő államsegély, ha az állami elemi népiskola a községben levő 6—12 éves összes tanulóknak törvényszerű oktatását helyszüke miatt el nem láthatja, s így más jellegű népiskolára tényleg szükség van. Ellenkező esetben a miniszter a segély megadása iránt az állami érdekek mérlegelésével és a közigazgatási bizottság véleményének meghallgatása után saját belátása szerint határoz.

23. §. A hitfelekezeti hatóság a fegyelmi eljárást saját szabályai szerint fogantatosítja. Minden hitfelekezeti hatóság köteles fegyelmi szabályait a vallás- és közoktatásügyi miniszternek tudomás végett előzetesen bemutatni. A hitfelekezeti iskolai hatóság olyan felekezeti tanító ellen, akinek fizetésekiegészítés vagy korpótlék címén bármilyen összegű államsegély van engedélyezve, a vallás- és közoktatásügyi miniszter felhívására a fegyelmi eljárást megindítani köteles minden oly esetben, amelyben az 1876: XXVIII. t.-c. 7. §-a értelmében fegyelmi eljárásnak van helye. A vallás- és közoktatásügyi miniszter kívánására a tanító állásától mindenestre felfüggesztendő. Ha a hitfelekezeti hatóság a fegyelmi eljárást a rendelet vételétől számított 15 nap alatt meg nem indítaná, vagy ha azt kellő igazolás nélkül három hó alatt be nem fejezné, vagy pedig ha az ítéletet annak meghozatalától számított 15 nap alatt a miniszterhez fel nem terjesztené, mindez esetben a fegyelmi ügyet az 1876: XXVIII. t.-c. szabályai szerint a közigazgatási bizottság látja el. Ha az egyházi főhatóság valamely hitfelekezeti iskolai tanítót, aki akár fizetésekiegészítés, akár korpótlék címén államsegélyt élvez, fegyelmi uton hivatalvesztésre ítélt: határozatát a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 15 nap alatt felterjeszteni köteles. A miniszter a határozat vételétől számított egy hónapon belül a közigazgatási bizottság kiküldött tagjának közreműködésével új eljárást s ennek alapján újabb határozathozatalt rendelhet el. Ha a miniszter az említett időn belül nem nyilatkozik, a határozat végrehajtható. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a fegyelmi eljárás megindítása iránt a hitfelekezeti hatósághoz intézett felhívással egyidejűleg, vagy az eljárás folyamán bármikor az államsegély kiszolgáltatását felfüggesztheti.

24. §. Bármilyen jellegű elemi népiskolánál alkalmazott tanító ellen, tekintet nélkül arra, vajjon van-e fizetésének kiegészítésére, vagy korpótlékre államsegély engedélyezve, vagy sem, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a közigazgatási bizottság által az 1876: évi XXVIII. t.-c. 7. §-ában megszabott módon és az ott megállapított felebbezési jog mellett fogantatosítandó fegyelmi eljárást rendelhet el a következő esetekben

a) ha a tanító a magyar nyelv tanítását elhanyagolja, vagy azt rem a jelen törvény 16. 19. és 20. §-ában kitűzött célnak megfelelő sikerrel, illetőleg nem az ott felsorolt rendelkezések szerint tanítja,

vagy ha a 16. és 17. illetve 20. §§ meghagyásainak nem tesz eleget;

b) ha az iskolákban a kormány által tiltott, vagy a 20. §. esetében a miniszter által nem engedélyezett tankönyveket, vagy ilyen taneszközöket használ;

c) ha államellenes irányt követ. Államellenes iránynak tekintendő különösen minden cselekedet, amely az állam alkotmánya, nemzeti jellege, egysége, külön állása, vagy területi épsége, továbbá az állam nyelvének törvényben meghatározott alkalmazása és az állam címere, jelvényei és zászlója ellen irányul, történt legyen az akár tanhelyiségben, akár azon kívül, vagy más állam területén élőszóban, írásban, vagy nyomtatvány, képes ábrázolat, tankönyv, vagy egyéb taneszközök által.

d) ha hitfelekezettek, vagy egyes társadalmi osztályok ellen, ugyszintén ha a tulajdon, vagy a házasság jogintézménye ellen izgat, vagy ha törvény ellenére magán- vagy köztulajdon felosztásával ámit:

e) ha az 1903: IV t.-c. 18 §-ának tilalma ellenére kivándorlási ügyekkel foglalkozik.

E szakasz intézkedései nem szüntetik meg az iskolafentartók azon kötelességét, hogy az abban érintett nemzeti szempontok fölött saját hatáskörükben is őrködjének. Fegyelmi jogukat tehát ezekre nézve is érvényesíthetik, de ily esetekben ítélethozatal után tartoznak az ítéletet az összes fegyelmi iratokkal a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszteni. A miniszter, ha szükségesnek látja, e szakasz első bekezdésének értelmében a felterjesztés vételétől számított 15 napon belül e §. rendelkezései szerint fogantatosítandó új fegyelmi eljárást rendelhet el és ez esetben a más hatóság által hozott fegyelmi ítélet az új eljárás befejezéséig függőben marad. Ha a miniszter e határidő leteltéig új eljárást el nem rendel, a fentartó hatóság ítélete végérvényes. A miniszternek jogában áll minden más hatóság által a jelen szakaszban felsorolt fegyelmi vétségek címén megindított fegyelmi eljárás bármely szakában az ügyet a közigazgatási bizottsághoz utalni és ez esetben ama fegyelmi eljárás megszüntnek tekintendő. A fegyelmi eljárásból eredő költségek viselése tekintetében a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletileg intézkedik.

25. §. A fegyelmi vizsgálatnak a 24. §. alapján felekezeti tanító ellen történt elrendeléséről az illetékes felekezeti hatóság értesítendő; ugyanazzal közlendők a fegyelmi eljárás iratai és a fegyelmi ítélet is. Ha büntetendő cselekmény (büntett, vétség, kihágás) jelenségei mutatkoznak, a közigazgatási bizottság az ügyet az illetékes büntetőbirósághoz teszi át. Azonban oly esetben, hol a fenforgó vétség már tisztán fegyelmi szempontból is, a hivatalból való elbocsátás kimondását teszi szükségessé, a fegyelmi eljárás a büntető eljárásra való tekintet nélkül folytatandó és befejezendő; míg ha a fenforgó vétségek a hivatalból elbocsátást tisztán fegyelmi szempontból nem indokolják, az iratok azonnal átteendők a büntetőbirósághoz, és ez esetben a további fegyelmi eljárás a bűnyünek jogerős ítélettel befejezéseig függőben tartandó.

26. §. Az olyan iskolát, amelynek tanítója állásától a 24. §. a), b), c) pontjában felsorolt okok valamelyikéből mozdított el, a vallás- és közoktatásügyi miniszter megszüntetheti és helyébe állami iskolát állíthat.

27. §. Ha a 24. §. alapján történt és a tanító elmozdítását eredményezett fegyelmi eljárás során kiderül, hogy az előfordult hibában olyan nem állami iskolai hatóság, melynek rendelkezési joga több népiskolára kiterjed cselekvőleg az az utasítás, rendelet vagy tilalom útján részes: vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető hatóság alatt álló összes iskolák

megvizsgálása iránt haladéktalanul intézkedik; a vizsgálat eszközzésére külön miniszteri biztost is küldhet ki. A vizsgálat eredményéhez és az eset súlyos voltahoz képest a miniszter első ízben vagy kellő biztosítékot szerez hasonló hibák ismétlése ellen, vagy az illető iskoláktól az állami segínyt megvonja, súlyosabb esetekben azokat be is zárja. Ismétlés esetén ezek az iskolák feltétlenül bezárandók és megszűnik az illető iskolafentartónak az a joga, hogy ugyanazokban a községekben iskolát állíthasson.

28. Ha a fegyelmi eljárás, vagy az előző szakasz értelmében megejtett vizsgálat során kiderül, hogy a 24. §-ban felsorolt hibák valamelyikében a lelkész is részes, a vallás és közoktatásügyi miniszter erről az illetékes egyházi főhatóságot értesíti s illető lelkésztől az állami kongrua-kiegészítést, az eset súlyos voltahoz képest, meghatározott időre vagy mindenkorra elvonhatja. Ha az illetékes egyházi főhatóság a helyzet orvoslása iránt egy félév alatt kellő biztosítékot nem nyújt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető iskolát bezárhatja és helyébe állami iskolát állíthat. Súlyosabb esetekben a miniszter kimondhatja, hogy az illető lelkész állami iskolákban hitoktatással meg nem bízható. A más hitoktató kirendelésével esetleg összekötött többköltségnek megtérítéséhez a miniszter az illető hitfelekezet kongrua-kiegészítési javadalmának terhére méltányosan megállapítandó összeggel járulhat.

29. §. Ha a fegyelmi vizsgálat során megállapítatik, hogy a magyar nyelv tanításában tapasztalt eredménytelenségnek nem a tanító szándékos mulasztása, hanem képességének fogyatékos volta az oka, ezen esetben az illető tanító, amennyiben az orsz. tanítói nyugdíjintézetnek tagja, nyugdíjazandó, illetőleg végkielégítéssel látandó el. Ha pedig nem volna tagja az orsz. tanítói nyugdíjintézetnek, az iskolaföntartó köteles a tanító mellé törvényes képesítéssel bíró segédtanítót alkalmazni.

30. §. Ha az iskolaföntartó az így üresedésbe jött tanítói állásra a jelen törvény 15. §-ának a) pontjában megkívánt kifogástalan képesítéssel bíró tanítót az állás üresedésbe jöttétől számítandó 30 nap alatt nem alkalmaz, ezt a közigazgatási bizottságtól, — vagy 15 napon belül beadandó fölebbezés folytán a vallás- és közoktatásügyi minisztertől halasztást nem nyer: ez esetben az illető iskolához a vallás- és közoktatásügyi miniszter az iskolaföntartó további meghallgatása nélkül, a közoktatási tárca terhére nevez ki tanítót, a hitfelekezetek által föntartott népiskolákat illetőleg azonban oly megszorítással, hogy a kinevezendő tanító ugyanahhoz a vallásfelekezethez tartozzék, mint az illető iskola. Az iskolaföntartó tanítóválasztási joga ezen tanítói állásra nézve csak akkor éled föl, mikor a vallás-és közoktatásügyi miniszter az általa alkalmazott tanítót elhelyezi. A 29. és 30. §§ rendelkezései csak 1912. év végéig maradnak érvényben.

31. §. Az iskolaföntartók, illetőleg az iskolaszékek elnökei kötelesek a tanítói állomásokon történt bármiféle személyi változást, vagy a tanítói állások beszüntetését, újak rendszeresítését 15 nap alatt a kir. tanfelügyelőnek bejelenteni. E rendelkezésnek elmulasztása kihágást képez és 20—100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a jelen törvény 17. §. végpontjában megszabott módon.

32. §. A jelen törvény alapján a községi és hitfelekezeti népiskolai tanítók részére akár fizeték-kiegészítés, akár pedig korpótlék címén engedélyezett államsegély a kir. adóhivatalnál az illető tanító nevére havi előleges részletekben utalványozandó, olyképp, hogy minden évben a január és július havi részletről szóló nyugta az illetékes kir. tanfelügyelő-

nek láttamozás végett bemutatandó. Az összes nyugták az illető iskolaszék elnöke által is láttamozandók.

33. §. Bármilyen jellegű elemi népiskolánál első ízben alkalmazott rendes tanító köteles magyar állampolgárságát a kir. tanfelügyelő előtt igazolni. Továbbá köteles a kir. tanfelügyelő vagy ennek megbízottja és az illetékes iskolai hatóság előtt a következő hivatalos esküt letenni:

„Én N. N. azi népiskolához alkalmazott rendes tanító, esküszöm az élő Istenre, hogy Ó Felsege apostoli királyom, magyar hazám és annak alkotmányos és szentesített törvényei iránt tántoríthatatlan és rendületlen hűséggel viseltetem, a hazai legfelsőbb és felsőbb hatóságok törvényes rendeleteit és a tanítói tisztemmel járó köteleességeket mindenkor lelkiismeretesen, híven és pontosan teljesíteni, a gondjaimra bízott gyermekeket a magyar haza szeretetében nevelni fogom. Isten engem úgy segítjen!”

A tanító csak ezen eskü letétele után foglalhatja el állását, az országos tanítói nyugdíjintézetbe csak ezen eskü letételének igazolása mellett vehető fel. A jelen törvény életbeléptekor már alkalmazásban levő mindazon tanítók pedig, akik akár fizeték-kiegészítés, akár korpótlék címen már államsegélyt élveznek, kötelesek a jelen törvény életbeléptétől számított három hónap alatt a fennebbi esküt az itt meghatározott módon letenni. A tanfelügyelő a tanító fizetésének kiegészítésére engedélyezett államsegélyről szóló első nyugtát csak úgy láttamozhatja, ha a tanító az eskü letételét előtte okmány¹ igazolja.

34. §. Bármilyen jellegű elemi népiskolánál csak olyan nyomtatványminták (iskolai felvételi, előmeneteli és mulasztási naplók, mulasztási kimutatások stb.) alkalmazhatók, amelyek a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított összes rovatokat tartalmazták. A községi iskolák és az államsegélyes hitfelekezeti népiskolák az állami iskolák számára megállapított nyomtatvány-mintákat kötelesek használni.

35. §. A jelen törvénynek 9. 17. első pontja, 18. 19. 24. 25. (második bekezdés), 26. 27. 34. és 36. §§-ainak rendelkezései az 1868. évi XXXVIII. t.-c. IV. fejezete értelmében a magánosok és társulatok által fenntartott népiskolákra is alkalmazandók. Ha ilyen iskoláknál alkalmazott tanítók községi vagy felekezeti iskolához átvétnek, a jelen törvény 2. §-ában megállapított alapfizetésen felül az egész szolgálati idejük után, de legfeljebb 1839. év október 1-től kezdve a 3. §. értelmében megállapítandó korpótlék élvezetébe lépnek.

36. §. A jelen törvényben foglalt rendelkezések a tanítónőkre éppen úgy alkalmazandók, mint a tanítókra.

37. §. Azon esetben, ha akármilyen jellegű népiskolánál alkalmazott tanítónő más helyre férjhez megy, állásáról lemondottnak tekintendő.

38. §. Jelen törvény 1907. évi július hó 1-én lép életbe, az abtől eredő költségtöbblet 1907. évre az állami költségvetés XXI. fejezete 20. címének terhére számolandó el. A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértőleg azoknak a nem állami tanítóknak, akik fizetésük kiegészítésére eddig is állami segínyt nyertek, már az 1907. év első felében is az e törvény alapján ugyanez év második felében nyerhető segély terhére és abba beszámítandó előlegeket adhasson.

39. §. E törvény életbeléptével az 1893. évi XXVI. t.-c. egész terjedelmében, valamint az 1897. évi XVIII. t.-c. 4. §-ának utolsó pontja hatályát veszti.

40. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter biztatnak meg.

TÁRCZA.

Székely János kézdivásárhelyi lelkész.

Szül. 1827. szept. 8. megh. 1907. jan. 12.

(Folyt. és vége.)

Másodszor 1866-ban nősült. Ekkor néhai Ince Dániel nagyenyedi theol. professornak árván maradt leányát Saroltát vette el, ki akkor, mint nevelt leány, nagybátyja Takács János kolozsvári tanár, később miniszteri tanácsos házában volt. Ebből a házasságából származtak Málvina, Melinda, Ödön, Margit és Katinka nevű gyermekei, kik közül Margit, dr. Mezey Géza tordai ügyvéd neje egy évi boldog házasság után ezelőtt 6 évvel halt meg, egy fiú gyermeket hagyva a vigasztalhatatlan ifjú apának; Katinka pedig a kolozsvári kórházban van súlyos beteg. Nem véletlen dolog, hogy annak az embernek, ki hosszú életében a nevelés szent ügyének példás buzgalom munkása volt, gyermekei ma mind tanítással foglalkoznak. Málvina polg. isk. tanítónő, Melinda mint végzett tanítónő szintén egyideig tanított is, Ödön főgimn. tanár, Margit és Katinka, előbbi polg. iskolai, utóbbi elemi iskolai tanítónői oklevelet szerzett.

Hosszasan foglalkoztam a boldogult lelképásztor magán életével, de szentül meg vagyok győződve, hogy nem haszon nélkül tettem. Amilyen az ember magán életében, olyan hivataloskodásában, s minden, a családi élet szűk körén kívül végzett munkájában. És aki hű képét akarja adni embertársa életének hivatali és társadalmi vonatkozásában, annak úgy az okozat, mint az ok helyes megítélésének szempontjából be kell pillantania abba a műhelybe, honnan az embernek a köz érdekében végzett munkái előkerülnek: a családi élet szentélyébe is.

Székely János ugyanoly szerető szívű atyja volt hiveinek, mint amilyen gyermekeinek. A szülői szeretet legékeesebb jellemvonása az önfeláldozás. Saját életét adja gyermekei életéért. Ő maga szükségét szenved, csak hogy gyermeke boldog legyen.

Székely János az ő nagyobb családjáért, szeretett egyházáért munkálni, tenni soha meg nem szűnt. Korán észrevette azt, hogy munkás, vallásos hivei nemes célokért minden áldozatra készek, s rajta volt, hogy az áldozatnak lelke bennük mindig ébren legyen. Nem kicsinyelte ugyan a pillanatnyi szükség elenyésztetésére adott áldozatokat is, de igazi értéket annak tulajdonított, mi a biztos jövőndő alapjának lehetett alkatrészévé. Így vette észre azt, hogy a kepefizetés óriási teherrel nehezedik hiveire, s nem nyugodott addig, míg meg nem teremthetett egy olyan kepeváltási alapot, mely amellelt, hogy az egyház minden hivatalnokát fizeti, ezen kiadásokon felül maradó jövedelmének tőkésítésével pár év múlva ama csekély egyh.-adó fizetésének kötelezettsége alól is fölmenti a hiveket, amit még most kell fizetniök. Ezen alap megteremtése érdekében kifejtett munkásságánál tündöklött az ő lelképásztori tehetsége a maga legnagyobb fényességében. Agitált oly vehemenciával, hogy ha hivei át nem tudták volna érezni munkásságának az egyház jövőndő virágzására való nagy horderejét, a túlságos anyagi áldozatokkal terhelt nép között népszerűségét veszttette volna el.

Igy szakadatlanul hivei közt járva, észre kellett vennie azt is, hogy azok az élet folyton fokozódó igényeivel szemben nem rendelkeznek az anyagi erőgyűjtésnek olyan eszközeivel, hogy ezek mellett az áldozatnak lelke bennük állandóan ébren tartható legyen. Ezért közgazdasági tevékenységhez fogott. A városban egymásután két takarékpénztárt alakított, hogy legyen az élénk kereskedői szellemmel megáldott népnek olcsó hitelintézete, honnan a nagy anyagi

befektetéseket igénylő vállalatokat pénzelhesse. Ezek a pénzüintézetek ma már a háromszéki székelységnek igaz jóltevői, s virágzó üzletmenetükkel az alapító dicsőségét hirdetik.

Casino s különféle közművelődési és humán intézetek, mik ebben a kis városban léteznek és virágoznak, őt tekintik alapítójuknak.

Ily rengeteg munkában természetesen sok félreértést kellett eloszlatnia, sokszor kellett nehéz gondokkal tépelődni, de csüggedés helyett mindig újabb, meg újabb munkára lelkesítette egyháza iránt való buzgó szerelme.

Ezelőtt csaknem egy évtizeddel aztán meglankadott. Szellemi ereje csökkenni kezdett és 1904-ben nyugalomba vonult. A hivek ezután is a legmélyebb tisztelettel vették körül, s mikor örök nyugalomra tért, nem volt egy lélek, mely őszinte gyászt ne öltött és el ne ismerte volna azt, hogy Székely Jánost Isten kegyelmes gondviselése adta az egyháznak, hogy munkálja példátlan eredménnyel ennek hitbeli tisztaságát, erkölcsi nemességét s jövőndő dicsőségét.

Temetése január 15-én volt. A szertartást Bodor Géza esperes, Szabó Jenő és Czirmay Zoltán lelkészek végezték. Koporsóját hat presbyter vitte a templomba s a hivek, koszorú megváltás címen az egyház kepe-alapjának gyarapítására maguk közt az ő nevére alapítványt tettek.

Nyugodjék csendesen! Hiveinek őszinte, kegyeletes emléke örökdió siri álma fölött.

Czirmay Zoltán.

KÜLÖNFÉLÉK.

Jubileum. Dr. Kolozsvári Sándor a kolozsvári egyetem jogi karának érdemes tanára, a napokban töltötte be tanárságának 40 éves fordulóját. Tisztelői e napot a jubileumhoz méltó módon akarták megünnepelni, de a puritán jellemű tanár határozott ellenzésére kénytelenek voltak tervükről lemondani. Azt azonban nem tilthatja meg, hogy nyilvánosság organumai e fontos évforduló alkalmával ki ne fejezzék az elismerést azon sokoldalú közéleti munkásság iránt, mely az ő nevéhez fűződik. E munkásság közt, nem tévedünk, ha tanári tevékenysége után mindjárt az egyházat sorozzuk. Tanári pályáját is, mint ref. jogtanár kezdette s azóta is, hogy egyetemi tanár lett, elsőrangú munkása volt egyházkerületünk igazgatójának. Mindhárom orsz. zsinatunknak tagja, s főleg a két elsőnek tevékeny munkása, egyik vil. jegyzője is. Szász Domokos püspöksége alatt az igazgatótanács legállandóbb s irányadóbb tagja, küzdelmeinek munkásságának, gondjainak legelső osztályosa. Neve összeforrt egyházkerületünk mult 30 éves történetével s bár nem vezető szerepben, melytől maga vonult vissza, de ma is készséges munkása egyházunk érdekeinek. Hadd fejezzük ki mi is egyházkerületünk nevében őszinte jókívánatainkat e ritka szép évforduló alkalmával, kívánván, hogy a kiváló férfiút áldásos közéleti munkásságának s abban egyházunknak is sokáig tartsa meg az Isten!

Kitüntetés. A király Sass Béla debreceni theologiai akadémiai tanárnak, mint az egyetemes református konvent és az országos református zsinat jegyzőjének, a református egyházi élet és a magyar református egyház legfőbb kormányzó és törvényhozó testülete körében szerzett érdemei elismeréséül a harmadik osztályú vas-korona-rendet díjmentesen adományozta. Ez a kitüntetés, mely a református egyház egy derék munkás tagját érte, bennünket is őszinte örömmel tölt el.

Tanulmányút. Tótfalusi József marosvásárhelyi lelkész a mult héten több heti tartózkodásra Németországt. utazott. Utazásának célja azon szociális és egyháztársadalmi viszonyok és intézmények tanulmányozására, melyeknek meghonosításáról minállunk is annyit — beszélünk. Jelenleg Berlinben folytatja tanulmányait. Igéretét bírjuk, hogy tapasztalatairól már tanulmányozásai közben felkereri lapunkat leveleivel. Szívesen várjuk és sok sikert kívánunk az igazán szép vállalkozáshoz.

Hegedüs Sándor alapítványai. Hegedüs Sándor, a dunántúli ev. ref. egyházkerület néhai főgondnoka,

az egyházkerületnek összesen 20.800 korona alapítványt hagyott; nevezetesen tanítóképzői ösztöndíjra 2800 koronát, a pápai ref. nőnevelő-intézetnek 10.000 koronát, kollégiumbeli szegény tanulók és a teológusok segítségére 4000—4000 koronát. Az elhunyt végsőakarátának megfelelően ez alapítványok közül elsősorban a két utóbbit adta át most özvegy Hegedüs Sándorné született Jókay Jolán ötödfél százalékos takarékpénztári záloglevelekben Antal Gábor püspöknek.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ifjúsága 1907 ik évi március hó 2-ik napján, Zilahon, a Vigadó termeiben, a teológus segélyegylet javára hangversennyel egybekötött koncertélyt rendez, a következő műsorral: Mendelssohn: Török bordsal. Éneklí az ifjúsági énekkar. Fejes István: Az utolsó honvéd. Szavalja Kacsó Lajos th. Dalok. Előadja Fejér Gizella k. a. Felolvas Pokoly József theol. tanár. Vonósnégyes. Előadják: Kárpáthy László (I. hegedű). U. Szabó Gyula (II. hegedű), Tankó József (viola), Kövendi Károly (cello). Dialog. Előadják: Koronka Zsóka k. a. és Gebédi Lajos th. Taksony J. — Hoppe R.: Magyar dalegyveleg. Éneklí az ifjúsági énekkar. Az estélynek sikerét a közönség érdeklődése mellett 45 védnök biztosítja. Az ifjak márc. 2-án mennek és 4-én estére térnek vissza több tanár vezetése alatt. A szamosvölgyi vasút igazgatósága hálás elismerésre méltó előzékenységgel bocsátott rendelkezésükre kedvezményes vasúti jegyeket az utazáshoz s így remélhető, hogy számosan vesznek részt a szép kiránduláson.

A klerikálizmus Magyarhonban. A D. P. L. írja. (Törédék egy levélből.) Kedves barátom: Vajjon ti ott Debrecenben látjátok-e már, hogy a várt nagy nemzeti megújulás és szabadság helyett rút klerikális uralom ilt a nyakunkra? Sok tény bizonyítja ezt. Három dominikánus barát 9 napig dolgozott itt reggeltől estig. Még az utca is tele volt néppel. És a kultuszminisztérium utalványára az itteni adóhivatal fizetett nekik 600 koronát. Lejött a miniszteri osztálytanácsos is Váradi címz. püspök; az áll. főgymn. ifjúságot gyóntatták, Mária kongregációt alkottak velök, s maga a miniszteri tan. püspök avatja fel őket mind harcosokká. Körmenetben járták be az utcákat, hirdetni a diadalt. Az állami iskolák szünetet tartanak, s ilyenkor a többi tanuló is és professzorok is vakációznak. Klerikális vakációk! igaz barátod Fekete Gyula. Nincs jelezve ugyan, hogy hol történt ez, de — fájdalom — a tény valóságában nincs okunk kételkedni. Hja, az új idők!

Rendlet a baptistákról. A kultuszminiszter körrendeletet intézett valamennyi vármegyei és városi törvényhatóságokhoz, amelynek tartalma a következő: A baptista vallásfelekezetbe való belépés a főszolgabírónál, illetve polgármesternél jelentendő be, aki ama egyházközség székhelye szerint illetékes, amelybe a fél belépni óhajt. Minthogy pedig ez időszerint csak a budapesti baptista hitközség ismerhető el törvényesen megalakultnak, ennél fogva a baptista vallásfelekezetbe való belépés és pedig személyesen máshol, mint a budapesti polgármesternél be nem jelenthető. Ez időszerint tehát valamely bevett, vagy törvényesen eismert vallásfelekezeten kívül állók részéről a baptista vallásfelekezetbe való belépés iránt teljesített mindama bejelentések, a melyek az 1895. XLIII. törvénycikk és vonatkozó végrehajtási utasításának a 8. szakasza határozott rendelkezéseivel szemben nem személyesen és nem a székesfőváros polgármestere előtt történtek vagy történnek — érvénytelenek. A bevett vagy törvényesen eismert vallásfelekezetekről baptista vallásra való áttérés pedig szintén személyesen, még pedig ez időszerint csak a budapesti baptista hitközség eljárójánál lévő bejelentendők, ez irányban a törvényhatóságok részéről külön intézkedés nem szükséges.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 176—1907. püsp. hiv.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes urakhoz.

Felkérem a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy a püspöki jelentéshez szükséges adatokat sürgősen betejjeszteni sziveskedjenek. (L. 1906. jan. 17-én 77. szám alatt a hivatalos lap 1906. évi 3. számában megjelent körlevelet.)

Nyom. az „Ellenzék” könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22. szám.

Mibeztartás végett egyuttal értesítem a Nagytiszt. Esperes urakat, hogy a „segélyek” rovatába kizárólag azon összegek veendőek fel, melyeket az egyházközségek a szegények segélyezésére fordítottak.

Kolozsvárt, 1907. február hó 25.

Bartók, püspök.

899—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes aának.

A missiói körök állapotáról szóló évi jelentések az 1903—1887. sz. körrendelet értelmében még a mult hó 30-ig betejjesztendők lettek volna.

Több egyházmegye részéről azonban a mai napig sem lettek följterjesztve, miért is felhívjuk az érdekeltekt esperes aait, hogy előbb hivatkozott rendeletünknek most már minden késedelem nélkül azonnal tegyenek eleget.

Kolozsvárt, 1907. február hó 19.

Bartók,
elnök.

Elek
titkárhelyettes,
előadó.

Sz. 818—1907.

KÖRLEVEL

az iskolmszékek tiszteltes lelkész-elnökeinek s a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságainak.

Tudomás vétel végett közöljük, hogy a m. kir. vallás-és közoktatásügyi Miniszter úr 50802—1906. sz. a. ajánlja a gróf Teleki Sándor és Guttenberg Pál szerkesztésében megjelenő: „Munka és Játék c. folyóiratot, mely a magyar ifjúság technikai nevelését, a kézimunka és kézügyességi oktatás célját szolgálja.

Kolozsvárt, 1907. február 19.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó h.

Sz. 178—1906. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyében levő *héderfáji* kántori állásra pályázat nyitattik.

Díjlevél szerinti javadalma: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 294 □-öl kerttel. 2. 400 □-öl szántó és 1400 □-öl kaszáló 32 kor. 3. Termény- (kepe) jövedelem 50 kal. és 10 véka búza 151 kor. 20 fillér, 70 véka és 6 kupa szemes búza 112 kor. 60 fill., 115 veder és 6 kupa must 231 kor. 50 fill. 4. Munkabeli szolgáltatások értéke 14 kor. 5. Stóla 7 kor. 70 fill. 6. Szombati malomvám pénzértéke 192 kor. 7. Csergedi temető hasznáértéke 23 kor. 8. Régi cinterem használati értéke 36 kor. Összes jövedelem 800 kor.

Kötelességek: az anya- és a nagycsergedi l. egyházban a kántori teendők elvégzése.

Pályázati határidő 1907. év márc. 15.

Szabályszerűen felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domolós esperes aához Kuttyfalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907. február 23.

Bartók, püspök.

FELHÍVÁS

a kolozsvári ref. egyhm. tiszt. lelkészeihez.

Mult 1906. év november havában felhívtam a nevezett egyházmegye tiszteltes lelkészeit, hogy 1907. évi nyomtatvány szükségleteiket sziveskedjenek velem tudatni, nálam megrendelni.

A vett megrendeléseket kielégítettem, s így miután a pénztár felesleges nyomtatvány felett nem rendelkezik, az időközben jött s későn érkezett megrendeléseknek eleget nem tehetek, csakis azon esetben, ha valamely egyháznak levéltárát, s így az abban őrzött évi nyomtatvány készletet tűzvész emésztette volna meg.

Jövőre nézve kérem nyomtatvány szükségletüket mindig október hó 1-ig sziveskedjenek bejelenteni.

A később érkezett megrendelésnek nem lehet eleget tenni.

M.-Kályán, 1907. febr. 16.

Lőrinczy, pénztáros.